EDITURA UNIVERS

Silvina Bullrich (născută în 1915) este una din figurile de prim plan ale literaturii contemporane argentiniene.

Prînz în familie, acest roman scurt, dar dens și bogat în semnificații — apărut în 1964 — care cunoaște un imens și imediat succes în toată America latină, este o subtilă și lucidă analiză a marii burghezii argentiniene, „un tablou bufon și tragic care amintește de portretele necruțătoare ale lui Goya“ - cum îl caracteriza un critic mexican.

Textura epică a romanului este susținută și de o originală tehnică narativă.

Lei 3,50

SILVINA BULLRICH

PRÎNZ ÎN FAMILIE

COLECȚIA MERIDIANE

Coperta: *Maria Dimulescu*

Silvina Bullrich — LOS BURGUESES

Silvina Bullrich

Prînz în familie

Traducere de
Aurel Lambrino

Editura UNIVERS

Bucureşti — 1970

Cartea aceasta e un roman. Ca atare, personajele sînt imaginare chiar dacă, fireşte, fiecare dintre ele, asemeni imaginii realizate într-un *puzzle*, se compune din crîmpeie ale vieţii reale din Argentina.

Povestitorul, cel ce spune „eu", nu are nimic comun cu autoarea. Mai întîi că în tot cursul romanului nu se arată dacă e vorba de un bărbat sau de o femeie; dar, pe lîngă că nu putem şti cine-i acest personaj, tatăl sau mama lui Lorelei, e şi mai greu încă să ne dăm seama ce grad de rudenie îl leagă de bunici: e un urmaş direct al lor sau aparţine unei ramuri colaterale, aşadar e din familia Barros sau din familia Ingelbaard. Povestitorul, în această carte, reprezintă enigmaticul personaj din tragedia greacă, ale cărei stricte legi clasice — unitatea de loc, de timp şi de acţiune — autoarea a căutat să le respecte. În literatura de imaginaţie folosirea persoanei întîi singular este un procedeu frecvent, autoarea a recurs totdeauna la acest procedeu în romanele sale. Ea totuşi nu se identifică nici o clipă cu povestitorul, cu acest martor ocular ce pare a se ocupa de ştiinţă, nu de literatură şi care o fi poate unul din membrii defuncţi ai familiei, o nălucă, un duh, unul din zeii lari ai familiei.

S. B.

„... şi cînd te gîndeşti că sînt aceleaşi cuvinte!"

PAUL VALÉRY

AŞ FI PUTUT suporta, dacă n-ai fi fost şi tu. Sau dacă te-ai fi simţit acolo, ca şi mine, absentă, străină, departe de toţi, pe alt tărîm, asemeni localnicilor unei ţări de nobilă obîrşie, invadaţi de necuviincioşii vizitatori care umblă de colo-colo travestiţi în turişti şi care, cu zarva lor poliglotă, cu aparatele lor fotografice nu se sfiesc să profaneze lăcaşuri sacrosancte. Cum să nu te frapeze, cînd te gîndeşti la oameni, contrastul dintre ostentativa culoare a umbrelor şi sobra culoare a luminii? Eram de toţi acolo douăzeci şi patru, eu însă nu reuşeam să remarc nici o figură, nici o expresie pe faţa cuiva, nici măcar vreo trăsătură — frumoasă, urîtă, indiferent cum, dar care să-mi fi atras atenţia.

Şi totuşi, pînă nu prea demult, tu arătai altfel, aparte, semănai cu mica sirenă a lui Andersen, mă mîndream cu tine, te vedeam întocmai cum eram şi eu sufleteşte, dar frumuseţea ta, norocoaso, nu era numai interioară, aveai părul bălai, plete lungi, mătăsoase, atîta strălucire în ochi şi-o privire atît de expresivă! Ce ochi mari aveai pe-atunci! Unde mai e acum luminozitatea,

transparența tenului tău? Ca sub o aripă stai azi în umbra autoritară, compactă, a soțului. Omul acesta se exprimă totdeauna cu atîta suficiență! El nu vorbește, el oficiază! Îmi vine să te întreb: nu ți-a debitat niciodată vreun banc idiot sau o anecdotă? I se întîmplă cumva să citeze un vers, să îngîne un cîntec ori — așa, pentru nimic — să murmure pe neașteptate una din acele vorbe care zboară de pe buzele cuiva ca un suspin, lăsîndu-te să înțelegi că cel ce șoptise nu tăcea pur și simplu: visa la ceva... Știu, bărbatul tău e un om practic, foarte practic; tocmai un astfel de bărbat *nu*-ți doream. Nici tu, pe cît se pare, nu ești acum cu totul lipsită de spirit practic. O, bine-nțeles, nu se prea observă, n-ai chiar atît încît să-ți asigure avantaje importante, ai numai atît spirit practic cît să-ți strice farmecul, cît să încetezi de a fi o Ingelbaard, cît să te poți încadra în familia Barros, ca și fratele tău, fără să faci notă discordantă. Pentru tine, altădată, ar fi fost tot atît de chinuitor ca și pentru mine acest groaznic dejun, acest dejun nesfîrșit de lung cînd l-am sărbătorit, în familie, pe bunicul care împlinea 90 de ani. E o minune: iată-l la 90 de ani, înconjurat de atîția urmași, și teafăr la minte, și cu soția alături... Ascultînd comentariile, simțeam că-mi flutură pe buze indignarea ca un steag, ca zmeiele ce zbîrnîie neputincioase în văz-

duh ori ca o velă în bătaia vîntului, ca tot ce se agită fără sens — asemeni, de exemplu, penajului unui vultur mort ; şi toţi, intuindu-mi gîndul, aveau senzaţia că-i plesnea peste faţă laba într-aripată a unui liliac : se fereau cu spaimă şi scîrbă. Era instinctiv gestul lor, nu şi-l puteau stăpîni, dar nici repulsia nu şi-o puteau reţine ghicind cum mă mai mînca limba să le spun în faţă adevărul. Le era frică să nu-l vomit, adevărul, se şi simţeau împroşcaţi de el. Teama lor de totdeauna : să nu uit că sîntem „din lumea bună", lumea în care nu se cuvine să spunem adevărul, doar am primit educaţie. Educaţie, nu cultură ; cultura îi incomodează, şi poate chiar mai mult decît adevărul. De adevăr te poţi oricînd apăra negîndu-l, răstălmăcindu-l. Asta şi fac ei toţi cu deosebită artă ; e un hocus-pocus care le-a reuşit perfect în decursul vieţii lor de oameni cu avere. Pentru că de altfel toţi sînt bogaţi ori se prefac că sînt. Ba nu, nu toţi. Dar cei mai inflexibili dintre ei sînt tocmai săracii : oricît de slabe li-s puterile, săracii se cramponează de tradiţia familiei lor. Îi vedeam : nu mai puteau de mîndrie că fuseseră poftiţi la masa festivă din conacul *Las Casuarinas* de pe moşia bătrînului Barros, acest conac pe care toată lumea doreşte să-l viziteze — e la numai o oră depărtare de Buenos Aires cu maşina, regizorii

de filme cer într-una să li se permită să turneze aici. Seara, înapoindu-se în dărăpănata clădire unde își au domiciliul și unde, pe scări — fiindcă liftul funcționează numai cînd și cînd — te întîmpină un miros greu de varză gătită, rudele sărace, imediat ce se vor vedea în apartamentul lor cu mobilele — vechi, dar nu și de stil — înghesuite din cauza lipsei de spațiu, cu ferestrele fără draperii și covorașele destrămate, se vor repezi la telefon să-și cheme cîțiva dintre obscurii prieteni ca să le explice că n-au putut telefona toată ziua fiindcă au fost la masă la „unchiu Ezequiel" — în cinstea celor nouăzeci de ani pe care i-a împlinit, „unchiu" le-a aruncat, ca la cîini, niște oase. Nu le mai rămîne apoi decît să rabde cu stoicism în următoarele 364 de zile atmosfera acestui imobil cu chirii fixe, fără încălzire centrală, fără apă caldă, situat în „Barrio Norte" [1], dar nu chiar pe o stradă principală, n-au asemenea pretenții.

Douăzeci și patru de persoane, fără să punem la socoteală masa copiilor. Să-i adăugăm însă pe cei sosiți neinvitați, care-și dădeau seama foarte bine că nu era de nasul lor să aibă și ei tacîm la acest ospăț al stăpînilor, pe toți cei care se perin-

[1] Cartierul nordic, unul dintre cele mai distinse din oraș.

daseră dimineaţa la conac ca să-şi prezinte omagiile înainte de a ne aşeza noi la masă şi apoi pe cei veniţi spre sfîrşitul dejunului pentru ca, după o umilă privire circulară prin care cereau scuze pe tăcute comesenilor, să strîngă mîna, adînc mişcaţi, bunicului şi bunicii cu aceeaşi sfioasă evlavie cu care gloata drept-credincioşilor lihniţi de foame sărută fără nici o invidie piatra preţioasă — o adevărată avere — a inelului de pe degetul unui episcop.

Dorisem să sosesc cît mai tîrziu, însă n-am putut. Cînd te-ai deprins din copilărie să fii mereu tu însuţi, să nu-ţi contrazici gusturile, să nu-ţi intrezici nimic — afară de ceea ce este într-adevăr condamnabil — te trezeşti uneori în situaţia paradoxală că totuşi nu poţi fi stăpîn pe tine. Îmi place punctualitatea ; pe lîngă asta, cînd sînt la volan iar şoseaua e bună, îmi mai place şi să apăs pe accelerator pînă la refuz, aşa încît, spre mai mare părerea mea de rău, am sosit printre primii. N-am reuşit deci aproape de loc să-i fac să mă scutească de vreuna dintre exclamaţiile lor de rigoare, pronunţate cu ceremonialul binecunoscut — ochii în tavan, pe buze un surîs angelic, vocea vibrînd de afecţiune : Ce lucru minunat, zău, să ajungi la nouăzeci de ani şi să te vezi aşa, cu soţia alături !

Să ajungi să te vezi așa... M-am întrebat : dar cum te-ai putea vedea ajuns mai rău ? Las' că îndeobște nici nu se ajunge la o asemenea vîrstă, și i-am mulțumit de mai înainte Atotputernicului că mie n-o să-mi îngăduie să ajung la 90. Bătrînețea îmi pare nespus de lungă în comparație cu copilăria, adolescența, tinerețea, vîrsta matură. Bătrînețea e atît de crudă, atît de fără nici o perspectivă, încît mi-e destul numai să-mi amintesc de ea ca să mă apuce claustrofobia : simt că viața, ca într-un duel spada mînuită de un adversar redutabil, mă silește să dau îndărăt pas cu pas pînă cînd, deodată, mă lipesc cu spatele de un perete ce mi-a tăiat retragerea, e bătrînețea, și atunci tremur, nu-mi sare nimeni în ajutor, mă trec fiori reci, mi s-a sleit puterea — și mă văd cu adevărat între vîrful spadei și perete. Dar nu, nu eu sînt cel țintuit acolo, cel țintuit e bunicul și lîngă el, bunica, femeia asta proastă cum o știu din totdeauna, femeia asta care zice *da* la orice, pentru că niciodată nu s-a încumetat să gîndească cu mintea ei. Ba poate nici măcar să gîndească. Asta-i ceea ce se numește o căsnicie ideală.

Bunicul... Vreau să spun bunicul tău și al fratelui tău. Voi nu-i cunoașteți trecutul. Nu, nu încercați să-i luați apărarea, acum e inofensiv ca o pasăre împăiată, a devenit o mumie, nu mai e

în stare decît să emită din cînd în cînd, înălţînd fruntea, cugetări profunde în genul: Comerţul niciodată nu-şi reia imediat bunul mers“, sau: Băiatul ăsta e fiul celui mai bun vechil pe care l-am avut, toţi cei din familia lui s-au născut şi au crescut aici pe moşie, bunicu-său lua parte totdeauna ca şi mine la întrecerile de fugă-călare pe cîmp. E destul atît pentru ca ceilalţi să şi înceapă: Vai, dar ce lucid a rămas, ce memorie are! Şi deştept, nu-l duci pe el aşa, cu una cu două. Vitalitate... Ca toţi cei din neamul Barros. Să-l vedeţi de n-apucă suta de ani. Doamne fereşte! murmură Violeta cu vocea ei suavă şi se răsuceşte spre uşorul uşii, bate în lemn; logodnicul ei îi aruncă un zîmbet complice. Violeta e orfană; dacă mor bunicii, îşi primeşte partea de moştenire şi se poate căsători; dacă nu, va trebui să aştepte pînă şi-o termina Jorge studiile şi, în cazul acesta, vor avea o mulţime de probleme dificile la care preferă să nu se gîndească, să nu-şi mai amintească de ele. Simţindu-mă că refuz categoric să mă alătur corului de voci care afirmă, toate, mieros, ceea ce toţi ştiu că e o minciună, ea se apropie de mine:

— Se ţine splendid bătrînul, nu-i aşa?

Se aştepta să-i dau vreo speranţă. Dar de ce să fac asta? Nu avem nici o afinitate, nu m-am în-

ţeles cu ea niciodată. Acum, cînd îi convine, vrea să fim aliaţi, dar eu nu sînt de acord. Şi-apoi ştiu bine că, dacă o să-i ridic moralul spunîndu-i că bunicul n-o mai duce mult, ea n-o să scape nici unul din cuvintele pronunţate de mine, o să le poarte de grijă ca unui talisman ţinut în sîn, pentru ca imediat ce nu voi mai fi de faţă să-şi facă din ele armă împotriva mea. Parc-o aud cum o să se plîngă de mine că n-am inimă, că nu ştiu ce-i mila şi că nici n-am ştiut vreodată. Decît să-i dau prilej să mă calomnieze, mai bine o sperii : O să trăiască o sută de ani, au să atingă suta şi el şi ea, sînt extraordinari.

Nu e suficient să fii foarte binecrescută sau foarte ipocrită sau foarte proastă, ca să-ţi poţi stăpîni tremurul buzelor. Violetei începură să-i zvîcnească uşor buzele, de parcă era gata să izbucnească în plîns. Jorge interveni imediat ca şi cum ar fi sărit s-o apere de vreun vlăjgan ce voia să se repeadă la ea şi s-o violeze. Sau de un cîine turbat sau de un taur furios... Bunicul ? E un om minunat, el şi bunica — o căsnicie ireproşabilă, nu sînt mulţi cei despre care se poate spune asta.

Ar fi fost de datoria mea, pesemne, să le risipesc neliniştea, să-i încurajez cumva, dar am preferat să întind mîinile ca să iau din zbor două pahare de xeres, tocmai trecea pe lîngă noi, cu

tava plină de pahare în echilibru precar, Jesús, cel mai bătrîn și mai credincios dintre servitorii casei, pentru el noi toți sîntem familia lui și chiar parcă e din familie, deși continuă să slujească și acum, la cei 66 de ani ai lui ; și în definitiv ce-ar putea face altceva ? noi sîntem toată viața lui, ține la copiii stăpînilor de parcă le-ar fi bunic... Ia gustați din xeresul ăsta, să mai prindeți puteri.

Își luară paharul amîndoi. Mașinal. Ciocniră privindu-se ochi în ochi, tăcuți. Eu am întors capul, tinerilor li se ghicesc gîndurile atît de lesne ! Violeta și logodnicul ei mă lăsaseră să surprind o mare taină a intimității lor ; aveam impresia că întîmplător, numai fiindcă cineva uitase să tragă obloanele ori să stingă lumina, asistasem la săvîrșirea unei crime. Dacă mi se va cere să depun mărturie, nu voi declara nimic. Nu, nu voi spune cu ce ferocitate i-au asasinat pe bunici în clipa aceea Violeta și logodnicul ei. Eu n-am văzut nimic.

De altfel nu mint, n-am mai văzut nimic pentru că sosiseși tu și dintr-o dată un val de duioșie mi-a încețoșat ochii. Cîteva clipe te-am văzut așa cum aș fi dorit să fii, așa cum ai fost. Dar era numai o iluzie, n-am putut-o împiedica să se spulbere. Acum părul tău e mai închis la culoare, aproape șaten ; nu l-ai scurtat mult, dar nu-ți mai cad pletele pe umeri, ploaie de aur, ca altădată.

Poate n-ai un coafor bun sau poate îți place ție părul așa, luat cu foarfecele din cînd în cînd. Erai îmbrăcată fără nici un gust, ceea ce puseseși pe tine nici măcar nu era dintr-un material foarte bun sau foarte la modă — de ce n-ai venit în pantaloni ? cel puțin ar fi fost o îndrăzneală. Cînd, unde ai avut proasta inspirație să-ți cumperi o asemenea fustă, un asemenea pulover, un asemenea batic ? Soțul tău îți ținea brațul cu un aer satisfăcut, de proprietar. Ai venit la mine și m-ai sărutat, dar fără nici o bucurie, convențional, așa cum n-ai fi făcut cînd erai mică... „nu vreau să te sărut, nu-mi vine", îmi spuneai uneori pe-atunci, însă cînd mă sărutai niciodată n-o făceai în silă. „Lorelei", ți-am spus cu glasul plin de iubire. Soțul tău nu mi-a tolerat această incorectitudine, a găsit pe loc un pretext ca să-ți spună și el pe nume, dar pe numele tău adevărat. Ba nu, nu-l găsise pe loc, premeditase pretextul, îl alesese pe cel mai bun din toate. Erai cu fetița și cu celălalt, ultimul tău născut „știi, mi-a fost imposibil să-l las acasă, e prea mic..." Ți-am răspuns : „Desigur", dar ai observat că nu mă interesa ce-mi spuneai și asta te-a mîhnit, aveai impresia că mi-e indiferentă viața ta de azi, n-ai înțeles că, dimpotrivă, pasionata mea iubire pentru tine, farmecul tău care continua să mă subjuge nu-mi permiteau să mi te închipui nici un moment

alături de masivul, sentențiosul bărbat pe care ți l-ai ales drept soț, sau alături de copiii voștri. Ce legătură poate fi între acest exemplar cămin burghez și mica mea sirenă din poveștile lui Andersen ? Unde-i copilița mea de odinioară, acea copilă mai enigmatică, mai surprinzătoare prin reacțiile ei spontane decît toate sirenele și nimfele din pădurile Nordului ?

A sosit apoi la conac și fratele tău, era în costum de călăreț din pampas, pantaloni bufanți, nelipsita centură lată bătută-n ținte de argint, monede atîrnînd de centură ca să zăngăne, la șold nelipsitul pumnal ; ghitara și-o lăsase în mașină. N-a surprins pe nimeni ținuta lui. Cîntă excelent la ghitară, e o calitate, nu neg, îmi place și mie ghitara ; dar, bineînțeles, oricine știe de mai înainte tot ce-i poate trece fratelui tău prin cap, el e ca un arbore ombú, ca un par din gard și ca însuși gardul, ca un țarc împrejmuit cu sîrmă groasă ghimpată — e la fel cu toți cei din care se alcătuiește trunchiul arborelui genealogic al familiei Barros. Se fac simțite în glasul lui o inflexiune aproape bădărănească și un timbru în același timp protector și dominator, cînd spune : Bunicul, și apoi : Cine ? Don Ezequiel, ctitorul familiei noastre ? Nu-i dă nimeni nouăzeci de ani, eu îi dau o sută, două sute, două mii... Dar bunicul acum e numai o umbră, e ruina celui pe care eu nici nu

l-am cunoscut cînd era tînăr. Pe-atunci i se spunea Ezequiel fără nici un titlu — scria versuri şi povestiri cu stafii. Îi plăcea să-şi închipuie fel de fel de lucruri înfricoşătoare, tot aşa cum mai tîrziu ne-a plăcut asta şi nouă, mie, surorilor şi fraţilor mei, cînd eram mici. Da, ne plăcea frica, dar nu oricum ar fi fost ea, ci rafinată, pregătită cu grijă şi totuşi neaşteptată, ca aspectul straniu pe care-l iau, în apă, batatele sau bobul de mei păsăresc, oricare dintre plantele predilecte sărăcimii, pe care copiii le cultivă în joacă. Dar ca să ajungem cumva pe tărîmul interzis nouă, al fricii, aveam de biruit mai întîi diverse obstacole ce ne tăiau calea, uşa casei, masivă, bine zăvorîtă, lumina aprinsă peste tot în camere, întreg universul molcom şi reconfortant al locuinţei părinteşti. Din fericire, una dintre dădacele noastre mai puţintică la minte ne iniţiase în misterul fricii, ne povestise întîmplări cu diavolul, cu Moartea. Într-o seară, maman, după investigaţiile de rigoare, şi fiindcă auzise cîte ceva despre teoriile moderne de educaţie, îi făcuse vînt acelei dădace. Dar prea tîrziu. Mie, de exemplu, mi se şi arătase o dată diavolul, mă culcasem, era o noapte cu tunete şi fulgere şi el sta în picioare la doi paşi de mine, iar altădată i-am văzut numai faţa, dar clar de tot, ca pictată pe uşa dulăpiorului de lîngă patul meu. Aşa că deseori pe înserat, în loc să ne jucăm cuminţi cu

jucăriile anume pentru noi cumpărate, porneam eroic să dăm piept cu stafiile ; de fiecare dată sărea pe neaşteptate din vreun dulap-în-perete unde se ascunsese înadins, unul dintre noi, copiii, ţinînd cu braţele întinse în faţă un cerşaf alb pe care-l agita ca să-i sperie pe ceilalţi ; iar ceilalţi — unul miorlăia pitic sub masă, altul, în întuneric, urca scara încet, greoi. În bibliotecă, unde totdeauna lumina era mai scăzută, ai fi zis că lucrurile din garderoba celor vîrstnici — paltoane, jobene, bastoane, toate uriaşe pentru statura noastră de ţînci — umblau de colo, colo singure, sau alteori numai ce auzeai cum se deschide scîrţîind uşa salonului — foarte mare îndrăzneală pentru că în salon nu intra absolut nimeni decît atunci cînd aveam musafiri. Doream frica, o căutam cu aceeaşi îndîrjită stăruinţă cu care mai tîrziu, adulţi, am căutat şi căutăm să ne punem la adăpost de orice pericole. Să nu ne pericliteze nimic, asta dorim într-una şi neîncetat ne luăm măsuri împotriva eventualelor primejdii. Omul de azi poate preveni orice riscuri îl ameninţă — afară de o reuniune familială festivă.

Aşa încît se pare că totul acum reintră în ordine... Am întors capul spre cel ce pronunţase lîngă mine aceste cuvinte. Nu auzisem începutul frazei şi de asta, bineînţeles, nu reuşeam să pricep ce anume reintra în ordine. Am întrebat : Se ar-

sese carnea în frigări ? Nu, din contra, m-a liniştit Justo, mai durează pînă s-o frige, în ocazii de astea e greu să calculezi, unii vin prea devreme, alţii întîrzie.

N-am pretenţia să emită cineva numai idei originale, sînt însă unele comentarii a căror platitudine întrece măsura ; poftit la o sărbătorească masă de familie, îţi blindezi nervii, se-nţelege, ca să rezişti nenumăratelor locuri comune ce se vor debita acolo, aşa făcusem şi eu, dar tot nu m-a răbdat inima să nu replic cu perfidie : Parcă poţi şti cînd să te grăbeşti să vii şi cînd nu ? Într-adevăr, conveni Justo, într-adevăr... Şi cu toate că nu-l tulburase de loc întrebarea mea, rămase pe gînduri cîteva clipe. Mi-a fost teamă că cine ştie cum atinsesem în sufletul lui o coardă sensibilă pe care nu i-o cunoşteam, poate îşi amintise de vreo fostă dragoste. El însă continuă ca şi cum, după meditaţii profunde, ajunsese acum la o concluzie : N-ai cum şti, unii nimeresc la ţanc totdeauna, cumpără în perioada cînd preţurile urcă, uite de-asta eu (cum adică, *de asta?*) nu mă ocup de afaceri la bursă, e un joc de noroc, prefer ruleta, la ruletă cel puţin vezi cu ochii tăi unde s-a oprit bila... Tăcu, aşteptă un moment să-i răspund că sînt de acord cu el, eu însă n-aveam nici o părere, mi-era perfect indiferent dacă el, Justo, cumpără acţiuni la bursă ori joacă la ruletă. În

sfîrşit — reluă văzînd că nu-i răspund — un lucru e indiscutabil : începe redresarea, sînt semne la orizont. Cuvintele lui mă făcură să-mi imaginez altceva : o invazie de farfurii zburătoare sau luminile acelea verzi cu ajutorul cărora semnalizează din larg un vapor în timpul aplicaţiilor navale, simulînd naufragiul. Expresia „semne la orizont" totdeauna mi-a evocat ceva dramatic, semnele pe care le fac cei ce se îneacă, cei aflaţi pe un vas avariat grav, sau clipirea unui far, sau gesturile cuiva oprit în picioare la marginea şoselei lîngă o piatră kilometrică, deznădăjduit că i s-a spart un cauciuc. Datorită acestei expresii, două-trei secunde am avut din nou fermecătoarea senzaţie de teamă pe care o căutam cu atîta ardoare în copilărie. Şi chiar am murmurat : Mi-e teamă... Justo mă privi fix, neliniştit, închipuindu-şi desigur că ştiu ceva nou despre perspectivele situaţiei economice ; cu tot dispreţul lor faţă de modul meu de viaţă, faţă de ocupaţia mea ca şi faţă de atitudinea mea distantă, mîndră — care nu-i nici mîndrie şi nici dorinţă de a ţine pe ceilalţi la distanţă, e numai apăsătoarea mîhnire a celui ce se simte singur, a celui ce constată că nu are cu cine se înţelege — cei din lumea lui Justo cred tot timpul că eu deţin nu ştiu ce informaţii esoterice.

Poftiţi la masă, poftiţi la masă ! A, asta-i salvarea mea. Ba nu. Justo se ţine scai, vrea să ne aşezăm alături la masă, mă descoase : Ce zici, vine şi la noi o dictatură à la Fidel Castro ? Nu ştiu ce-o fi înţeles din privirea pe care i-am aruncat-o, dar a dat doi paşi îndărăt, apoi mi-a spus cu glas sec : Mie, în definitiv, puţin îmi pasă, dar să ne gîndim la bătrîni, la copii... Justo, întreba nevastă-ta unde eşti. El îmi făcu din ochi : Biata femeie, are şi ea dreptate, atît de rar stăm la masă împreună, duminicile !

M-a luat acum de braţ, şi-a găsit un alt subiect de conversaţie şi nu mă slăbeşte de loc, e ca o lipitoare. Se-apucă să-mi povestească despre metresa lui, totdeauna vorbeşte de ea ca şi cum ar fi aceeaşi, deşi îşi schimbă amantele semestrial sau anual ; potriveşte însă lucrurile de fiecare dată în aşa fel încît următoarea să-i pară cît mai puţin diferită de precedenta : o obligă să-şi lucreze rochiile la aceeaşi mare casă de mode unde s-a obişnuit el de la început să achite notele de plată ale metreselor lui, să se coafeze la acelaşi coafor ca şi precedenta, automobilul pe care i-l face cadou poartă marca tuturor automobilelor dăruite de el tuturor fostelor lui amante — şi aşa mai departe : acelaşi mantou de blană, aceleaşi brăţări de aur, acelaşi televizor. Cînd o invită la restaurant, comandă invariabil icre negre, lan-

gustă şi cutare şampanie, mereu aceeaşi. Şi-ar pierde echilibrul interior dacă s-ar îndrăgosti de o femeie neînstare să mănînce şi să bea exact ceea ce consumau şi predecesoarele ei sau care nu şi-ar dori un mantou de vizon. Din fericire niciodată nu i s-a întîmplat lui Justo una ca asta şi foarte probabil că nici n-o să i se întîmple, se pricepe să-şi aleagă metresele. Sînt o fire generoasă, ce să fac ? Îmi place să dăruiesc. Dar, sigur, nici soţia nu duce lipsă de nimic şi nici copiii, mîine-poimîine vin apoi la rînd nepoţeii mei, că au să crească mari şi... Mai bine să nu crească, l-am întrerupt, exprimîndu-mi gîndul cu glas tare. Sigur, şi-a continuat el sporovăiala, cînd îţi vezi nepoţii mari înseamnă că ai îmbătrînit, dar n-ai ce-i face, asta-i viaţa. Nu dă greş niciodată, nu sare nici un loc comun ; şi m-am gîndit : preţios mi-ar mai fi concursul ăstora, dacă m-aş hotărî vreodată să scriu acel dicţionar al locurilor comune pe care-l plănuiam acum patru sau cinci ani, împreună cu tine. Azi mi-a devenit insuportabilă amintirea lui, amintirea acelui dicţionar plănuit de noi amîndoi atunci, în adolescenţa ta atît de luminoasă. Ţi-aduci aminte ? Într-o seară la masă erau musafiri mulţi şi tu, ascunsă după uşă, te amuzai să-ţi notezi într-un carnet toate locurile comune înşirate de ei. Aşa ţi-a venit ideea dicţionarului ; te-ai gîndit la el neîncetat între cei 15

și 18 ani ai tăi, îl doreai plin de vervă, de spirit. Și pe urmă te-ai căsătorit cu regele locurilor comune. Nu ți-a trecut niciodată prin minte să-i spui și lui cum îmi spuneai mie : Noaptea se vede mai bine ca ziua ; bolnavii sînt tari, debili sînt cei sănătoși ; pentru ca să mă simt bine singură, am nevoie de mulți în jurul meu, singurătatea deplină mă distrage, gîndurile dau buzna peste mine și se ghiontesc, mă ghiontesc, îmi periclitează echilibrul ; a intrat în cameră întunericul, lumina a rămas afară — și o mulțime de trăsnăi de-acestea care, luînd chipul și asemănarea adevărului, îmi dădeau de gîndit. El, soțul tău, ți-a spus vreodată ceva care să nu sune a citat dintr-un almanah ? Ți-a propus el vreodată o călătorie în S.U.A. pe bicicletă, ori și-a pus în minte să-și cumpere un planor ca să zboare pînă unde l-o duce vîntul ? Sau să adopte un copil de negru sau cel puțin să organizeze o trupă de balet ? Niciodată nu i-a trecut prin cap să pună o bombă la Palatul Consiliului de Miniștri ori să se plimbe pe stradă prin fața Parlamentului cu o pancartă pe care să scrie „Vrem încetarea experiențelor atomice" ? N-a îmbinat niciodată niște cuvinte din care să rezulte o propoziție pe care ar fi fost exclus s-o articuleze în același moment orice alt om domiciliat în Buenos Aires, Republica Argentina, în 1963 ? Lui, ideile i s-au dat de la început pachet așa cum unui lucrător

din fabrică sau unui țăran îi pune în mînă nevastă-sa coșulețul cu merinde, și omul la prînz înfulecă totul fără să clipească, fără să știe dacă i-a plăcut sau nu, dacă nu i-a mirosit ceva a rînced, dacă salamul fusese cu usturoi sau fără.

Trebui în cele din urmă să ne ducem la masă. În timp ce mergeam spre sufragerie îmi dădui seama că toți pînă atunci discutaseră mereu despre bunicul-ce-om-extraordinar și despre bunica-ce-frumos-atîția-ani-împreună, dar nimeni nu intrase în vorbă cu sărbătoriții. Oaspeții evitau cu un fel de spaimă privirea nesigură a celor doi bătrîni, se temeau că, adresîndu-le vreo întrebare, vor primi răspunsuri anapoda ; aceeași teamă ca a băieților la bal cînd constată că bună-cuviința le-ar impune să danseze cu o fată urîtă. O dată n-ar fi nimic, dar ce mă fac de nu-mi ia locul nimeni și rămîn cu boccia pe cap toată noaptea ? Nu, mersi, bun la suflet, bun la suflet, dar nici așa. Bun dar nici așa — iată încă o expresie valoroasă pentru dicționarul nostru, Lorelei...

Dar acum se agrava situația, bunicul și bunica urmau să se așeze în capul mesei, era loc destul acolo, încăpeau amîndoi, și vor sta unul lîngă celălalt în fața noastră ca doi logodnici, ce mișcător, Dumnezeu știe cum vom arăta noi la asemenea vîrstă, măcar de-am trăi și noi atît, a nu, eu

nu doresc, ba eu da şi chiar pînă la o sută de ani, dar bineînţeles ca şi bunicul : cu soţia alături şi să fie în jurul nostru toţi ai noştri, singurătatea e groaznică, şi s-o duc bine cu sănătatea şi să am şi bani. Eh, banii nu sînt totul în viaţă. Sigur, dar cînd n-ai la bătrîneţe... E mai rău de tineri cînd n-au, ei doresc mai multe lucruri... de exemplu, eu altădată muream de poftă să am vaporul meu personal şi totuşi acum de cînd îmi pot cumpăra oricîte vapoare doresc, prefer să rămîn acasă duminicile ori să mă duc la hipodrom... Cred şi eu ! Cu grajdurile dumitale... Nu, nu numai de asta, nu mă mai atrage navigaţia. Rio de la Plata nu-mi mai spune nimic de cînd cunosc Mediterana. Atunci cumpără-ţi un iaht şi navighează pe Mediterana... Ar trebui să stau în străinătate, nu mi-ar plăcea, aici în ţară mă cunosc toţi, mai e şi clubul... O fi ! ei, cum ne aşezăm la masă ?

Foarte drăguţ, nimic de zis, bunicul şi bunica în capul mesei par doi tinerei, însă dacă-i vorba să-i suporţi timp de o oră sau poate şi mai mult, cît va dura această lungă prelungă masă în familie, apoi se schimbă treaba. Trebuie totuşi să luăm loc, nu putem mînca în picioare. Nu, de spus nu spune asta nimeni, dar toţi o gîndesc şi de aceea toţi pregetă să se aşeze. Cei tineri, făcînd pe modeştii şi dîndu-se deoparte ca şi cum ar lăsa locurile de onoare celor ce au dreptul la ele,

se depărtează, lunecă ușor de parc-ar patina, pînă în celălalt capăt al mesei. Lucia îi ajută pe bunici să se așeze, se apleacă spre ei fără să lase din mîini spătarele scaunelor lor : Stai bine, maman ? Stai bine, papa ? Apoi, la un semn al ei, un servitor pune pe masă în fața bunicilor un mare tort festiv, de nuntă, în care stau înfipte jur împrejur, coroană, o mulțime de lumînărele, și la mijlocul lui se află un glob strălucitor, de cristal... A, azi e și nunta de diamant a bunicului ! eu nu-mi amintisem decît de cei 90 de ani. Dar sînt amîndouă aniversările; s-au căsătorit chiar în ziua cînd el împlinea 30 de ani, ce coincidență, nu-i așa ? Toți aplaudă și bunicii surîd, sînt singuri în capul acestei uriașe mese și surîd.

Tortul n-a fost adus la masă numai în virtutea unei tradiții, servește în același timp și ca ornament central : pe tipsie în jurul lui se așterne un imens strat de flori, toate florile din lume își amestecă aici culorile într-o armonie desăvîrșită. Ce-i drept, bogații sînt mai subtili decît săracii — altă expresie, Lorelei, pentru dicționarul de locuri comune pe care era să-l facem noi doi ; partea tristă e numai că, evident, locurile comune cuprind multă înțelepciune, mult adevăr. Cea mai bună florărie din Buenos Aires a realizat această decorativă împletitură de flori, care însoțește tortul pe de margini, platouri de argint se îmbucă

unul cîte unul cu tipsia din mijloc și ghirlanda de flori, reflectîndu-se în metal, începe a șerpui de-a lungul întregii mese ca un pîrîu.

Lucia ne înștiințează că la desert globul de cristal va fi aprins iar bunicul îl va stinge, ar fi prea greu pentru el să trebuiască să sufle în cele nouăzeci de lumînărele. Ar fi greu pentru oricine, adaug eu, chiar și pentru un atlet. De ce ? Sînt atîția care fac sticle suflînd în ele, mai demult sticlele numai așa se făceau... Cînd se apucă Gustavo să turuie în felul acesta, ne scoate pe toți din răbdări ; doar îl știm, e capabil s-o țină așa fără întrerupere ore întregi, deși nimeni nu-i dispus să-l asculte. Și s-a pornit acum și Lucia, nu vrea să scadă impresia pe care ne-a făcut-o tortul, ține să comentăm ce frumos au fost aranjate florile, ce efect puternic produce cristalul înăuntrul căruia arde un becușor de 90 de lumini. Sînt becuri și de 90 de lumini ? întreabă Violeta. Nu știu, îi răspunde Lucia și dă din umeri. Dar de ce n-a fost adus tortul mai tîrziu, la desert, așa cum se face de obicei ? Pentru că atunci papa și maman vor fi foarte obosiți, pe cînd acum, la început, e altceva, se pot bucura și ei ; și-apoi tortul pus așa, în mijlocul mesei... Lucia vorbește cu glas calm, așezat, plin de tandră îngăduință față de părinții ei cărora povara anilor trăiți le-a cam încețoșat mintea ; ai zice că singurul lucru

care o mai interesează pe lume este să ducă la capăt cu bine acest ospăț sărbătoresc și că e gata să-și dea și viața pentru un surîs al părinților ei. Totuși, după ce se despărțise de soț, i-a fost insuportabil să locuiască la ei, s-a mutat, și nici ei nu făcuseră mari eforturi s-o rețină. Lucia e cea mai mică dintre copiii bunicilor, are patruzeci și doi de ani, bărbații o găsesc atrăgătoare; acum zece-unsprezece ani, cînd a divorțat, încercase să locuiască în aceeași casă cu părinții, pe ei însă, fiindcă erau deja foarte bătrîni, îi scotea din sărite pofta de viață a fiicei lor, pofta de viață a Luciei emanează din ea ca un parfum, și apoi îi mai obosea și Felix, care pe-atunci avea doar vreo zece ani. Felix e acum și el aici, la masă, în uniformă militară și tuns chilug, își face armata, e șofer în serviciul unui colonel; toți știm asta și totuși pe fiecare dintre noi îl contrariază prezența acestui soldat-șofer aici, în rînd cu noi. Am uneori impresia c-o să i se spună: du-te de mănîncă la bucătărie. Să mai zici că nu haina e totul, ci omul! Poate că din contra, haina e singurul lucru pe care-l văd ceilalți din ceea ce sîntem noi; poate că niciodată ceilalți nu văd din noi altceva, nici măcar după ce am murit. Cînd întoarcem una după alta îngălbenitele file ale unui album cu fotografii de familie, ce vedem? Moda epocii respective, niște pălării de-ți vine să rîzi fiindcă

purtătoarele lor par desfigurate, şi cozi, diademe, cocuri, pălăriile tari de pai, ale bărbaţilor, gulerele lor înalte pînă la urechi, mustăţile sfîrcuite; şi copiii: costum „marinar", pantalonul strîns sub genunchi, pălăriuţă à la Jean Bart, cu pene. O să trebuiască să am grijă: nici o fotografie de a mea să nu mai existe după ce voi muri, nici una! Dar, fără îndoială, tot ar rămîne cîteva prin arhivele ziarelor. M-aş putea duce să le cer şi le-aş scoate din plic, le-aş zvîrli în foc... Mă copleşeşte o nesfîrşită oboseală: n-o să am timp să le distrug pe toate. Nu-i nimic. Răbdare... Mă întorc la realitatea imediată din jurul meu, această realitate ce nu are nimic comun cu realitatea adevărată a oricăruia dintre cei de faţă. Aici e un dejun al fantomelor, al unor fiinţe umane preschimbate în fantome ca să participe la acest prînz în familie. E duminică. O duminică irosită. Mă uit la Lucia, dar Lucia evită să ni se întîlnească privirile. În timp ce povesteşte cît a avut de muncit ca să pregătească masa, cum a trebuit să ţină seamă de fiece amănunt, eu mă gîndesc că e duminică şi că duminica aceasta i-a fost furată. Altfel, ea duminica şi-o petrece cu Ignacio, toată duminica, de dimineaţă pînă seara. E singura zi cînd pot fi împreună pentru că sîmbăta el iese în oraş la plimbare cu copiii lui, cum să nu se ducă să-i ia cu el măcar o dată pe săptămînă?

şi hai cu ei la cofetărie, la cinema, îi îndoapă cu îngheţată, cu şocolată şi cu aluzii ironice la „severitatea mămicăi", dar ei să nu dea importanţă, toate femeile sînt aşa, nervoase, nu se pot stăpîni, ţipă pentru orice nimic, orice fleac le face să-şi închipuie cîte şi mai cîte. Şi după asta îi reîncredinţează mămichii lor (care, la rîndul ei, fără îndoială, profitînd de faptul că e liberă sîmbăta, a ieşit în oraş cu Johnny) îmbuibaţi şi ţîfnoşi, somnoroşi, cu dureri de burtă şi ceva mai neascultători, mai convinşi că „bătrîna e-o isterică", n-are rost s-o iei în serios. Probabil că acum Lucia nu mai poate de nelinişte, o roade gelozia, Ignacio e puţin mai tînăr decît ea şi atît de seducător, toate femeile vor să i-l ia, cel puţin azi, duminică, toate femeile din lume, în imaginaţia Luciei, s-au unit între ele hotărîte să se abată ca un stol de lăcuste asupra farmecului indolent al lui Ignacio. N-am nici cea mai mică îndoială în privinţa aceasta. Lucia se încăpăţînează să-mi evite privirea, eu totuşi mă apropii de ea şi-i spun încet, în treacăt parcă : Uite cum s-a nimerit să cadă ziua bunicului tocmai azi, duminică ! De fapt nu-i azi, e mîine, însă ar fi fost imposibil să-i adun pe toţi aici la masă într-o luni, îmi răspunde ea foarte demnă, jucîndu-şi rolul de fiică model. Atunci, îmi spun, s-ar putea totuşi ca bunicul să moară înainte de a împlini nouăzeci de

ani, ba încă masa asta sărbătorească i-ar mai şi putea da un brînci zdravăn spre groapă.

Lucia se consideră stăpîna casei, deşi de aproape nouă ani locuieşte singură. Şi doar, înainte de-a se muta, am auzit-o cu toţii nu o dată plîngîndu-se că de-o continua să trăiască împreună cu părinţii ei, înseamnă să se înmormînteze de vie ; ne spunea că bătrînii, seara, pe la opt, după o cină foarte frugală, se culcau, casa rămînea cufundată în întuneric, se lăsa o tăcere apăsătoare şi ea, Lucia, pleca fără să ştie încotro (pînă cînd a apărut Roberto ; de-atunci a ştiut), pleca doar aşa, ca să mai vadă străzi, lumini aprinse, lume. Nu prea e mare lumina şi nici multă lume nu-i pe străzile noastre, dar ce să faci ? te mulţumeşti cu ce este. Şi pe urmă, ca orice femeie frumuşică şi de familie bună, s-a transformat într-o amatoare de aventuri erotice, însă discretă, decentă, foarte demnă, privind foarte de sus bărbaţii, şi făcînd parcă o favoare celor pe care-i acceptă în intimitatea ei, deşi fără bărbaţi nu prea i-ar fi uşoară existenţa. Pe care, desigur, în aparenţă şi-o cîştigă prin muncă : are o vagă funcţie într-o vagă agenţie de voiaj şi-şi consultă din timp în timp modista sau blănarul ca să procure informaţii efemerelor reviste de lux ce brăzdează ca nişte stele căzătoare, un an sau doi, firmamentul oraşului Buenos Aires. Cine ştie, poate o să aibă şi ea noroc într-o zi să se mă-

rite cu un multimilionar, cum au avut parte Lia, Inés și atîtea altele. Un multimilionar de proveniență socială de loc ilustră, dar nebun de fericire că se căsătorește cu fiica lui don Ezequiel Barros, bogătașul ale cărui latifundii le cunoaște o lume ipotecile asupra acestor proprietăți fiind în general trecute sub tăcere. Dar pînă una alta, nu-i tocmai ușor de trăit, milionarul nu se arată și bunicii se țin bine, parcă-s de fier. Chiria apartamentului ocupat de Lucia în oraș bunicii o plătesc, și ea poate veni la ei să ia masa oricînd dorește. Din cînd în cînd mai ajunge pe degetul ei vreun inel de-al bătrînei, sau altă dată ceasul de aur al bunicului trece ușurel în buzunarul uniformei griverzui cu nasturi lucioși de alamă, pe care o poartă Felix ca șofer militar ; Felix e încîntat că „a pus mîna pe-așa pleașcă. Cel mai bun lucru din lume, cînd ești răcan, e să fii șofer." Așadar acum Lucia, ca și cum Ignacio n-ar exista și pe ea n-ar durea-o sufletul, se ocupă în continuare, după ce a depus o sărutare aeriană pe tîmpla tatălui ei — părul bătrînului miroase a parfum bun, „Pinaud", de violete — de tot ce mai e de făcut la începutul mesei. Totuși scaunele din preajma bunicilor au rămas libere. Încă nu se știe cine sînt cei ce trebuie să ocupe locurile de onoare.

În ochii rudelor sărace s-a ivit același licăr de speranță. Te pomenești că — de ce nu ? oricui i

se întîmplă să mai calce şi el într-o zi cu dreptul — te pomeneşti că le-o fi dat să se aşeze... nu chiar alături, n-au asemenea veleităţi, dar mai pe aproape de sărbătoriţi. Sînt şi fotografi aici, ştii, au venit de la toate revistele. Serios ? Şi sînt şi de la ziare ? Sigur, se scoate acum o pagină supliment cu cele mai de seamă evenimente în lumea bună. Reuniunea noastră familială face senzaţie, păcat că la concurs taurul bunicului n-a luat premiul întîi, ar fi fost trei ştiri senzaţionale. Şi era gata-gata să-l ia, dar ce să te mai miri ? anul ăsta în juriu au fost nişte nepricepuţi, habar n-aveau. De unde i-or fi scos ? se zice c-au luat mulţi bani pe sub mînă. Da de unde, prostii, în lumea noastră nu se întîmplă de-astea. Nişte tîmpiţi, asta-i tot. Izbucnind în rîs, am comentat : Lume tîmpită, dar cinstită. S-a făcut tăcere dintr-o dată în jurul meu, mi se aruncă priviri dezaprobatoare. N-am spus eu asta, Gustavo a spus. Ba nu, Gustavo a spus numai că cei din juriu erau incompetenţi. Pardon, a spus „nişte tîmpiţi". Strîng toţi din umeri iar mareea conversaţiei, ca şi cum prin asta ei s-ar răzbuna pe mine ori s-ar oploşi sub o aripă ocrotitoare, se îndreaptă din nou spre bunici. Rudele sărace s-au speriat, mă privesc cu ură. Erau pe punctul să cîştige partida, se şi vedeau manevrînd (pe neobservate, în timpul convorbirii celorlalţi despre juriu), instalaţi la

masă aproape de bunici, și nenorocita mea intervenție în discuție i-a dat îndărăt, făcîndu-i să ajungă iarăși hăt-departe de altarele împărătești.

Cinci sînt la număr aceste rude sărace: două femei, un bărbat și doi copii. Angelica are părul cărunt, un colier triplu de mari perle false, o brățară de argint și un inel de pe vremuri, purtat odinioară de altcineva din familia noastră; nimic nu-i mai de preț ca bijuteriile de familie, asta parveniții n-au cum avea; e un inel de aur în care, abia vizibile, sînt încrustate două briliante minuscule și două safire, darul ei de nuntă din partea bunicii și bunicului, de aceea îl și poartă pe deget tot timpul. Eduardo și Sara o privesc cu nespusă dragoste, Angelica e sora mai mare a Sarei dar n-a avut noroc, săraca, bărbat-su — un ticălos; s-ar fi putut mărita din nou acum cincisprezece ani cu cineva foarte bine, însă pentru bunici asta ar fi fost o lovitură teribilă. În familia noastră nimeni din cei ce-au divorțat nu s-a căsătorit a doua oară, slavă-ție-Doamne! Ascultă, cel de care spuneai nu cumva e...? Ba da. Ce vorbești, va să zică Angelica ar fi fost acum soția ministrului... care aproape-i mai mare și decît președintele Republicii? Să nu exagerăm. Nu exagerez, e ministerul cel mai important.

În timpul acesta însă, Angelica are alte preocupări, cerşeşte cu privirea un loc nu prea departe de capul mesei. Ca să poată apărea şi ea în fotografii ! Începuse a dori asta din ce în ce mai mult şi se simţea tot mai neliniştită constatînd că i se împuţinau şansele, fiindcă Justo şi Violeta, călcîndu-şi amîndoi vitejeşte pe inimă, se aşezaseră el lîngă bunica, ea lîngă bunicul. Jorge, bineînţeles, luase loc alături de Violeta — nu le este cu putinţă, lui şi logodnicii, să-i ucidă pe cei doi bătrîni, dar poate că-i realizabil altceva : să obţină ca bunicii să le permită să stea cu ei aici, la moşie. Angelica, şezi lîngă mine, spuse Justo. O, mulţumescu-ţi ţie sfinte Anton, mulţumescu-ţi ţie sfinte Iuda din Thadeea, mai zică acum alea de la etajul trei că eu sînt „rudă de departe" cu don Ezequiel, rudele de departe nu sînt poftite să ia loc printre cei din capul mesei, şi-aici doar e capul mesei, nu ? Eduardo şi Sara o priviră adînc înduioşaţi, deplin solidari cu ea. Vezi ce bine-ai făcut că nu te-ai căsătorit din nou ? Vine totdeauna momentul unei răsplăţi divine, jertfe zadarnice nu există, cînd eşti cineva ai datoria să rămîi cineva pînă la capăt, *omul subţire* nu se rupe de lumea lui orice-ar fi.

Copiii Sarei însă manifestă mai mult orgoliu. Umăr la umăr amîndoi, strînşi unul în celălalt, stau în picioare între cele două mese, a celor mari

și a copiilor, și aruncă priviri crîncene tuturor acestor străini despre care li se spune că sînt veri de departe cu ei, deși ei nu-i cunosc. Cum nu-i cunoști? au fost la botezul tău. De la ei ai cruciulița asta pe care-o porți la gît; nu, a ta nu, ție ți-a dat-o nașul tău. Eduardo și Sara se adresează progeniturii lor cu cel mai blînd și mai convingător glas din lume, dar totodată o și îmbrîncesc să se așeze odată la masă, din cauza acestor afurisiți de zgîmboi ei, părinții, riscă să nu mai găsească locuri decît la coada mesei. E drept, Angelica a salvat onoarea familiei, dar cei de la Banca unde lucrează Eduardo n-o cunosc pe Angelica, îl știu pe el, pe Eduardo, important este să-l vadă pe el în fotografiile care vor apărea în ziare, ar putea atunci chiar să și fie avansat. Contează mult totdeauna să-și dea seama colegii că nu ești un oarecine, i-a mers cuiva rău, mă rog, se poate întîmpla oricui, dar de aici și pînă la a se crede că ești dintr-o ramură colaterală a familiei e o mare distanță. A fi sărac nu-i o dezonoare, a fi funcționar — cu atît mai puțin, munca nu-i o dezonoare pentru nimeni, dezonorantă e numai necinstea. Dacă părinții mi-ar fi pretins să îmbrățișez o anumită profesie, ar fi fost altceva, însă bietul tata nici nu-și putea închipui că situația noastră materială se va înrăutăți vreodată, era sigur că o să mă pot

ocupa toată viaţa de administrarea moşiei. Angelica, la fel, bineînţeles, n-are studii, adică de fapt da, să nu mint, a făcut şi-a şasea. Însă ea e foarte îndemînatică, dă-i orice cîrpuliţă şi-ţi face imediat din cîrpa aia o haină, ea şi Sara duc casa aproape singure, nu că nu mi-aş putea permite să angajez o servitoare, dar Sara cînd e vorba de copii e atît de pedantă şi Angelica la bucătărie se pricepe splendid, dacă ceva nu-i făcut de ea cu mîna ei i se pare de nemîncat. Mă şi agasa, ce-i drept, să văd apărînd în casă mereu altă femeie de serviciu şi nici una nu stătea... Pentru Dumnezeu, copii, dar aşezaţi-vă odată, ia uitaţi-vă, se aduce friptura, e de curcan.

Intraseră în sufragerie patru servitori în livrea roşie, şi fiecare dintre ei cu o tavă în mîini ; pe fiecare tavă, cîte un curcan enorm cu garnitură de dulceaţă de chitre şi cireşi glasate. Fermecaţi, cei doi copii nici nu-şi mai dădură seama ce fac, se aşezară dintr-o dată. Cu un suspin de uşurare, Eduardo şi Sara se îndepărtară grăbiţi ca să-şi găsească loc la masa celor mari.

Lîngă mine era un scaun neocupat. Şovăiră amîndoi. E drept, am eu notorietate, îmi poţi întîlni numele şi vedea portretul în presă — totuşi să nu exagerăm : mai mult în revistele de specialitate, adică în cele pe care nu le citesc nici vecinele de la etajul trei, nici colegii de la Bancă.

În schimb, ușierul de la barul din colț da, el obișnuiește să le răsfoiască, le lasă acolo pe mese de multe ori vreun student, vreun profesor — facultatea e la doi pași de bar. Așa am apărut o dată într-o fotografie din Statele Unite, era pe aceeași pagină cu portretul lui Kennedy, simplă coincidență bineînțeles, cu Kennedy însă realmente am făcut cunoștință cu ocazia unui banchet oficial, cum se-ntîmplă de multe ori cînd participi la vreun congres. Cu toată fotografia aceea, lui Eduardo și Sarei li se păru mai indicat să-și găsească un alt scaun și se îndepărtară, să nu-i bănuiască familia cumva că îmi împărtășeau vreuna din concepții sau că aveau legături mai strînse cu mine ; după ce făcuseră atîtea sacrificii ca să nu se abată de la conduita tradițională a membrilor familiei — să strice totul tocmai în ziua acestei mari aniversări, în această zi care le oferă o ocazie cum foarte probabil a doua oară nu vor avea ? Ar fi o nebunie. Uite, sînt două scaune libere unul lîngă celălalt, și mai aproape de bunici. Pentru că ei, Sara și Eduardo, totdeauna stau așa, nu cum fac soții de azi, nu, ei nu sînt de acord ca soțul să se așeze într-o parte și soția în alta atunci cînd sînt invitați undeva la masă. Tocmai de asta fac vizite atît de rar. Le place acasă la ei, marea lor ambiție e să aibă o căsnicie ca a bunicilor. Ce-ai spus ? O căsnicie ca a dumitale, bunicule, strigă Eduardo. Să întemeieze ci-

neva un cămin ca al dumitale, asta-i esenţialul. Şi, după ce termină fraza, îmi aruncă o privire sfidătoare. Înghite-o, că tu, bestie, consideri că ştiinţa sau literatura sau arta valorează mai mult decît ce-am spus eu, adică decît o căsnicie ideală. Bine, te-am auzit, Eduardo, nu era nevoie să strigi aşa. Am înţeles : nu-i e dat oricui să ajungă la nouăzeci de ani, să apuce şi nunta de diamant şi să sărbătorească aceste aniversări la o masă de douăzeci şi patru de persoane fără să mai punem la socoteală masa copiilor, plus cei mici de tot care au rămas în parc. „Please, Mary, be quite." „Allons, Jeannot, depuis quand mange-t-on avec les doigts ?"[1] Masa copiilor e turnul lui Babel. În familia noastră sînt două curente bine precizate : cel al anglofililor şi cel al francofililor. Dar printre copii se mai află şi micii conţi di Bertini, odraslele Luisei şi ale soţului ei, contele Gino di Bertini ; micilor conţi nu li se permite să vorbească decît italieneşte, ar fi o ruşine să nu-şi cunoască limba cînd vor fi la Florenţa. Da ? eu credeam că sînteţi din Milano. Gino îmi aruncă o privire dispreţuitoare : familia mea întîmplător locuieşte acum la Milano, dar neamul nostru se trage din Florenţa, ştie o lume-ntreagă ; şi încă din perioada

[1] „Mary, te rog, fii cuminte" (engl.) ; „Jeannot, ce-i asta, aşa te-am învăţat ? să mănînci cu mîna ?" (fr.).

Renașterii... Cei doi copii ai rudelor sărace vorbesc spaniolește și le e teamă că n-o să-i înțeleagă ceilalți, asta le sporește complexul de inferioritate. La nouă, respectiv unsprezece ani ești de-o deosebită sensibilitate, ești predispus la complexe. El, băiețașul — bărbat ! — e hotărît să braveze, se preface că nu-i pasă de ceilalți și îi tratează fără menajamente. Fetița în schimb face eforturi disperate să-și amintească cele ce-a învățat chiar ieri la cursul de la *Alliance Française* : „Le crayon de ma tante est bleu“ [1]. Nu, n-o să-i servească la nimic propoziția aceasta, n-o să i se ivească prilejul s-o plaseze. Cel puțin de-ar fi fost mai tîrziu, spre sfîrșitul anului școlar, masa asta... Dar nu, s-a nimerit tocmai acum, în aprilie, cînd ea nu știe decît ce li s-a spus în primele șase lecții la *Alliance*. „*Je suis, tu es, il est...*“ Asta mai curînd i-ar putea fi de folos : „*Je suis...* verișoara ta.“ Îl întreabă în șoaptă pe fratele ei : Ascultă, Eduardito, cum se spune pe franțuzește *verișoara ta*, că tu ai învățat la *Alliance* și anul trecut. „Ta cousine.“ Uf ! Se uită drept în ochii unuia dintre băieții de la masă, cel mai apropiat de ea, și — fie ce-o fi ! — articulează : „Je suis ta cousine.“ Iar el : „Cum nu ! Veri de-al unsprezecelea.“ A trosnit ceva în sufletul ei, s-a rupt, și rupt va

[1] „Creionul mătușii mele este albastru“ (fr.).

rămîne poate pentru totdeauna, afară doar dacă viața o să fie bună cu ea... Rupt va rămîne pînă în ziua cînd, cine știe, din înălțimea la care o va situa talentul, succesul, ea, învingătoare, îl va zări trecînd anonim prin mulțime pe acest moștenitor al cîtorva resturi din averea lăsată de bunicul, resturi pe care din nepricepere, el, moștenitorul, nici măcar atît nu va fi capabil : să le păstreze. Fiindcă nu averea e principalul. Tare-mi vine să mă duc la masa copiilor și să-i explic acestei noi Lorelei pe care o urmăresc cu atenție — ca să uit că tu te-ai schimbat atît de mult — că bunicii nu mai au decît două mii de hectare în provincia Buenos Aires și că aceste hectare vor trebui împărțite la cei șapte copii ai bunicilor plus la nu mai știu cîți nepoți.

Ajung pînă la mine doar crîmpeie din convorbirea copiilor fiindcă m-am așezat în celălalt capăt al mesei celor mari, față în față cu bunicii ; aici, la coada mesei, n-a vrut nimeni să se așeze — toți doreau să nu stea aproape de cei doi bătrîni, însă nu doreau să ia loc chiar atît de departe ; problemă de tactică : să te plasezi bine fără obligații prea mari, fără chinul de a te afla prea aproape de bunici și de a sta de vorbă cu ei în timpul acestui prînz interminabil.

S-a așezat nu prea departe de mine Rosita, soția lui Justo, pentru ea e comod oriunde, cu condiția

să poată tăcea. Nu scoate o vorbă niciodată, vocabularul ei se reduce la ordinele absolut necesare pe care le dă slugilor și la observațiile pe care le face copiilor. Am auzit povestindu-se că o dată, în adolescența ei, unul din frați, la masă, i-ar fi spus: „N-ai putea nici măcar *Muuu!* să faci?" Și, spre mirarea tuturor, ea a făcut *Muuu!* apoi a continuat să mănînce liniștită ca și cum totul fusese ceva cît se poate de firesc.

Mă uit în jurul meu, doresc din tot sufletul să întîlnesc o privire care să-mi rețină atenția, o figură căreia să-i zîmbesc, ca să nu-mi mai fie atît de greu să-mi suport singurătatea. Nu întîlnesc însă o asemenea privire și, la urma urmei, faptul ar trebui mai curînd să mă bucure. Că doar, venind la această sărbătorire, n-am dorit decît să mă încredințez încă o dată că nu trebuie să-mi fac nici o iluzie despre viață, nu-i așa? Vreau să am certitudinea absolută că nu face să-mi dau osteneala să trăiesc, vreau să mă conving că nici o legătură a mea cu lumea nu merită să mai fie păstrată. Da, știu, munca mea poate fi utilă omenirii, am și eu o contribuție, fie chiar numai cît un fir de nisip, la ușurarea suferințelor omenești, dar vor face asta alții în locul meu, peste tot pe fața pămîntului sînt nenumărate femei și nenumărați bărbați care încearcă, la fel cu mine, să realizeze ceva important și absolut necesar, refuzîndu-și din

cauza aceasta orice distracţii. Dar atunci ce-mi pasă mie de prînzul de aici, de absurda ploconeală a unora în faţa altora, de exaltata lor dragoste de arginţi, de admiraţia lor nemărginită faţă de succesul în sine? Ba îmi pasă pentru că, la urma urmei, asta-i singura mea familie, îmi pasă pentru că şi tu eşti aici, contopită cu ei, cu ce e mai rău în ei, fără să ai măcar eleganţa, aerul distant care-i caracterizează pe ei toţi afară de Eduardo, Sara şi Angelica, dar pe care din fericire le-au moştenit copiii Sarei; aceştia s-au apucat acum să mănînce din nou tăcuţi şi nu-şi mai dau nici cea mai mică osteneală să intre în vorbă cu strănepoţii lui don Ezequiel. De data asta, ei, strănepoţii, încearcă să reia convorbirea cu rudele lor sărace şi speră, probabil, să-i uluiască, îşi dau seama de pe acum că modul cel mai sigur de a te impune e să te bizui pe bani. Ce fel de maşină are tatăl tău? Nu mă pricep la maşini. Da' tralala mai eşti! Nici Cervantes nu se pricepea la maşini şi nu era tralala. Băiatul o priveşte perplex, are paisprezece ani, ştie cine a fost Cervantes, totuşi nu-i vine în mine replica firească, logică: pe atunci nu existau automobile. Eduardito îi sare soră-si într-ajutor: Şi nici Napoleon. Da' are maşină tatăl tău sau nu? Vino la noi şi-o să vezi, numărul de telefon îl găseşti în carte. Ştie bine că băiatul n-o să vină la ea acasă în vizită şi că, dacă to-

tuşi s-ar întîmpla una ca asta, ea ar intra în pămînt de ruşine. Dar e curajoasă cum erai şi tu la vîrsta ei, şi mai deşteaptă decît cele mai multe dintre fetiţele de unsprezece ani, e întocmai cum te vedeam eu pe tine cînd aveai vîrsta ei. Numai de n-ar schimba-o şi pe ea viaţa aşa cum te-a schimbat pe tine. Sau cum, pe cît se pare, l-a schimbat pe bunicul. Fireşte, el nu era ca voi, ce nevoie avea el de asemenea însuşiri ? El era un aristocrat, fiii lui sînt burghezi şi mai-burghezi încă sînt nepoţii şi strănepoţii lui, a căror mostră pare a fi bădăranul ăsta de paisprezece ani, care, aşezat acolo, la masa copiilor, la doi metri de mine, oscilează între burghezie şi gangsterism. In ţara noastră se petrece un fenomen ciudat : aristocraţia dă naştere burgheziei, mergem invers, ca racul, pentru că în mod obişnuit aristocraţia se naşte din sînul burgheziei sau chiar din popor. Familiile nobile au apărut graţie unor donaţii făcute de Biserică, dacă e vorba de titluri pontificale, sau, gîndindu-ne la aristocraţia din timpul Imperiului francez, datorită vreunui strălucit fapt de arme, sau încă — pe vremea spectaculoaselor bătălii medievale — ca urmare a răsplătirii meritelor cuiva de către rege, cel răsplătit dovedindu-se a fi fost cel mai bun tovarăş de luptă şi petreceri al regelui, cel mai bun la vînătoarea cu şoimi, sau cel mai credincios dintre slujitori, sau

cea mai pricepută dintre amante. Unui mare scriitor, unui mare artist li se conferă ca recompensă un titlu de noblețe. În alte țări înaltele situații sociale se cuceresc treptat prin fapte deosebite. Ai noștri preferă să se îmbogățească și reușesc, nu-i bine așa? sîntem țara celor ce înving în viață... Cum poți spune asta, cînd știi că țara noastră e o ruină? mă întreabă un interlocutor invizibil. Ai dreptate, dar mulți dintre burghezii de la noi ajung să se ruineze din propria lor vină, așa cum s-a întîmplat cu rudele sărace pe care le vezi aici, la masa asta, lingușind în dreapta și-n stînga și surîzînd tuturor. Angelica stă de vorbă cu bunicul și-i merge gura ca o moară. Ce i-o tot fi înșirînd ea bătrînului? Nu știu, dar e foarte ușor să observi că nu-l interesează vorbăria ei. Bunicul mi-a simțit privirea, așa cum totdeauna cei priviți lung simt că li se comunică ceva fără vorbe — însă nu-și dă seama imediat dincotro vine muta semnalizare. Ochii lui obosiți rătăcesc un timp lunecînd peste vasta suprafață a mesei pe care strălucește orbitor, splendidă, argintăria englezească, bineînțeles marcată; în paharele de baccarat joacă într-una lumina, mai bine-zis razele soarelui de-afară strecurate în sufragerie printre jaluzelele coborîte. Bunicul rămîne două, trei clipe cu ochii pe jumătate închiși, copleșit parcă de constatarea că argintăria și paharele din fața lui reflectă mereu

același chip, aceeași expresie pe figură. De fapt e altceva: l-a incomodat, îi dădea în ochi sclipirea neîncetată și multicoloră, alb, roșu, verde, a sticlăriei. Marginea aurită a farfuriilor sticlește și ea prea tare. Probabil că de asta stă acum bunicul cu ochii pe jumătate închiși. Dar iată-l că ridică fruntea. Privirea lui mă caută, mă găsește. Glasul lui, glasul lui de altă dată, categoric, autoritar, se înalță retezînd ca dintr-o lovitură cu barda nesfîrșita pălăvrăgeală a comesenilor: „Nu-ți pare rău că te-ai întors din Europa?“ Nu, locul meu e aici. „Și eu mi-am spus la fel pe vremea mea... Acum...“ Nu-și termină fraza. Începe o alta: „Cînd ai fost în Statele Unite ai văzut Washingtonul?“ Da. „Și-ai fost la Mellon Gallery? E de neuitat ce se poate vedea acolo.“ Sigur c-am fost... anume pentru asta mă dusesem la Washington, și-mi bate inima de bucurie în timp ce-i răspund așa. Bunicul a redevenit cel de odinioară, e din nou pictorul, artistul, care declara: A moșteni pămînt nu înseamnă că-ți place să locuiești la țară. Dacă moșteneam o turmă de elefanți, nu mi-ar fi pretins nimeni să-mi petrec viața cu ei în parcul zoologic sau în India. Dar am uitat — prostește — că bunicul are nouăzeci de ani, întrebările pe care mi le-a pus nu sînt decît licăriri ultime ale gîndirii lui și acum mintea iarăși i se întunecă. Își leagănă capul încet, privirea pe care abia i-o dis-

ting de la distanța la care mă aflu de el i-a rămas probabil pierdută, i-a furat-o vreo amintire. Se lasă o tăcere grea, parc-ar trece în zbor pe deasupra mesei o mare pasăre neagră. În tăcerea aceasta, vocea lui Justo răsună prea puternic: Şi ce te-a impresionat cel mai mult cînd te-ai întors? Îi spun: Faptul că în toate magazinele am văzut anunțul cu „Nu se primesc cecuri"; e ca şi cum ți s-ar spune: Domnule client, ştim noi bine că şi dumneavoastră sînteți gata să umblați cu escrocherii... Ei încep să vorbească toți deodată: N-am eu dreptate? e îngrozitor, la noi necinstea cîştigă teren într-una. Aşa este, am acceptat într-un rînd, ca plată, şase cambii şi a trebuit să le protestez pe toate şase. Cecurile la purtător... Justo devine centrul atenției generale, el e economistul familiei. Ce crede Justo? vine o redresare economică? Da, se şi simt indicii, numai că prețurile la expoziția *Rurala*... asta-i, v-am spus, juriul n-a fost competent...

Guillermo comite imprudența de-a emite o părere contrară celor susținute de Justo. Nu-l aud bine, are totdeauna un glas foarte coborît, calm, monoton, dar de obicei spune lucruri inteligente. Aud în schimb glasul strident al bunicăi, ea a surzit de tot, cînd vorbeşte țipă: Cum de te-apuci

să-l contrazici pe Justo care a fost... a fost... Nu nimereşte cuvîntul şi totuşi nu renunţă, se încăpăţînează, vrea să-l pronunţe, în timp ce toţi ceilalţi la masă tac încordaţi, sînt curioşi : ...a fost preşedintele Băncii... Nu-şi prea aminteşte al cărei Bănci ori se teme să nu greşească, Justo a fost preşedintele atîtor bănci încît pînă şi eu, cu toate că mai am mult pînă la optzeci şi cinci de ani, m-aş teme să nu mă încurc. Şi-apoi ştiu foarte bine : funcţiile onorifice nu pretind să se ţină seama de capacitatea celor ce le vor ocupa. Un Justo Francisco Barros nu poate să nu ocupe totdeauna o funcţie foarte înaltă, el e un „grangur". Asta a fost şi este neîncetat începînd de la 22 de ani, cînd îl aştepta — ca pe un acrobat, elastică, plasa gata întinsă anume pentru el — un post de avocat în contenciosul unei Bănci şi un loc în consiliul de administraţie al Societăţii de Credit Mutual, al cărei preşedinte era bunicul. Greu trebuie să mai fie să-ţi alegi drumul în viaţă cînd cel ce ţi-a fost pregătit e atît de comod. Justo e un mare economist, toată ţara ştie asta, trebuie să fie nebun cineva ca să se îndoiască de competenţa lui Justo... Dar atunci de ce în ţara asta cu atîţia mari economişti cel mai rău lucru din toate e tocmai starea economică ? La noi, nimeni nu se gîndeşte decît la bani... Nu, nu-i adevărat, nu sînt dispus să discut asta acum, dar zilnic mă lovesc

de atîţia care muncesc cu abnegaţie şi fără să ceară nimic în schimb, încît îi mulţumesc lui Dumnezeu că experienţa pe care mi-am dobîndit-o îmi permite să cred în demnitatea oamenilor...

Nu fac parte dintre cei ce surîd cu blîndeţe îngerească în timp ce zdrobesc argumentele preopinentului ; îmi cunosc firea : dacă mă amestec în discuţie s-ar putea să replic cu violenţă şi aş regreta ; de aceea şovăi : să-mi spun părerea sau nu ? dar în timpul acesta evenimentele, futilele, continuele evenimente ale desfăşurării ospăţului nostru familial fac să apară fără sens orice controversă. Servitorii pun în faţa fiecărui mesean o farfurie pe care se află o farfurioară şi, pe aceasta, o ceaşcă plină cu supă de roşii exact pînă acolo unde începe la buză, înăuntrul ceştii, motivul decorativ cu flori aurii. La suprafaţa supei, în mijloc, pluteşte imaculată o moviliţă de smîntînă. Rosita e extaziată, îi place foarte mult supa de roşii, nici nu se putea ceva mai nimerit, ce talent are Lucia să alcătuiască un meniu ! Recunosc, pentru mine supele n-au constituit niciodată, în existenţa mea, o problemă de bază, acum însă remarc imediat ceea ce ştiu de fapt din totdeauna : pînă şi în ce priveşte supele există o ierarhie a valorilor. De ni s-ar fi dat supă cu fidea, invitaţii desigur ar fi strîmbat din nas şoptind între ei că Lucia nu se pricepe la meniuri ; dacă însă e

de roşii, se schimbă totul: asta-i regina supelor, numai ea şi consomeurile binemerită să figureze la un prînz de gală; de unde-şi trage titlul de noblețe această supă, mă-ntreb şi eu.

Un neastîmpăr la masa copiilor îmi curmă sterilele meditații. Cuvîntul „supă" are totdeauna pentru copii o rezonanță profund dezagreabilă, chiar dacă-i vorba de-o supă de roşii; puțin le pasă lor că aşa se obişnuieşte la mese ori că respectiva supă aparține elitei supelor. Nu, nu vor supă, au mîncat mult curcan, li s-a spus că urmează miel la frigare, măruntaie, friptură, vor să „lase loc" pentru ce mai vine. Liana şi Eduardito nu-şi permit totuşi să se opună cu aceeaşi hotărîre ca strănepoții mai mărişori şi nepoții încă mici ai lui unchiu Ezequiel: au fost învățați acasă de ai lor să nu refuze nimic din ce li s-o da la masă. Şi, în afară de asta, pe Euardito îl ispiteşte smîntîna, zilnic aude acasă că smîntîna e foarte scumpă şi că-i păcat s-o iroseşti — aşa încît culege atent din supă cu lingura movilița albă care a şi început să se turtească, acuşi-acuşi o vezi că dispare, se topeşte în zeama groasă, roşcată de sub ea. Nu te prosti, amestec-o-n supă, aşa-i bună, îl învață micul bădăran, decanul mesei copiilor. Şi, ca să-i arate lui Eduardito cum se procedează, amestecă totul în ceaşca lui mînuind lingura cu distincție. Lui Eduardito nu-i fac bine roşiile, face alergie,

îi dau urticarie, de asta mănîncă numai smîntîna, intervine Liana cu candoare, în timp ce frățiorul ei, uluit, află în modul acesta ceva ce n-o să mai uite probabil niciodată: că femeile n-au nevoie să învețe a minți, pentru ele a minți este tot atît de firesc ca și a respira, e ceva instinctiv și, ca toate instinctele, această facultate a lor își intensifică acțiunea în clipele de primejdie. E, fără îndoială, una din ramificațiile instinctului de conservare.

Auzind un țipăt al fetiței tale, te-ai ridicat repede și te-ai dus la ea, la masa celor mici. Ești acum lîngă ea, te apleci, îi spui ceva la ureche, o îmbii cu lingura. Ea nu vrea, e încăpățînată ca și mine sau — ca să nu mă refer numaidecît la mine — ca toți copiii. Tu, în schimb, ai ajuns să respecți pînă într-atît convenționalismele, încît nu mai ești în stare să te încăpățînezi: decît să iasă vreun tărăboi cu fetița, preferi să cedezi, o lași în voia ei. Ai pus lingura de o parte și-i spui nu știu ce guvernantei, nu aud ce-i spui, dar e clar: ai renunțat s-o convingi pe fetiță că trebuie să-și mănînce supa, ar fi de prost gust să insiști mai energic și ea să protesteze tocmai aici și acum, de ziua bunicului. Pe de altă parte, și ceilalți copii au refuzat, atunci de ce să-i pretind ei mai mult decît altora, nu? Mie îmi adresezi în treacăt cuvintele acestea, fiindcă de fapt, cu toate că azi

această veche deprindere a ta te irită, tot te mai simți obligată să-mi dai uneori explicații. Ba tocmai asta-i, pretinde-i mai mult decît altora, îți răspund eu. Înalți din umeri și-mi replici tăios: Știu, mania ta, oamenii ieșiți din comun; totdeauna ai făcut orice ca să devenim excepționali, în loc să ne lași să trăim ca toți ceilalți. *Ca ceilalți?* Cum se poate umili cineva pînă la a se compara cu ceilalți, pînă la a dori să fie ca toți ceilalți, pînă la a se măsura cu ceilalți — asta nu-mi intră în cap. Printre instinctele noastre se află și unul foarte explicabil, cu toate că nu poartă nici o denumire, e cel ce ne îngăduie să ne considerăm deosebiți, obligîndu-ne să pretindem de la noi de două ori mai mult decît putem da, acel instinct datorită căruia ajungem să ne-ntrebăm cîteodată dacă ceilalți există realmente ori sînt numai niște fantome, acea irezistibilă forță interioară grație căreia tineretul — mă refer la tinerii înzestrați, inteligenți — e atît de insuportabil fiindcă e atît de plin de inimă, acel instinct care nu ne părăsește decît mult mai tîrziu, cînd puțin cîte puțin inteligența începe să ne lase și ea, și ne spunem că nu face să-ți dai osteneală pentru ceva pe lumea asta — da, mult mai tîrziu ne părăsește acest instinct: abia după ce am pierdut simțul transcendental al vieții și am ajuns să convenim că sîntem unul din ceilalți, pentru că, melanco-

lici, dar lucizi, într-o seară aşteptînd, culcaţi, să ne vină somnul, am recunoscut că era mai vie dorinţa noastră de a avea un alt automobil în locul celui vechi decît dorinţa de a îndrepta numeroasele greşeli pe care le făcusem în munca din cursul zilei. Totuşi, oricît de amăgitoare ar fi realitatea — îmi spun în sine-mi ducînd la gură ultima lingură şi astfel punînd punct multlăudatei supe de roşii — cred în demnitatea umană ca şi atunci cînd aveam cincisprezece sau douăzeci sau treizeci de ani, cred în ea ca şi pe vremea cînd tu aveai încă părul blond auriu şi o nobilă intransigenţă morală, vremea aceea cînd născoceai întîmplări fantastice sau scriai versuri, plîngînd apoi de necaz că fratele tău nu voia să le adapteze unei melodii pe care s-o cînte acompaniindu-se la ghitară.

Nu cunosc nemaipomenit de importanta bancă al cărei preşedinte a fost Justo, n-am intrat acolo niciodată, cunosc o alta, Banca Timpului, cu sediul instabil, iar capitalul — nimic altceva decît orele pe care vor unii să le consacre celor oropsiţi. În conversaţia din jurul meu revine într-una ca un refren cuvîntul „Bancă“ din cauza unei anchete judiciare sau aşa ceva, care a reuşit să muşamalizeze lucrurile: Şi foarte bine s-a făcut, scanda-

lurile de genul acesta aduc numai prejudicii tuturor și nici un folos nimănui, nu trebuie semănată neîncrederea în rîndurile mulțimii... Dar este și o Bancă a Timpului, arunc eu această considerație total nepotrivită, am pesemne din leagăn darul de a fi mereu în contratimp, m-o fi ursit așa vreo zînă răuvoitoare ; Maria Antonieta îmi dă replica imediat, cu o trufie demnă de numele ei : ...oameni de-ăștia care n-au ce face... care au prea mult timp... cască de urît acasă la ei... Dacă ar avea obligațiile sociale pe care le au alții... Fiindcă a face față rangului tău cere timp, nu ?... Orice i-aș răspunde, abia așteaptă să-mi servească alte răspunsuri pe care le crede nimicitoare și nu mi-e greu să i le ghicesc, așa încît prefer să spun : N-ar fi rău să li se mai ia unora puțin sînge. Este și o Bancă a Sîngelui... Un chicot ușurel, dar tăios ca briciul, îi servește drept fundal înainte de a lansa ironia : Bănci sînt și-n grădina publică... Nu-i decît o impertinență replica aceasta, însă tot le face mare plăcere celor din jurul Mariei Antonieta. În familie se povestește la nesfîrșit cum, o dată, fulgerat de vorbele ei, cutare s-ar fi făcut alb ca varul la față, cutare — verde, cutare, altădată — roșu ca racul. Curcubeul n-are atîtea culori cîte ar necesita descrierea stării în care Maria Antonieta își lasă ca pictați pe obraz interlocutorii ce îndrăznesc s-o

contrazică. Şi de data asta la fel: se aud cîteva pufnituri în rîs, ca nişte aplauze la adresa izbutitei ei aluzii. Mie însă îmi fuge imediat gîndul la cineva care, în acest moment chiar, pictează cu adevărat, combinînd culori pe care nu-i e de loc uşor pînă le obţine... într-adevăr, cunosc un astfel de om... şi-i mai ştiu şi pe atîţia alţii... aud ţăcănitul maşinilor de scris şi vă văd pe voi toţi, în laboratoarele voastre, profund convinşi că în cele din urmă veţi reuşi totuşi să descoperiţi blestematul acela de microb, chiar de-ar fi să experimentaţi pe voi înşivă, chiar de-o fi să vă daţi duhul din cauza asta... dar cel puţin să-l izolaţi, să puteţi şti: e un virus sau o degenerare a ţesuturilor ?... Da, vă văd...

Şi deodată nu mai văd nimic, îmi împrăştie gîndurile o salvă de exclamaţii. Îşi fac intrarea în sufragerie patru argaţi în portul lor naţional autentic, de ţărani din pampas, fiecare din ei cu cîte un miel întreg la frigare. Fratele tău a şi sărit de pe scaun, îl aplaudă pe vătaful care conduce grupul celor patru argaţi, îi admiră cingătoarea. Eu, rinichii! ţipă verişorul de-al unsprezecelea şi se repede, înhaţă unul fără să-i pese c-o mai fi dorind poate şi altcineva rinichi. Dăm fuga toţi cu farfuriile în mînă spre frigări. Plouă cu comentarii aprobative: Splendidă idee! A, sigur, mult mai bine decît dacă am fi luat masa

afară... afară e oribil, țînțari, soare... bunicii nici n-ar fi putut suporta.., și nici eu, ca să fiu sinceră... o, nici eu...

Angelica se apropie și ea, cu cîte o farfurie în fiecare mînă : una e a bunicului, cealaltă a bunicii. La ea însăși nu se gîndește, singura ei grijă e să-i servească pe bătrîni, să fie demnă de înalta onoare ce i s-a făcut oferindu-i-se un loc în fruntea-frunților, în capul mesei. Îi spune încet vătafului : Iau pentru doña Mercedes și pentru don Ezequiel, te rog alege-mi bucățile cele mai bune. Vătaful poruncește unui argat să taie — uite deaici, de la coaste. Angelica își deschide drum îndărăt printre noi anunțînd într-una : Le duc miel bunicilor, le duc miel bunicilor, de parc-ar trece la biserică din om în om, colectînd bani întrucît s-a luat hotărîrea să i se cumpere papei o tiară nouă.

S-a oprit lîngă mine fratele tău, nu știu dacă a venit înadins ori a ajuns aici întîmplător, împins de vîrtejul acestor pofticioși care iau cu asalt frigările. Datină ca asta n-au liftele de peste hotară, așa-i ? mă întreabă cu o intonație pe care și-o imaginează foarte neaoșă, deși mie îmi face mai curînd impresia felului în care se vorbește la periferie, prin cartierele de pe malul fluviului. Au altele, îi spun eu încet și mi-e teamă să-ncep cu el o discuție. Realmente mă copleșește

oboseala, puţina energie ce mi-a mai rămas nu vreau s-o risipesc continuînd lupta asta care constă în jigniri reciproce, aprecieri răutăcioase, răspunsuri usturătoare — şi mai ales nu vreau să lupt cu voi. Soţul tău, dar şi tu, vă apropiaţi acum de mine şi de fratele tău, cu acel instinct al cruzimii veşnic la pîndă, care-i face pe trecători să se strîngă repede acolo unde s-a produs un accident, deci unde ar avea ocazia să vadă nişte răniţi. Dar aţi dat greş. Fratele tău, extrem de satisfăcut că-mi trîntise ceea ce el consideră drept un strivitor, un indiscutabil adevăr, nu mai era dispus să-mi caute ceartă. Mai pe urmă se va lăuda: Eh, parcă avea ce-mi răspunde? Şi nu aveam, băiatule, nu-ţi fă griji, într-adevăr nu-ţi voi răspunde niciodată la o astfel de întrebare. Mă doare destul că ţi-au putut ieşi din gură tocmai ţie acele cuvinte, deşi mă aşteptam la ele, e drept, fiindcă din copilăria mea şi pînă azi le-am auzit totdeauna la orice *asado*[1]; voi însă niciodată nu vă permiteaţi pînă acum să spuneţi aşa ceva de faţă cu mine. Faptul că acum o spui, demonstrează că n-a mai rămas nimic, absolut nimic în voi din ceea ce am căutat să vă insuflu — nici cel mai mic respect, nici o urmă din afec-

[1] Friptură la frigare (sp.); aici, în înţelesul: ospăţ tradiţional, în aer liber, carnea fiind friptă de faţă cu mesenii.

țiunea de odinioară. Nu-i adevărat că orice om ține la cei ce l-au crescut, cel mai adesea e dimpotrivă. Și tot așa, sînt o mulțime de oameni care au tot dreptul să fie respectați, deși nu-și iubesc copiii său, cum mi se întîmplă mie în acest moment, ar da orice să nu-i iubească. Dacă n-aș mai ține de loc la voi, dacă mi-ați fi indiferenți așa cum vă sînt eu vouă astăzi, nu m-ar fi întristat atît de mult vorbele spuse de fratele tău. Dar tu, care l-ai auzit ce-a spus tot așa cum ai auzit și răspunsul meu evaziv, intimidat, tu care știi ce sentimente cuprindea în substratul ei acea scurtă convorbire a lui cu mine — vei interveni oare, vei lua atitudine, vei reacționa în vreun fel ? Bebé, și eu vreau rinichi, îmi faci rost ? îl rogi cu voce mîngîietoare pe soțul tău. Energic cum e el, o să-ți aducă ce i-ai cerut, n-avea grijă. Doar se știe ce-i cu rinichii ăștia de fiecare dată la un *asado ;* opt sau zece rinichi să aibă fiecare miel, și tot n-ar fi de-ajuns. Și nici tu nu accepți orice : să nu fie un rinichi pus de-a dreptul pe grătar, nu, să-l scoată chiar atunci anume pentru tine dinăuntrul mielului, ca să fie în sînge, mustind încă de zeama aceea a lui grasă, alburie. Nu te îngrijora ; Bebé al tău e un soț iubitor, uite-l ce atent desprinde cu cuțitul pentru tine rinichiul de pofta căruia îți lucesc ochii. Cu un zîmbet sfios

te-am întrebat nu mai știu ce despre copiii tăi, despre planurile tale de viitor. Mi-ai răspuns: Bebé are acum mult de lucru, totul în ce privește proiectele noastre de viitor e în funcție de cum o să meargă lucrul lui... Și continui să-mi dai amănunte în felul acesta, ca și cum ai fi un simplu pion, nu regina, pe tabla de șah a preocupărilor despre care te-am întrebat. Înșiri numai banalități, parcă ai turui ceva învățat pe de rost. Pe neașteptate intră în vorbă cu noi Martin și Elenita, care sînt de aceeași părere cu tine: Ce avem noi de făcut e să procedăm cum a procedat și bunicul, să nu ne grăbim să vindem terenurile care ne-au rămas, îți dai seama cît ar valora acum moșia *Tres Arroyos* [1] și ferma Pilar... peste cinci sute de hectare pe traseul șoselei... Ei, da firește, nimeni nu se apucă să vîndă ceva lipsit de valoare, dar vîndut cît mai avantajos, acest ceva îți permite să cumperi întruchiparea visurilor tale, un strop de fericire, altfel la ce ar mai exista ceea ce se pune în vînzare? Dai ceva neînsuflețit, inert, în schimbul unui corp palpitînd în brațele tale și al unei priviri în care vezi lumea întreagă, în schimbul respirației ațîțate de irezistibila dorință — în schimbul unui vis, al unei

[1] Trei Gîrle.

nebunii, al senzației de plenitudine ori chiar de groază.

Cînd erai mică, adu-ți aminte, asta îți plăcea cel mai mult să-ți spun : povești care înfricoșează. Și-ți povesteam cum, în copilăria noastră, eu împreună cu frații și surorile mele porneam deseori în căutarea senzației de frică așa cum alți copii pleacă să culeagă fragi sau toporași. De două ori îl văzusem pînă atunci pe diavol și nu te mințeam spunîndu-ți asta. Știam că nu trebuia să-ți povestesc astfel de lucruri și că orice sistem modern de educație condamnă istorisirile care pot înfricoșa un copil. Dar ce lume miraculos de bogată ia naștere din imaginația unui copil înfricoșat ! Eu doar l-am văzut pe diavol stînd în picioare lîngă patul meu, într-o noapte cu tunete și fulgere și altă dată, tot așa, fiind în pat, i-am văzut chipul ca pictat cu roșu pe ușa albă a dulăpiorului de lîngă mine. Mereu spun asta oricui și nimeni nu mă crede. Desigur, era un diavol convențional, roșu, cu coarne, cu coadă, cu o furcă în mînă, dar în ce alt mod îi poate apărea diavolul, unui copil ? Cum l-ar putea recunoaște copilul, dacă Necuratul nu i s-ar arăta cu binecunoscutele-i atribute ? De asta am și azi convingerea nezdruncinată că el era cel pe care l-am văzut.

După revelația din nopțile acelea au trecut apoi vreo șase, șapte ani pînă am descoperit cu

adevărat frica, frica cealaltă, care nu te cuprinde pe neașteptate ci dimpotrivă, trebuie să pornești în căutarea ei așa cum pornești în căutarea iubirii, hotărît să faci orice, dar s-o realizezi, s-o creezi ; pentru că asta era, tocmai acestei creații ne consacram toți, frații mei, surorile mele și eu, în loc să ne jucăm modelînd în plastilină, construind poduri-jucărie sau, după sex și vîrstă, înșirînd mărgele pe ață. Porneam uniți în căutarea fricii și nu mai era între noi nici o deosebire de sex și vîrstă. Stingeam lumina în vestibul, stam tăcuți, așteptam, pe urmă se stingea lumina în altă parte a casei, cine-o fi stins-o ? și așa rînd pe rînd în toate încăperile, atunci începeam să ne mișcăm încet dorind să dăm piept cu frica și în același timp fugind de ea. Totul era să nu stai pe loc, să fii în stare să ajungi la lumină în bucătărie sau alături unde se călcau rufele sau în dormitorul mamei. Cred că cel mai adesea maman nu era acasă și papa cu atît mai puțin, totuși camera ei era adăpostul nostru cel mai sigur. Dar și cînd era acasă, maman era tot absentă, așa cum sînt eu acum la prînzul acesta. Străină de tot ce se petrecea în jurul ei, maman nu percepea din existența noastră, a copiilor, decît ceea ce era vizibil și nu știa că, deși îmbrăcați călduros, sătui, apărați bine în casă de poarta de fier dinspre

stradă şi de uşa de la intrare, zăvorîtă, noi totuşi tremuram de frig, exploratori pierduţi în viscolul ţinuturilor polare, şi că muream de foame pentru că ne rătăcisem străbătînd codri fără sfîrşit şi că nu mai puteam de frică auzind cum răcneau leii şi cum se apropiau de noi lupii, şi deodată se deschidea încet uşa unui dulap-în-perete din bibliotecă şi o fantomă înfăşurată într-un cearşaf alb se năpustea dintr-un salt asupra noastră. În lumina scăzută a lămpii se înălţa pe zid, lîngă fantomă, încă una, dar neagră, şi în timpul acesta din vestibul venea spre noi un omuleţ straniu, îmbrăcat în ceva parcă fără culoare, ceva lung de i se tîrau poalele pe jos şi cu o pălărie cu boruri enorme şi în mînă cu un baston gros. În sfîrşit izbutisem să deszăgăzuim frica, s-o simţim cu adevărat, nu mai eram nişte copii cuminţi, nu mai aparţineam mediului nostru molcom, burghez, aşa cum, la vîrsta lor nici tu nu aparţineai acelui mediu, Lorelei.

Tu însă niciodată nu te jucai de-a frica, de-a „făcut frică" ; ţie nu ţi se arăta diavolul, ţi se arătau numai îngeri cu coroniţe de flori pe cap, aşa cum ai purtat şi tu în ziua primei tale comuniuni. Nu voiam să recunosc că nu aveai fantezie, deşi imaginaţia ta într-adevăr plăsmuia numai ceea ce văzuseşi : fotografii, portrete de

familie. Cînd ţi-am spus o dată că pe acoperişul casei ţupăia unul din *Mazorca*[1], ai înălţat din umeri — a fost prima neînţelegere dintre noi. Adică de ce nu putea ţupăi unul din *Mazorca* pe acoperişul-terasă al acelei vile construite în 1840 ? Pentru mine era ceva atît de logic, încît pentru cîteva clipe nu tu ci eu am fost atunci copilul, iar tu erai „mare" fiindcă ţi se părea absurd ceea ce spusesem eu.

Eşti acum în posesia rinichiului de miel pe care-l jinduiai, uite-l, încă mai sfîrîie uşurel în zeama lui grasă, pe farfurie, alături de o bucăţică de carne friptă bine. Vezi ce soţ ideal am ? Într-adevăr ! De ce ţineai oare atît de mult la omul acesta ? Ceea ce vă lega era fără îndoială, faptul că nu mă iubiţi nici unul. Avere nu avea, moralmente era sărac lipit, şi sărăcia asta l-a făcut avar ; nu-şi alegea prietenii şi prietenele bazîndu-se pe afinităţile dintre el şi ceilalţi, una singură dintre afinităţi îi servea drept criteriu, cea mai rea din toate, neelectivă, discriminatorie : se apropia mai ales de cei care urau sau dispreţuiau ceea ce ura sau dispreţuia el, de cei ale căror antipatii sau eşecuri semănau cu antipatiile şi eşecurile lui. Ale-

[1] Numele temutei poliţii speciale a dictatorului Juan Manuel de Rosas (1793—1877).

gerea *tu* ai făcut-o preferîndu-l pe el și mediul lui. Uitaseși de visurile tale din adolescență și de dorința ta atît de conformă spiritului familiei Ingelbaard și atît de puțin conformă idealului de viață al unei femei din America de Sud, de a te afirma prin tine însăți ; uitaseși că aveai absolută nevoie să creezi ceva, să încredințezi zilnic pămîntului cîte o sămînță, pentru ca, apoi, această plantă-în-germen crescînd, să înflorească alături de celelalte și împreună cu ele să marcheze ca niște jaloane drumul tău în lume. Nu vreau să ajung vreodată așa, îmi spuneai făcîndu-mi semn din ochi, cu repulsie, spre mătușile tale care jucau cărți sau desfăceau fel de fel de pachete și pachețele arătîndu-și una alteia ce nimicuri mai cumpăraseră. Tot ce făceai îți ieșea bine ; sau poate mi se părea mie așa, dar constatam că aveai talent pentru tot ce era frumos : muzică, poezie, pictură, grația unor detalii decorative, aranjarea florilor în vaze ; frumusețea în general părea a fi domeniul tău predilect. Ți-ar fi fost silă pe-atunci să te uiți la femeia asta îmbrăcată fără gust și care privește extaziată farfuria cu rinichiul și bucata de friptură de care tocmai i-a făcut rost soțul ei. Părul tău și-a pierdut luciul, tenul tău și-a pierdut luminozitatea. De asta îmi vine uneori a crede că sufletul totuși există : poate fi văzut în noi, prin trupul nostru, ca și cum trupul nostru ar fi

de sticlă. O femeie tînără nu se poate schimba pînă într-atît numai ca aspect exterior. Dar poate — mi-am spus — e ceva de natură glandulară, poate n-am dreptate, în orice caz e de datoria mea să mai încerc, să fac un ultim efort. Te-am însoțit cîțiva pași ca un cățeluș pierdut de stăpînul lui și ți-am spus din nou, încet: Lorelei... ți-aduci aminte? Așa te numeam noi altădată... Pentru Dumnezeu! ai protestat cutremurîndu-te speriată, nu-mi mai spune așa, ăsta-i numele unei vrăjitoare, vrei să-mi poarte nenoroc? Și mi-ai surîs imediat ca să atenuezi asprimea răspunsului dar surîsul tău, deși voia să pară prietenos, era convențional și, de fapt, ostil. N-am mai făcut nici un pas. Te-am lăsat să te duci singură la masă, ca să-ți reiei locul acolo. Cu farfuriile în mînă, pline de miel fript și măruntăi, treceau într-una pe lîngă mine spre masă toți membrii sătulei și în același timp hămesitei familii. Am revenit mașinal la tacîmul meu. Tu nu mănînci miel? mă întrebă Hector. Ba da, o să mănînc, îngăimai privindu-mi cu un fel de vinovăție farfuria goală. Ia bucata asta, eu mă duc să-mi aduc alta — și-mi oferi farfuria lui. Mulțumesc. Aproape îmi dăduseră lacrimile. Nimeni nu fusese amabil cu mine pînă atunci, bunicul îmi făcuse într-adevăr o deosebită bucurie întrebîndu-mă dacă

văzusem Mellon Gallery, dar apoi iarăşi mă uitase : Hector era primul om care, după asta, îmi arăta oarecare cordialitate. O auzii pe Rosita spunînd cuiva, în timp ce trecea cu Elena pe aproape de mine : Am impresia că aici sîntem mai multe femei decît bărbaţi. Nu ştiu, îi răspunse Luisa, dar poţi avea impresia asta fiindcă în familie fiecare ia loc la masă unde vrea, e şi natural, bărbaţii au de discutat atîtea între ei, pe cînd, ce-i drept, noi femeile... Era destul, într-adevăr, să asculţi numai puţin ca să afli ce teme îi pasionau pe toţi bărbaţii aceştia care discutau între ei perorînd : creditele bancare, Fondul Monetar Internaţional, vînzări de proprietăţi, alegeri, politică internaţională — totul delaolaltă, totul concomitent ca şi cum ei ar fi ştiut totul, ca şi cum totul era de competenţa lor : problemele producţiei franceze de automobile, ca şi acelea ale oţelului german, grevele din Spania, reţeaua petrolieră de pe faţa întregului pămînt, substratul scandalurilor care mai izbucniseră între timp, viaţa intimă a perechii regale engleze şi a miniştrilor, cauza fiecărui naufragiu, a fiecărui accident de avion, explicaţia cutremurelor, problemele suprapopulaţiei în anul 2000. Fără să-şi exprime nici o îndoială, fără să pună la condiţional nici un verb, afirmau neîncetat, făceau recomandaţii pe ton categoric.

Doamnele aveau alte preocupări, casnice, și discutînd între ele își aruncau în cap una alteia, dintr-o latură a mesei în cealaltă, porțelanuri, covoare, fotolii, veselă, gravuri. Dacă ar fi devenit concretă, avalanșa obiectelor evocate ne-ar fi strivit pe toți în numai cîteva minute. Era atît de continuă și atît de masivă această avalanșă, încît atrase în cele din urmă atenția domnilor, făcîndu-i să intervină în discuția purtată de consoarte. Mi-a trebuit cîtva timp pînă să înțeleg că nu se vorbea despre orice fel de lucruri, la întîmplare, ca și cum s-ar fi prins din zbor niște păsări, era vorba în realitate despre o licitație importantă. Aproape toți fuseseră acolo. Toți, pînă și rudele sărace. Sara își amintea cu o exactitate de contabil prețul la care ajunsese fiecare obiect adjudecat. De ce tocmai Sara ? Știam absolut sigur că nu cumpărase nimic și nici n-ar fi putut, în cei doisprezece ani de cînd e măritată nu și-a putut lua nici măcar un bibelou, n-a avut bani să refacă tapițeria unui singur scaun și fără îndoială nici nu-i trece prin minte așa ceva dar, ascultînd-o, aveai impresia că s-a apucat să-și renoveze întreg mobilierul... Nu vorbea cu invidie, nu simțeai în glasul ei nici măcar regretul nostalgic al celui căruia nu-i e posibil să-și realizeze dorințele; din contra, era mîndră că putea să demonstreze ce bine se pricepe ea în materie de lucruri de artă sau, mai precis,

de mare valoare pecuniară. Că i-am spus Chitei, nu lăsa paravanul ăsta, asta-i exact ce-ţi trebuie ţie pentru livingul tău, dar ea ca totdeauna a venit mai tîrziu... O să rîdeţi, însă ce-am cumpărat eu e doar atît: cele trei puşti de pe vremuri şi sabia... Ei, cum să nu-ţi mai îmbogăţeşti tu puţin colecţia de arme vechi ?... Doamne Dumnezeule, atunci la tine acasă n-a mai rămas liber pe pereţi nici un centimetru pătrat. Or fi scos mulţi bani cu licitaţia asta ? După cum mi-a spus Delia mai mult decît calculaseră, e şi absurd cînd stai să te gîndeşti, cumpărătorii s-au concurat şi la spartul iarmarocului cine-a cîştigat cel mai mult ? Funcţionarul care adjudeca. Dar cum crezi că s-ar putea ajunge altfel la un partaj corect ? S-a dus vremea de altădată cînd împărţitul unei averi se făcea cum da Dumnezeu...

Cum da Dumnezeu ? Minunată expresie, străveche, demodată, aproape nu mi-o mai aminteam ; îţi evocă moravuri simple, patriarhale, oameni îndatoritori... poate că cel mai bun mijloc de a-l simţi pe Dumnezeu e să-l simplifici şi să te gîndeşti că tot ce se face fără premeditare, prin intuiţie, e ca şi cum ar fi din supunere în faţa vrerii Celui-de-Sus.

Nu observasem, fotografii s-au şi apucat de lucru, au făcut nu ştiu cîte clişee : meseni în jurul frigărilor portative, meseni tăindu-şi singuri din

miel bucata aleasă : una din grijile de căpetenie ale fotografilor a fost să iasă bine în fotografii argații și mai ales vătaful și fratele tău pentru că ei doi au cele mai pitorești cingători. Un fotoreporter de la o revistă pentru cei mici vrea să pună în evidență masa copiilor și de asta le cere cîtorva dintre ei să pozeze stînd în picioare în jurul ultimului miel care a mai rămas în frigare. Angelica, Sara și Eduardo vin grăbiți lîngă copiii lor. Angelica spune doar totdeauna: Pentru mine ei sînt ca și cum ar fi ai mei. Și Sara confirmă : Ea e a doua mamă a lor — pretext care-i îngăduie să-i lase mereu în seama cumnatei, să-i ajute cumnata pe copii la făcut lecțiile, să-i ducă Angelica la dentist, să rămînă Angelica acasă cu ei cînd ea, Sara, se duce cu Eduardo la cinema. Veniți aici să ieșiți bine în poză, Liana pentru Dumnezeu, nu fă mutra asta, Eduardito ia în mînă cuțitul ăsta, așa, bun, fă-te că tai din miel... Liana îi privește lung, ei nu vor ști niciodată ce a vrut să însemne privirea asta a Lianei, apoi rămîne nemișcată lîngă un argat, alături de verii ei. Lui Eduardito în schimb îi place foarte mult, el e mai mic, nu-i prea pasă că e rudă săracă, totul e să devină mai tîrziu campion de fotbal și să facă parte din echipa „Milionarii“, atunci lasă, o să fie deopotrivă cu toți acești Barros cît sînt ei de bogați. Unul din copii izbucnește în plîns, altul sparge fără să

vrea un pahar. Fotografii își continuă treaba. Fac cîteva poze cu bunicii. Așa, foarte bine, ca și cum ați tăia o felie din tort. Dumneavoastră vă rog treceți aici, ridicați-vă, stați puțin în picioare lîngă dumnealor, dumneavoastră sînteți fiul cel mai mare, nu ? Să vină și cel mai mare dintre nepoți și cel mai mare dintre strănepoți... toți, același nume. Patru generații. O să iasă un fotoreportaj splendid. Și în același timp, ce suvenir ! Vreau și eu o fotografie, le spune Angelica, vă rog promiteți-mi că o să-mi rezervați una. Și profită de ocazie ca să apară în fotografie alături de don Ezequiel. Fotograful își notează numele celor ce i-au pozat. A, dumnealui nu se numește tot Ezequiel ? Nu. Gustav. Ezequiel a murit acum trei ani cînd împlinise cincizeci și șase. Nepotul și strănepotul, da, se numesc Ezequiel. Mai sînt încă mulți alți Ezequiel în familia noastră, dacă aveți nevoie. Nu, el, fotoreporterul, dorește să i se indice numai personalitățile din familie. Trecînd pe lîngă mine alt fotograf mă întreabă dacă nu sînt și eu printre invitați, i-am răspuns că nu, sînt în Statele Unite. N-aș vrea să-i scandalizez pe ceilalți invitați. Prezența mea trece neluată în seamă ori de cîte ori, pentru foarte scurt timp, mă aflu aici, de asta familia îmi iartă crima că presa mă numește „o personalitate remarcabilă“, dar dacă și aici în mijlocul lor mi s-ar semnala pre-

zența cu surle și tobe, dacă și aici aș atrage atenția tocmai eu care n-am umila, smerita atitudine slugarnică a rudelor sărace, nici distinsul aer distant al lui Justo, al lui Gustav, al Luciei și nici cai de polo ca Hector sau unsprezece copii ca Luisa, adică nimic din ceea ce constituie un atu în mîna unui membru al familiei Barros, aș deveni o ființă de-a dreptul intolerabilă în sînul familiei. Din fericire fotograful nu stăruie, de fapt nici nu prea mă știe, pentru el profesia mea e cam vagă, o fi vreo profesie mai de mîna a doua, n-am luat nici un premiu important, n-a citit nimic despre mine în chenarele cu „Actualități" din ziarele de seară și nu m-a văzut la televizor. I-a sugerat probabil cineva din redacție să-mi citeze numele pentru ca reportajul să aibă și o notă originală, inedită : E rudă cu ei, sigur, cu vestiții crescători de vite... și cu Barros care-i președinte la Bancă ; și cu cel care-i subsecretar la Agricultură, bine, ai dreptate, a fost săptămîna trecută, nu mă pot ține la curent cu orice schimbare de subsecretar ; și cu aia care a apărut în *Match* într-o fotografie cu Ali Kahn puțin înainte de accidentul lui. Nu, dom'le, nu mai umbla cu insinuări, e o doamnă din lumea bună. Hai lasă, știm noi ce-i cu aristocrații ăștia din orice țară ar fi ei. Ca și cum tu n-ai putea suferi aristocrații : atunci de ce dai totdeauna din coadă cînd ai a

face cu ei?... Şi mai e în familia lor şi ambasadorul. Care ambasador? Ăla, cum nu-l ştii, care-a fost numai trei zile, nici n-apucase a-şi face bagajul şi ministrul de externe a căzut.

Privirea, frazele ezitante ale reporterului mă fac să înţeleg tot ce i s-o fi spus la redacţie înainte de a veni aici: încearcă să-mi explice pe scurt ce l-a determinat să-mi pună cîteva întrebări şi aproape că-şi cere scuze, îşi cam dă seama în sfîrşit că familia Barros nu jinduieşte de loc să se fălească cu slaba strălucire a notorietăţii mele. Dar cine-s eu, tot nu-şi dă seama. Îl interesează mult mai mult fratele tău care în momentul acesta, întorcîndu-se în sufragerie, năvăleşte cu ghitara în mîini, însoţit de Juan şi de Martin, şi ei tot cu ghitarele. Ce păcat că n-a mai rămas miel, ar fi fost frumoasă o fotografie cu ei, trei ghitarişti, alături de-un miel la proţap. Cum n-a mai rămas? Mai sînt doi în curte, du-te Felix, adu-i imediat, dar adu şi-un *mate* [1]... Un *mate*? Pentru ce? Ca să se facă fotografii pentru o revistă din străinătate... Bun, adu atunci un *mate*; sau două...

După cîteva minute, Felix şi vătaful, don Gabino, se întorc în sufragerie cu alţi doi miei fripţi;

---

[1] Tivgă din care se bea ceaiul numit de asemeni *mate*, care se prepară din frunzele uscate ale unui arbust din America de Sud.

mi se revoltă stomacul, nu mai pot suporta atîta miros de mîncare. Toţi ceilalţi vor să contribuie şi ei cu ceva la reuşita fotografiei pentru străinătate, au mai apărut cîteva *mate*, au apărut şi nişte *boleadoras* [1]... Fratele tău nu e de acord, pentru el obiceiurile populare sînt un lucru serios, asta-i bine, băiete, e foarte bine, aşa trebuie, să crezi în ceva, să aperi de profanări ceea ce respecţi. A dat de-o parte diversele *boleadoras*, i-a pus în mîini lui don Gabino un *mate* şi încep tustrei, el şi cei doi veri ai lui, să ciupească strunele ghitarelor. Dar numai un clişeu, atît, aici e prînzul festiv al unei familii, nu sîntem actori să ne pretăm la exhibiţii, dacă mai vor o fotografie cu noi cîntînd din ghitare n-au decît să aştepte pînă vom ieşi cu toţii în parc, acolo o să cîntăm pentru plăcerea noastră. Au pozat acum numai ca să-i ajute pe aceşti coate-goale să cîştige un ban, dar gata, să nu exagerăm... Pe lîngă că mai vor să-şi şi continue masa. Fotografii spun mulţumesc şi se îndepărtează, Gabino i-a înştiinţat că afară, în curte, este şi pentru ei miel fript; le e foame fotoreporterilor, îi înţeleg.

Silvia, soţia lui Martin, rămăsese în picioare lîngă soţul ei : căsca gura la ce făceau fotografii

---

[1] Funii lungi, pe care sînt fixate din loc în loc bucăţi de metal ; servesc la prins sau omorît vitele pe cîmp.

şi-i încurca mereu. Ea nu se poate dezlipi de bărbat-su, îţi face impresia că dacă se află la trei metri depărtare de el se simte rămasă de izbelişte, ca şi cum s-ar fi rătăcit într-o pădure. Pădurea sîntem noi. Silvia nu-i obişnuită cu atîţia servitori în livrea, cu atîta argintărie care străluceşte de-ţi ia ochii, cu farfuriile acestea cu margină aurită, cu paharele acestea atît de fine încît, numai cît le atingi, cîntă ca păsărelele. Ea e dintr-o familie mai modestă. Bineînţeles, sînt oameni de bună condiţie, declară Justo fără entuziasm cînd vorbeşte de părinţii nurorii lui. Tatăl ei e medic în oraşul Mercedes şi e foarte apreciat, dar, ştii, e un om fără mari ambiţii, e din cei ce cîteodată — adaugă Justo zîmbind — pot ajunge preşedinte al republicii. Numai că el n-a ajuns, remarcă ironic Maria Antonieta. Dar nici nu dorea... Maria Antonieta îi istoriseşte cu glas scăzut Luisei că nora lui Justo s-a înscris la universitate nu atît să studieze, cît mai mult cu gîndul să-şi găsească un soţ. A pus mîna pe prăpăditul ăsta de Martin care nici el n-o să ajungă vreodată să-şi ia diploma. Înainte de-a o lua Martin, fusese în dragoste cu Felipe Blanco şi cu Maxi Williams... Silvia are o voce monotonă, fără modulaţii, parc-ar fi o actriţă de film mut, distribuită într-unul sonor : tonul cu care vorbeşte femeia aceasta îţi creează impresia că vocabularul ei, foarte limitat,

n-ar proveni din nici o limbă de pe fața pămîntului. De altfel, întrucît unicul subiect de conversație al Silviei e Martin, nu-i greu de apreciat orizontul și profunzimea gîndirii ei. Ea nu-și spune niciodată părerea proprie sau poate n-o are sau o trece sub tăcere — nu știe altceva decît să relateze admirativ cu tonul ei egal, imperturbabil, faptele și gesturile lui Martin.

Olimpica seninătate a Silviei îi exasperează pe cei din familia Barros care sînt mai curînd gureși, dar poate că faptul i-ar irita mai puțin dacă le-ar fi posibil să vadă în această seninătate o expresie „de clasă"; dacă seninătatea Silviei ar fi de pildă ceva asemeni calmului unei prințese engleze — presupunînd că prințesele engleze sînt calme. Unul dintre fotografi o rugase pe Silvia, foarte politicos, să se dea deoparte. Mereu fără să lase din mînă farfuria cu friptură de miel care probabil se și sleise între timp, Silvia făcuse cîțiva pași mai încolo, mai mult nu putea chiar de-ar fi vrut: Martin e magnetul și totodată adăpostul ei. Noi, pentru ea, sîntem niște tigri, niște căpcăuni, ceva care-o vîră în sperieți; dacă ar avea același aer de orgolioasă candoare ca și Liana, aș crede că noi toți îi apărem ca niște furnici, o cumplită invazie de furnici ca în romanele lui Quiroga.

Tare-mi sînt nesuferiți fotografii, îmi spune Gustavo. Din tonul lui deduc că nu i-au dat

atenție, nici măcar nu și-au amintit, auzindu-i numele, că s-a vorbit în cîteva rînduri de el ca eventual președinte al Societății petrolurilor din Argentina. Și al multor alte grupări. Numele lui e pomenit foarte des, dar, ca să respectăm adevărul, lui Gustavo niciodată nu i s-a încredințat o funcție în conducerea treburilor țării. Fiindcă sînt integru, îmi explică el. Nu știu de ce-mi spune asta, că doar n-am susținut contrariul. Carlos și Alicia care se țin tot timpul de mînă, de mă și întreb cum procedează cînd mănîncă, se apleacă spre noi să ne audă ce discutăm, au epuizat subiectele de conversație cu vecinii lor situați de partea cealaltă a mesei. Da, tu într-adevăr ești un om integru, confirmă Carlos, dacă ar fi mulți ca tine țara nu s-ar afla în halul în care se află. Iată că și-a asigurat un alt subiect de conversație, de-acum el și Alicia, stînd mînă-n mînă mai departe, n-au să se mai plictisească. Grozavă idee și asta, să te plictisești în doi, cu nevastă-ta, dar s-o ții de mînă tot timpul : nu știe nimeni ce-i cu voi, nu puteți da de bănuit că v-ați săturat de cînd vă tot prefaceți că vă unește o dragoste ideală și că altceva nici nu vă mai trebuie. În realitate îi indispune faptul că, aparținînd acestei familii atît de prolifice, nu au totuși copii, de asta simulează într-una că e mult mai fericită căsnicia lor decît toate celelalte. Îndrăgostiți de-a

pururi, luna de miere prelungită la infinit, e o minune (la noi se întrebuinţează excesiv cuvîntul „minune", orice îi minunează pe ai noştri) e o minune ca doi oameni să continue a se iubi aşa, după nouăsprezece ani de căsnicie. Dar bunicii? A, la ei e ceva excepţional, şaizeci de ani fără un negri ţi-s ochii!

Bietul Ezequielito, dac-ar mai trăi şi el... Şi căsnicia lui a fost ideală. Ce mult i-ar plăcea să ne vadă cum sîntem acum împreună, totdeauna era atît de conştient că purta o răspundere, prin el ne uneam toţi în familie, îl simţeai cu adevărat că era cel mai mare dintre fraţi. Sigur, dar gîndeşte-te că şi diferenţa dintre el şi Justo e de şase ani, între ceilalţi care s-au născut după Justo e mult mai mică... Ştii, mereu mi-aduc aminte de el... Şi eu la fel... Ascultîndu-le convorbirea ai fi putut crede că regretau moartea lui Ezequielito dintr-un singur motiv: că nu putea lua parte şi el la acest prînz. Era un băiat atît de bun, a fost o lovitură foarte grea pentru bunici, niciodată nu s-au consolat cu adevărat. Eu însă, privindu-i pe bunici, am impresia că s-au consolat perfect, constat că decesul primului lor născut nu le-a împuţinat apetitul şi nici viaţa.

Mi-am plimbat privirea prin cameră s-o văd pe Elena, văduva lui Ezequiel. În cei treizeci şi doi de ani cît durase căsnicia ei, cred că n-a fost

zi în care să nu se fi gîndit la moştenirea pe care aveau s-o lase bunicii. Pe-atunci într-una o vedeam cum umbla peste tot prin locuinţa bătrînilor şi cum mîngîia cu voluptate obiectele cele mai de preţ, tapiţeria, obiectele de artă, orice i se părea de valoare iar ulterior s-ar fi putut transforma într-o altă valoare care i-ar fi plăcut mai mult decît o operă artistică. Cînd venea uneori la masă la bunici, începea să sucească şi să răsucească în mîini farfuriile, contempla marca fabricii, îşi umezea degetul şi atingea cu el buza paharelor de baccarat ca să le audă cîntînd. Ezequiel, ţi-aduci aminte ? anul trecut la Londra cînd a fost licitaţia Sotheby, la cît s-a ridicat preţul unor farfurii ca astea ? Sau : Paharele astea seamănă cu ale noastre, nu ? Bunica strîngea din umeri, dispreţuitoare : Ce vorbeşti, dragă, ale tale sînt producţie de azi, nici nu se pot compara cu astea ale mele care au fost proprietatea lui Mérimée, se zice că i le-a făcut cadou Eugenia de Montijo. Elena tăcea muşcîndu-şi buzele. Doar ştiam toţi că, pentru bunica, nimic din ce aveam fiecare dintre noi nu se putea compara nici măcar pe departe cu cel mai modest din lucrurile ei. Îşi închipuia că are un gust din cele mai alese, o intuiţie infailibilă şi că ar fi fost imposibil să se înşele vreodată cumpărînd ceva. Toţi ceilalţi, după opinia ei, confundau cristalul cu sticla, acuarelele cu tablo-

urile în ulei, porțelanul cu faianța. Pe de altă parte, fiindcă îndată după vreo achiziție i se părea că minut de minut obiectul cumpărat de ea devenea tot mai frumos și mai de preț, nimic n-o irita mai mult decît comparația pe care și-ar fi permis cineva s-o facă între respectivul obiect și vreun altul care nu era al ei, al bunicii.

Elena cutreierase tot domeniul anume ca să poată socoti cîți bani reprezintă fiecare hectar de pămînt, fiecare turmă de vite ; mirosind florile în grădină, se întreba : cît o fi valorînd cutare bucată din moșie ? dar conacul ? dar parcul ? dar eleșteul care-i plin de pește ? Și-și spunea că toate acestea într-o bună zi vor fi ale ei. N-o să trăiască baba la nesfîrșit — o încurajau prietenele văzînd-o cum se mîhnea că bunica nu părea grăbită să se mute în lumea drepților. Nici uneia din ele nu-i trecea prin minte ceea ce totuși se întîmplă destul de adesea : ca fiul să moară înaintea părinților. Acum Elenita e moștenitoarea averii, nu ea, Elena ; Elenita va lua parte la inventarierea lucrurilor din casă, Elenita va stabili împreună cu unchii și verii cum să se facă licitația obiectelor de artă, cum să se împartă moșia, cum să se vîndă acțiunile. Elenita și mai ales soțul ei, Hector. Ea, Elena, n-o să aibă parte niciodată de smaragdul cel mare al bunicii, probabil c-o să-l moștenească Elenita ca unic urmaș direct al celui mai

mare dintre copiii bunicilor. Sau poate că bunica o să i-l dăruiască Luciei așa cum i-a dăruit și cerceii cu perle negre. Nimic, nimic, nici măcar unul din paharele astea sau o supieră, sau o cît de modestă ceașcă de cafea, nimic nu va constitui dreptul de moștenire al Elenei. Și totuși ea nu accepta să nu-și mai facă nici o iluzie. Poate că bunica va recunoaște cît l-a iubit ea, Elena, pe Ezequiel, și ce soție afectuoasă i-a fost timp de treizeci și doi de ani, și cum l-a îngrijit cu abnegație tot timpul cît a ținut lunga lui boală. Dar parcă e-n stare bunica să recunoască ceva ? Niciodată nu face bunica aprecieri binevoitoare. Adevărat, pentru că nu i-a mai rămas nimic altceva de făcut pe pămînt se interesează de viața celorlalți din familie, dar de aici și pînă la a recunoaște cuiva un merit e drum lung, drum pe care bunica niciodată nu-l va străbate. Atunci poate că bunicul... ? Nu, cel mai bine e să aibă curajul de-a vedea lucrurile așa cum stau în realitate, să se deprindă cu gîndul că a pierdut totul pentru totdeauna și că nu mai e moștenitoarea lui don Ezequiel Barros. Le dăduse a înțelege bunicilor în cîteva rînduri că ar fi bine să rămînă în urma lor un testament, se gîndea bineînțeles la bătrînii lor servitori, la Julia care, după ce-o slujise pe bunica timp de-atîția ani, n-ar trebui să se vadă ajunsă în mizerie dacă i-ar supraviețui bunicii, la Jesús care altfel va rămîne

pe drumuri şi va fi nevoit să se roage de nepoţii lui să-l ia la ei ; tinerii sînt doar atît de egoişti, nici măcar Elenita care altfel e un suflet de aur, ştiu eu bine, nici nu s-ar gîndi totuşi să aibă grija mea, ei cred că noi, cei mai în vîrstă, nu mai avem nevoie de nimic. Dar bunicul şi bunica — nu, nici să nu audă de testament ; de nu cumva l-au făcut mai demult şi nu vor să se afle. Dacă măcar i-ar dărui, cît încă n-au închis ochii, perlele acelea prelungi în formă de pară sau briliantul gălbui-roşcat, de culoarea coniacului. Aş, n-au să-i dea nimic, nu i-au dat la logodna ei cu Ezequiel cel mai frumos dintre briliantele bunicii ? Da, dar oricum, săraca, gîndiţi-vă că n-o să moştenească nimic. Şi suferă o pagubă atît de mare ! Cînd te urmăreşte ghinionul te îndîrjeşti, nu vrei să te laşi, toţi facem aşa. A fost atît de bună cu Ezequelito ! Mde, asta mai rămîne de văzut... Adică ce vrei să zici ? Nimic, dar adu-ţi aminte, a fost o vreme cînd se şoptea că... Hai, lasă răutăţile. Le las, dar ştii : dacă-i fum, nu se poate să nu fie şi foc. Viperă mai eşti, nu-i ea şi aşa destul de necăjită că-i zboară de sub nas moştenirea, acum i se mai şi scot vorbe. I-auzi, i se scot vorbe ! De indignare, toţi bărbaţii din familie se simt dintr-o dată solidari între ei : Spuneam că eu în fond nu cred, dar dacă e adevărat merită şi mai rău, mult mai rău. În familia noastră din

fericire astfel de cazuri nu există. Şi declară asta în mod serios, au profunda convingere că aşa este, cum zic ei. Toţi bărbaţii din lume rostesc cu aceeaşi convingere această frază... Cînd e vorba de o posibilă infidelitate a unei femei, toţi se consideră nişte Achile perfecţionaţi, fără călcîi vulnerabil. Convingerea totuşi li se clatină dacă li se demonstrează că în acest caz e nedrept ca biata Elena... O fi, dar dacă aşa-s legile, ce să facem ? nu noi le-am făcut. De acord, totuşi deficienţele legii pot fi înlăturate... Ascultă, lasă-te de donchijotisme, dacă i s-ar fi întîmplat unuia dintre noi ceea ce i se întîmplă Elenei acum, ea, fii sigur, nu s-ar întreba cum să ne despăgubească, invidioasă a fost totdeauna. Crezi ? Ce-avea de invidiat la noi ? Îi stătea totul la dispoziţie şi bunicul nu făcea decît ce-i spunea Ezequiel. Tocmai de asta ! Pe Ezequiel îl deranja faptul că nu era urmaş unic, se împiedica de noi în planurile lui ; acum... Las că nu-i rău ce i s-a întîmplat, Dumnezeu nu bate cu băţul. Pentru că nu se poate uita că ea ne-a jignit de-atîtea ori pe vremea cînd el se considera cap al familiei noastre ; îi era ciudă pe Violeta, un biet copil, orfană la patru ani, sărăcuţa : că de ce-i mai frumuşică decît Elenita lor şi de ce ţin bunicii la ea mai mult decît la oricare altul dintre nepoţi ? Nu s-a lăsat pînă nu i-a convins că mai bine să stea fetiţa la Justo,

Justo avea copii de vîrsta Violetei ; acasă la el — zicea Elena — Violeta o să se simtă mult mai bine. Parcă i-a păsat vreodată cum se simt alții ! Nu voia decît să n-o mai lase pe fetiță la bunici. Dacă nu mă înșeală memoria, susținea că bunica nu mai era la vîrsta cînd poți stăpîni un copil. Știi, este o vorbă la noi în popor... Ei, nu mai exagera nici tu. Dar ai dreptate, Dumnezeu nu bate cu bățul ; cine era să-i spună că o să fie ca o străină la prînzul ăsta ? Să recunoaștem și noi, n-a avut noroc, săraca, nu prea se-ntîmplă să ajungă un bărbat la nouăzeci de ani și nevastă-sa la optzeci și cinci. Ghinionul ei ! Mai bine s-ar remărita. La anii ei nu-i tocmai ușor și mai ales nu găsești pe toate drumurile cîte un Ezequiel Barros, om și bogat și frumos. Nu-i nimic, s-o mai deprinde să trăiască și-așa... Nu vi se pare exagerată compătimirea asta ? S-ar putea crede c-a rămas ca vai de ea, în mizerie, dar Ezequielito a lăsat avere în urma lui, nu ? Cîștiga mult, era în vreo zece consilii de administrație, apartamentul l-a pus pe numele ei, mașina tot așa... Eh, mare avere, o mașină !... Și era tutore al averii moștenite de Violeta de la tatăl ei. Ce avere ? Gaura de la covrig ? Habar n-ai, ea e din familia Castro care-i mai bogată ca a noastră. A, asta-i altceva, atunci Violeta, văzîndu-se rămasă fără nimic, o să-i ceară socoteală Elenei, lui

Ezequelito nu se mai poate. Viaţa luxoasă pe care au dus-o Elena şi Ezeguielito, nu şi-ar putea-o permite nimeni dintre noi. Păi da, ea — teribil de vanitoasă şi el ca totdeauna : zvîrlea banii pe geam. Mă rog, dar banii ăştia aveau o sursă, proveneau de undeva... Sigur. Acum o să plătească ea totul. Eu nu pricep : ce atîta discuţie cînd adevărul-adevărat e că nici unul dintre noi n-o să moştenească toată averea bunicilor, voi pesemne uitaţi că averea asta, dacă-i întreagă, e una, pe cînd împărţită în şapte... Cum, şapte ? Foarte simplu : Violeta va moşteni partea mamei ei, a răposatei Luz, şi Elenita pe-a lui tată-său, Ezequiel... Ai dreptate. Şi adevărul este că bunicul n-a fost un administrator bun, a risipit în dreapta şi-n stînga la întîmplare, fără să ţină seama. Ce păcat că a vîndut terenurile de la Tres Arroyos şi de la Trenque Lauquen. Dar apartamentele din cartierul de Sud, cu nenorocitele lor de chirii fixe, astea nu, le-a păstrat ! Ce să faci ? Şi slănina-n pod întreagă şi varza unsă, nu se poate. Bunicului i-a plăcut să stea la Paris, voia nici mai mult nici mai puţin să se facă pictor, e ridicol dar aşa este... Cine ştie, poate că avea talent... Fii serios, doar ştim toţi ce-l reţinea pe el la Paris. Cum, tu nu ştii ? De unde să ştie ? el e tînăr. Hai spuneţi-mi, spuneţi-mi, avea o amantă ? Sigur. Vreo coristă, o balerină ? hai spuneţi-mi, nu ţineţi nu-

mai pentru voi. Bunicul avea gusturi alese, nu s-ar fi uitat el la o coristă. Atunci ?... O contesă. Zău ? Dintr-un punct de vedere cu atît mai bine, altfel rămînea lefter. Nu fi naiv, femeile care costă cel mai scump sînt cele care nu pretind bani. Adevăru-i adevăr, să recunoaştem : de n-ar fi fost Ezequielito, bunicul ajungea în sapă de lemn şi azi nu ne-am mai fi adunat la prînz aici, la *Las Casuarinas*. Ezequielito a pus piciorul în prag, a hotărît : gata ! şi a preluat el administrarea averii ; a administrat excelent şi numai uşor nu-i era la douăzeci şi doi de ani. Ce, nu ştiai ? Da, numai douăzeci şi doi de ani avea Ezequielito cînd a luat pe seama lui totul. Cum să-ţi aminteşti, erai cu noi la Paris, acolo te-ai născut doar. Şi n-aveai decît trei sau patru anişori cînd...

Gustavo nu vrea să se treacă la alt subiect, revine la primul şi vocea lui puternică acoperă un moment vocile celorlalţi. La masă, obosiţi de cînd stau mereu în acelaşi loc, toţi au băgat de seamă că grupul din capătul unde sîntem noi face haz şi bîrfeşte, asta o determină pe Luisa să se apropie de noi şi să rămînă cîtva timp rezemîndu-se de spătarul scaunului lui Gustavo. Nu pleca, îi spune fratele ei, o să te amuze ce se discută aici. Elena se ridică de la masă, şi-a găsit un motiv : să vadă ce-i cu copiii, au terminat de

mîncat? şi le porunceşte dădacelor să-i scoată în grădină, e soare, ar fi de neiertat să-i ţinem toată ziua aici cînd afară e aşa de frumos. Noi, cei mari, mai avem puţin, sîntem la desert. Aud deodată nu departe de mine, în dreapta, un ţipăt înăbuşit: Lucia a observat cu dezolare că bunicul încă n-a stins becul din globul de cristal care continuă să strălucească, iluminat, în mijlocul mesei. Toţi rămîn consternaţi ca şi ea, dar, din fericire, mai avem cînd să îndreptăm lucrurile; Jesús descolăceşte un fir lung aşezat cu deosebită măiestrie jur împrejurul enormei tăvi şi-l trage pînă la bunicul, peste masă, cu dexteritatea unui măsurător de terenuri în exerciţiul funcţiei sale, pe cîmp. Firul e de nylon, transparent, şi se termină cu o mică pară de cristal. Lucia dă explicaţii din nou, de data asta bunicului, repetînd cu aceleaşi amănunte micul discurs pe care ni-l ţinuse şi nouă la începutul prînzului. Acum treizeci de ani don Ezequiel i-ar fi spus să-l lase în pace cu prostiile astea, azi însă, obişnuit să-i dea ordin toţi, medicii, infirmierele, copiii lui, nu se împotriveşte de loc, stă blînd, e ca un copil cuminte, ascultă ce i se spune şi apasă cu degetul butonul micii pere de cristal. Toţi aplaudă privind globul care continuă să strălucească policrom, numai că puţin mai slab ca înainte.

Jesús şi alţi trei servitori (unul al Mariei Antonieta, altul al lui Justo şi încă unul luat de la un restaurant) destupă tăcuţi sticlele de şampanie. O, păcat, au ţinut dopurile să nu sară, poate aveam noroc să pice unul pe mine, era semn bun, exclamă Violeta, superstiţioasă. Cupele se umplu rînd pe rînd de spumă. În momentul cînd i se toarnă în cupă, Gustavo întinde mîna şi saltă un colţ al şervetului în care e înfăşurată sticla din mîna servitorului: vrea să ştie sigur, e şampanie franţuzească? şi să vadă marca depusă, anul recoltei. După asta lasă iarăşi în jos colţul şervetului, fără să spună o vorbă. Închinăm înălţînd toţi cupele în acelaşi moment, dar Angelicăi i se pare că numai atît, numai acest gest simbolic, e prea puţin, ei îi trebuie ceva mult mai spectaculos, o apoteoză, şi-o fi închipuind că ar trebui să ne ridicăm şi să stăm aşa, în picioare, de parcă ar intra Papa în sufragerie, înaintînd spre noi în cunoscuta-i *sedia gestatoria*. S-a îmbujorat Angelica, e de-o vioiciune surprinzătoare, asta-i cea mai frumoasă zi din viaţa ei. Şi-atunci a venit catastrofa. Dar nici nu se putea să nu vină, o vedeam de mai mult timp cum se tot apropia, poate chiar de la începutul mesei, de la curcani, cînd observasem că Angelica nu mai era în stare să se domine. De la curcani şi pînă acum, la de-

sertul de frişcă la gheaţă servită cu şocolată caldă, în cîteva rînduri, o privisem lung pe Angelica şi de fiecare dată mă întrebam: Ce-o să i se întîmple? O să leşine de fericire? O să păteze cu vin roşu faţa de masă? O să spargă vreun pahar? Şi nu-mi imaginasem că puteau să i se întîmple toate acestea cam în acelaşi timp, plus încă ceva şi mai rău: să ţină un discurs. Ca toate discursurile, al ei fireşte a început cu fraza: Nu-mi plac discursurile... Şi, în continuare: dar trebuie exprimat, e tocmai ce încerc eu acum desigur în limita posibilităţilor mele, trebuie exprimat emoţia care ne copleşeşte pe toţi. Ştiu că oricine dintre voi, luînd cuvîntul, ar vorbi mult mai bine ca mine... Şi-ar fi o victorie cu totul nesurprinzătoare, am adăugat eu în gînd, resemnîndu-mă... Ştii doar că n-ai voie şocolată, se auzi glasul autoritar al unei guvernante care lua din faţa unuia dintre copii bolul cu şocolată caldă, iar copilul se înciudă şi începu să plîngă în hohote. De fapt şi nouă ne vine a plînge ca el, murmură Maria Antonieta, perfidă. Din cauza plînsetelor copilului, noi, cei de la coada mesei, nu auzim clar emoţionatele fraze ale Angelicăi; aş vrea să le interzic tuturor copiilor din sufragerie să mănînce şocolată, pentru ca să se înalţe un amplu concert de bocete care să acopere cu totul glasul vorbi-

toarei, acest glas care, de emoție, sună jalnic și totodată fandosit. Fandosit e un cuvînt care ar ustura-o pe Angelica, dar numai el se adecvează descrierii acestui moment de „intensă emoție". E prea puțin pentru ea să se refere doar la noi, cei de față, deși sîntem peste treizeci de persoane, și la prînzul cu ocazia căruia ne-am strîns toți laolaltă ; simte o nevoie absolută să-și amintească de copilăria ei, de adolescența ei, de răposații ei părinți : biata mama... De ce, biată ? mă-ntreb în sine-mi ; de unde se trage oare obiceiul acesta de a spune bietul despre orice mort ca și cum pe noi, ăștilalți, nu ne-ar aștepta aceeași soartă ? Biată maică-mea îmi spunea... N-am mai putut afla ce-i spunea maică-sa fiindcă Angelica, vrînd să-și însoțească vorbele cu un gest larg, total necorespunzător strîmtului spațiu de care dispunea la masă în fața ei, izbi cu masiva-i brățară de argint bolivian un pahar în care mai rămăsese puțin vin roșu iar paharul, zăngănind ca zeci de geamuri sparte, se făcu țăndări, proiectat drept în tava din mijloc, pe care sărbătorescul tort alb se topea, din alb devenind încet-încet gălbui cu pronunțate nuanțe de gri. Semn bun, semn bun ! strigară cu multă înțelegere cei din jurul Angelicăi și, înmuindu-și vîrful degetelor în vinul care acum forma bălți mici printre cioburi de cristal,

flori şi ornamentaţii, îşi atinseră apoi repede fruntea. Angelica ceru scuze şi Lucia o cîrpă pe care Jesús i-o prezentă cu o promptitudine într-adevăr demnă de admiraţie. Puiul de gorilă, băieţaşul acela insolent de la masa copiilor, izbucni într-un hohot de rîs răsunător: Bă, da unde-a învăţat mătuşă-ta să stea aşa la masă? Foarte demn, Eduardito ripostă adoptînd pentru circumstanţă celebrul răspuns al unui personaj istoric: Acasă la părinţii mei, unde se schimbă faţa de masă după fiecare fel de mîncare. Deşi la noi se citează în mod curent, cu orice ocazie, acest faimos răspuns al lui Lavalle [1], tot m-a uimit prezenţa de spirit a micii mele rude sărace. M-am uitat apoi la surioara lui. Lianei nu i-ar mai fi venit în minte nici o replică, încremenise şi era palidă, se simţea profund umilită, ruşinată; dispăruse aerul ei grav şi mîndru de la începutul prînzului, acum arăta inconsolabilă şi deodată am tresărit văzînd cum i se rostogoleau pe obraji două lacrimi mari în timp ce chipul îi rămînea ca pietrificat, fără nici o expresie. „C'est vraiment pénible" [2], comentă una dintre guvernante, o franţuzoaică, iar

[1] Generalul Juan Lavalle (1797—1841), patriot argentinian.

[2] E într-adevăr foarte neplăcut (fr.).

cea căreia i se adresase îi răspunse : „Allez élever les gosses dans un pays de sauvages.“ [1]

Ar cam fi momentul să ne ridicăm de la masă, toţi facem într-una aluzii la asta, dar bunicul preferă să luăm cafeaua în sufragerie. Nu se obişnuieşte aşa, e adevărat, însă pentru bunicul e mai bine să nu iasă din nou în parc ; soarele, aerul de-afară îl obosesc enorm, îi place mai mult în casă îndărătul storurilor, e şi firesc la vîrsta lui. Ce vă tot povesteaţi voi aici, în colţul ăsta ? ne întreabă Elena prefăcîndu-se că nu ştia despre ce vorbeam ; şi adaugă : Hai, povestiţi mai departe. O, n-are sens, sînt chestii de demult, de acum treizeci de ani. Treizeci ? Dar ce, bunicul era recordman ? Avea o amantă la şaizeci de ani ? Spuneaţi de o contesă... Bah, şaizeci de ani, eu am cincizeci şi unu şi tot mă simt în stare nu numai de-o contesă, dar şi de-o ducesă ori de-o prinţesă. Lăudărosul de Gustavo ! Ei, ce zici de el ? mă întreabă Maria Antonieta, dar trebuie să repete întrebarea fiindcă mai întîi nu-mi dădusem seama că mi-o adresa mie. Într-adevăr delimitările social-familiale au cedat în faţa vigoarei cu care s-a impus pofta de a pălăvrăgi, de a relata fapte picante. Mîncarea bună, atmosfera acestui prînz

[1] Poftim, vino să educi copiii într-o ţară de sălbatici ca asta (fr.).

festiv, vinul şi apoi toasturile la şampanie ne-au făcut să mai coborîm puţin de pe soclurile noastre, acum sîntem veseli ca la o nuntă napolitană. În sănătatea bunicului, să-l vedem şi la o sută de ani ; în sănătatea bunicii... în cinstea premiului pe care la anul urez să-l obţinem la expoziţia agricolă... cum ni l-au mai smuls anu-ăsta din mînă, canaliile ! În sănătatea voastră a tuturor... în cinstea celor trei strănepoţi care sînt pe drum. O, bine zice, cînd o să aibă loc evenimentul la tine ? În august. Mai este pînă atunci ; şi la tine în iulie, nu ? Cînd anume în iulie ? După 20. În zodia Leului ; e o zodie bună, frumoasă. Da, eu cred în prevederile astrologice... Ei, nu vreau aşa, nu schimbaţi subiectul ; va să zică avea şaizeci cînd s-a despărţit de contesă ? Da, zece ani ţinuse legătura lor, a fost o dragoste mare şi pentru bunica o grea suferinţă. La început nu ştiuse nimeni nimic, dar după un timp... S-au despărţit atunci cînd Ezequiel, care avea vreo douăzeci şi ceva de ani, s-a întors la Buenos Aires şi a poprit toate vînzările din avere. Dar era deja tîrziu, comentează Justo. Nu, chiar atît de tîrziu nu era încă, doar vezi bine că am trăit cu toţii foarte îndestulaţi, nu ne putem plînge. Ei, fireşte, n-a mai fost posibil să se anuleze vînzarea moşiei Tres Arroyos... N-ai dreptate, Trenque Lauquen au vîndut-o mai tîrziu, ca să aibă cum

trăi pe picior mare ca şi pînă atunci şi totodată să pună bazele crescătoriei experimentale de vite şi să dezipotecheze *Las Casuarinas*, de fapt ca să nu mai planeze nici o ameninţare asupra averii. Care deci nu fusese ameninţată niciodată să dispară ? Habar n-aveţi, averea familiei noastre ar trebui să fie acum de douăzeci de ori mai mare decît este, din fericire mai rămăsese destul, ăsta-i adevărul... Bun, ceea ce însă tot nu înţeleg e povestea cu contesa, cum de l-a putut ea costa atîţia bani pe bunicul ?

Încep toţi deodată cu voci din ce în ce mai puternice, încercînd să dea explicaţii celui ce pusese întrebarea. O, dar prostuţi mai sînt ăştia tinerii. Adică nu, pardon, nu toţi, eu mă consider încă tînăr şi îmi dau seama că... Nu-i vorba de asta, ţie nu ţi-a fost viaţa uşoară ca lor. Sigur, confirmă Eduardo şi apoi adaugă : şi am şi treizeci şi patru de ani, ca să sublinieze că nu numai lipsurile l-au învăţat ce-nseamnă viaţa. E de necrezut, nu-şi dau seama cîţi bani costă să trăieşti larg. Ascultă ce-ţi spun eu, ăsta-i cel mai scump lucru din toate, să trăieşti *larg*. Adică ce înţelegi tu prin a trăi *larg* ? Justo şi Luisa (ea, cu ceşcuţa de cafea în mînă, s-a apropiat chiar acum de grupul nostru sub pretext că vrea să găsească puţină zaharină, ţine regim) intervin, dau şi ei explicaţii, susţin afirmaţiile făcute de Gustavo, Elena, Maria Antonieta. Dar

costă mult mai scump, dragă, să iei parte ca invitat la diverse mari solemnități, să te duci la baluri, la Operă, să supezi la Maxim's, să ai grajduri cu cai de curse și să-ți faci hainele la aceiași croitori la care și le fac și multimilionarii, decît să întreții o cocotă. Bine, de acord, dar cel puțin a avut și bunica unele avantaje prin faptul că era soția lui, nu ? Bunica ? Dacă a avut avantaje ? Acum patruzeci de ani conta printre femeile cele mai elegante din lume... ascultă ici, *din lume*, nu din Paris. Și ce bijuterii avea... îți poți da seama cît reprezentau bijuteriile ei ? Astea-s valori imperisabile, slavă Ție Doamne că le-au cumpărat, cel puțin nu s-au dus banii în vînt cum s-au dus cei cheltuiți cu supeurile la Maxim's. Nu zic nu, dar e un capital mort, rentă nu scoți din bijuterii nici de-o centimă, o dată i-au călcat hoții și le-au furat colierul cu pietre de safir, două rubine splendide în montură Faberger și mai nu știu ce mărunțișuri, vreau să spun brățări de aur, un ceas, un clips, mă rog, sînt totuși și astea valori, nu ?

Dar blănurile ! Ții minte, Angelica, mantourile bunicii ? Te cred, cum să nu țin minte ! Avea cea mai frumoasă capă de șinșila din tot Parisul. Din tot Parisul sau din lume ? Din Paris, e destul și-atît. Și vizonul ei, și hermina, și veverița de Siberia sau cum se zice acum, petit-gris. Petit-gris ? Oribil ! Nu spune prostii, acum patruzeci de ani

era foarte la modă. Se poate, dar pentru mine tot oribil rămîne şi, de altfel, şinşila şi hermina îmi par la fel : oribile... Fratele tău, mereu original, începe să-ţi fredoneze tangoul *„Acel matou cu blana de hermină şi căptuşeala de lamé“*. Nu înţeleg de ce ţi se pare oribil un mantou de petit-gris dar nici n-o să te întreb. Faptul că te aud luînd parte la această convorbire mă doare de parcă m-aş fi pomenit dînd de tine în cine ştie ce loc infam, într-un bordel sau la ieşirea dintr-o casă de rendez-vous. Ar trebui să mă ridic imediat şi să plec tîrîndu-te după mine, dar ştiu : nici măcar atunci nu m-ai urma. Şi apoi, de cînd au început aici toate bîrfelile acestea, mă simt ca o fiară încercuită, nu mai am curaj să fug, trupul mi-e ca paralizat, picioarele — cîrpă. Aud ce se spune şi totuşi nu aud, vorbele lor năvălesc în urechea mea ca miriadele de gîze, noaptea, pe şosea, în parbrizul maşinii.

I-a încălzit, i-a aţîţat atît de mult discuţia la care se pretează, încît nu li se mai poate cere să tacă, ar fi ca şi cum i-ai pretinde unei cascade să-şi întrerupă prăbuşirea şi vuietul. În capul mesei, bunicul şi bunica au rămas singuri. El îşi soarbe cafeaua tacticos, ea îşi bea ceaiul, nu ştiu dacă-i de tei sau de muşeţel, sînt prea departe de ei ca să-mi dau seama. E formidabil bătrînul, la vîrsta lui şi tot bea cafea. V-am mai spus doar, insistă Elena, s-a născut în zodia Leului, pentru un bărbat asta-i

cea mai bună zodie. Cai verzi pe pereţi, cum era să se nască în zodia Leului dacă ziua lui de naştere e azi ? Ah, da, aşa este, m-am înşelat, atunci e într-a Vărsătorului sau a Peştilor, nu mai ştiu care, amîndouă îmi aduc aminte de apă. Hai, spune mai departe despre contesă : ce-a mai fost cu ea ? Nimic : ce să mai fie ? Dar cel puţin era frumuşică ? Foarte. O frumuseţe. Şi mulţi şopteau că unul din copiii ei era cu bunicul. Atunci va să zică sîntem veri cu un conte ! Şi ce vezi uimitor în asta ? sare Luisa, atinsă ; eu nu-s căsătorită cu un conte ? Copiii mei nu-s conţi ? Asta-i altceva, el e italian. Şi ce-are-a face ? Ori şi pentru voi un Medicis, un Sforza sînt venetici, strînsură din toată lumea ? Să nu te superi, mătuşică Luisa, dar în Italia sînt mai mulţi conţi decît în Franţa, fiindcă aristocraţia franceză... Ei, ce-i cu ea ? e cea mai dubioasă din toate ; mişună Franţa de nobili din timpul Imperiului, în primul rînd de Buonaparţi... Şi uite ce, mai bine să nu discutăm, vorbiţi despre ce vreţi numai de titluri de nobleţe nu, că la asta nu vă pricepeţi. De altfel vă şi purtaţi ca nişte oameni de rînd, ia uitaţi-vă la bunici, i-aţi lăsat singuri, săracii... şi mai vorbiţi de ei ! În Argentina nu există nici un respect faţă de cei în vîrstă, oamenii aici sînt de-un primitivism... se poartă ca laponii aceia care-şi urcă bătrînii pe un vîrf de munte şi-i lasă acolo, să moară... ba da, ba da, voi aţi fi în

stare să faceți la fel dacă ați putea, spuneți mai bine că numai de frica legilor n-o faceți.

Tanti Luisa, hai lasă, nu fi așa, ia uite ce proporții dai, ca italienii... Luisa ne aruncă încă o privire furioasă și se duce la bunici, în capul mesei. Se oprește la spatele lor, pune o mînă pe umărul tatălui ei, cealaltă pe-al maică-si, și apoi o văd aplecîndu-se asupra amînduror bătrînilor, foarte tandră. E-o prefăcătorie bineînțeles, dar Lusia își joacă rolul cu multă distincție și aproape fără gesturi, ca să n-o mai facă nimeni italiancă. E numai zîmbet în timp ce-i întreabă nu știu ce pe bunici și în timp ce, cu diafana-i batistă ultrafină pe care, într-un colț, sînt brodate inițialele numelui ei înlănțuite sub o coroană, șterge cu multă băgare de seamă buzele bunicii... După asta, ușor, aproape pe furiș, alungă cu un bobîrnac o firimitură căzută pe cravata bunicului.

...Și ce etole avea, din tot felul de blănuri și de pene, boauri în toate culorile, cred că voi le mai țineți minte, v-ați împopoțonat cu ele în joacă de-atîtea ori cînd erați copilițe. Eu țin minte evantaiele și nu știu de ce niște pantofi cu cătărămi de stras — istorisește Violeta — adică de fapt știu de ce, aveau tocuri nalte-nalte, într-o zi pe terasă era să-mi sparg capul din cauza lor, puteam muri. Elena o privește cu o nostalgie de nedescris : cum de n-a murit Violeta pe vremea aceea,

cînd Ezequiel îi era tutore... O, iată ce absurdități pot trece prin mintea cuiva pe care-l nedreptățește soarta ! Dar fetița asta, biata, are tot dreptul să trăiască, e tînără. Mult mai logic ar fi fost ca bunicii... în sfîrșit, să ne supunem voinței lui Dumnezeu, asta-i datoria noastră, numai el poate ști de ce așa și nu altfel ; totuși : Mor mereu atîția tineri atît de folositori omenirii, nu crezi ? Știu că te preocupă problemele acestea. La mine se uită, vrea să depun și eu mărturie cum că tîlcul a tot ce face Providența e mai presus de înțelegerea noastră : Atîtea mame cu copii mici pe care-i lasă orfani, cum s-a întîmplat cu biata Luz care a murit cînd Violeta avea numai cîteva luni, atîția tați, oameni vrednici... Da, e mișcător să vezi doi bătrîni, sóț și soție, așa, înconjurați de întrega lor familie, însă tot nu poți să nu te gîndești, evident, și la cei tineri, morți prematur. Bietul Ezequiel pe care tu doar l-ai cunoscut de-aproape, uite, nu știu dacă ți-am spus asta vreodată, în familie la noi este multă afecțiune, desigur, dar de vorbit despre ceea ce simțim nu prea vorbim unii cu alții, așa s-au deprins toți : să nu spună, însă Ezequiel, fiindcă ăsta-i adevărul, te aprecia mult, ba da, ba da, nu ți-o spun doar așa, că discutăm, de fiecare dată cînd îți întîlnea numele în vreun ziar era foarte mîndru, de fapt nu-ți închipui cît îți semăna, atît numai că a trebuit să-și asume de tînăr întreaga

răspundere a familiei și atunci nu și-a mai putut permite luxul să se ocupe și de altceva. Dar crede-mă, te aprecia mult... Te aprecia mult, te aprecia mult, te apre... A repetat de nu știu cîte ori aceste trei cuvinte, surprinsă parcă de faptul că cineva m-ar putea aprecia — sau poate de teamă să nu iau cumva în serios o asemenea absurditate: că mă apreciază ori că m-a apreciat vreodată cineva. Mi se tot vîra în suflet vorbindu-mi cu tonul acela ademenitor și mie îmi venea într-una să mă scutur, să scap o dată de considerația ei, așa cum te smucești din îmbrățișarea prelungă a cuiva față de care ai repulsie. Ba da, ba da, să nu-ți închipui că el nu-și dădea seama ce însemna munca ta. Ceilalți din familie, știi asta, au impresia că ești cam într-o ureche, dar lui Ezequielito îi plăcea, îl amuzau mult discuțiile cu tine, de cîte ori nu mi-a spus să te invit mai des la noi la masă, că, zicea el, tu erai cel mai interesant dintre toți cei pe care-i cunoștea, mult mai interesant decît oricare dintre pretenii noștri. Pentru că, să fim sinceri, la noi lumea e atît de plictisitoare, nimic original la nimeni, toți pe-același calapod. Cu vreo lună sau două înainte de-a muri mi-a spus, mi-aduc aminte, că tu erai singurul om cu care i-ar fi făcut plăcere să se mai vadă și că să te invit la masă. Nu știu ce-o fi survenit de nu ți-am dat un telefon, cred că rămăsesem fără bucătăreasă... Da?

Lipseai pe-atunci din Buenos Aires ? Atunci asta a fost mai înainte, sau poate după aceea, sigur, dacă tot anul acela n-ai fost în Argentina... Erai la Madrid, nu ? Cum e viaţa la Madrid ? O să trebuiască să ne vedem mai des, şi pe mine mă distrează mult conversaţiile cu tine... ai nişte replici aşa de spirituale, mi-aduc aminte de una care... nu, acum mi-a pierit din minte, ei, cînd vii o dată la mine la masă ? Nu prea eşti disponibil la ora prînzului ? Atunci probabil nici după-amiază, pentru un ceai... sigur, dacă ai de lucru... vezi, de asta privesc eu cu respect munca oricui. Cu masa prin urmare e mai greu, fiecare cu cercul lui de prieteni, şi-ai noştri nu prea-ţi sînt pe plac, nu te apăra, ai tot dreptul ; dar am putea stabili cînd să vii numai aşa, să bem un pahar. Hai să ne dăm telefon într-o zi, eu sînt totdeauna acasă între ora unu şi... nu, Angelica, te-nşeli, *sautoir*-ul de perle nu i l-a cumpărat grand-père, grand-maman îl moştenise de la mama ei. Ei, sigur, aşa se obişnuise Elena de mai demult să le spună bunicilor : grand-maman şi grand-père şi, cînd vorbea cu el, bunicului îi spunea daddy.

Ce mai complotaţi dumneavoastră pe-aici ? ne întreabă cu zîmbetul său cel mai îndatoritor Perico Salinas, avocatul familiei, venind spre noi. Soţia lui rămăsese dincolo, în capul mesei, toc-

mai se așeza lîngă bunicul în timp ce soția doctorului Torney lua loc, bineînțeles, lîngă bunica. Dar cum de-am putut eu uita pînă acum de medic și de avocat ? Îi văzusem intrînd în sufragerie și totuși nu-mi amintisem imediat profesiile lor ca să-mi pot explica de ce soseau în vizită așa, la sfîrșitul prînzului. Dar notarul ? O să vină și el, a fost poftit la ceai. Ceai ? Cine să mai bea ceai după o masă care-a durat atîta și-a fost așa de îmbelșugată ? vor să-l omoare pe bunicul ? Spui prostii, bunicul e mai rezistent decît oricine dintre noi, o să ne înmormînteze pe toți. Elena era din toată inima de aceeași părere : Da, să trăiască bunicul pînă i-o înmormînta pe toți, fiecărei nurori, fiecărui ginere al bunicilor să le sîngereze și lor sufletul, să sufere și ei așa cum va suferi ea, Elena, pînă în clipa cînd va închide ochii. Doctore, e ceva obișnuit ca un om s-o ducă pînă la o sută de ani ? Obișnuit nu, dar sînt cazuri, nu-i ceva obișnuit să se ajungă nici la nouăzeci sau chiar la optzeci, la oameni longevitatea medie, care a crescut considerabil în ultimul timp, e de șaizeci de ani pentru bărbați, șaizeci și cinci pentru femei, dar se fac mereu progrese uriașe în direcția aceasta. De cînd cu anestezia. Acum, cu antibioticele. Azi nu mai moare nimeni de apendicită, pe vremuri apendicita făcea ravagii, era mortală, i se spunea „colici Miserere". Și cine

mai moare azi de pneumonie, de pleurezie? Violeta, lîngă mine, întreabă cu glas îndurerat: Dar atunci din ce se poate muri? Din accidente; toate statisticile demonstrează că accidentele provoacă în zilele noastre mai multe decese decît bolile, nu-i aşa, doctore? Delicată, persuasivă, vocea Elenei îi răpea Violetei orice perspectivă de moştenire a averii bunicilor: De-aici şi constatarea că viaţa unui om tînăr e mai ameninţată decît a unui bătrîn, nu-i aşa domnu Torney? Tinerii iau avionul, la volan le place în viteză nebună, sau fac echitaţie şi... à propos, cum îi mai merge fiului soţilor Peña, cel pe care l-a trîntit calul la un joc de polo?... Şi-apoi naşterile, avorturile, intoxicaţiile! Ţii minte scandalul de anul trecut cînd au murit şapte bărbaţi şi şapte femei, toţi soţ şi soţie, fiindcă au băut whisky falsificat, în localul acela al lui Olivos? Am uitat cum se numea localul. Ah, eu credeam că asta a fost *în* Olivos! Şi cei care s-au otrăvit consumînd sandvişuri cu cîrnat, cu salam, nu mai ţin minte cu ce, sau moartea unei familii întregi care mîncase într-un restaurant din cartierul Boca spaghetti cu scoici? Cum, cu scoici? Ce, nu ştii? Zău, n-ai mîncat scoici niciodată? Ei, atunci să ştii, tanti Elena, că şi dumneata o să ajungi la o sută de ani... păi sigur, dacă niciodată nu te-ai aşezat la o masă într-un restaurant italienesc din Boca

sau în vreo cîrciumioară de pe cheiul Costanera şi, de cînd a murit unchiul Ezequiel, voiajezi atît de puţin. À propos, am auzit că vrei să-ţi vinzi maşina, un prieten de-al lui Jorge e amator să-şi ia o Impala cum ai dumneata... Jorge, prietenul tău vrea o Impala, aşa-i ?... dar ce model, din ce an ? A, nu, el caută una ceva mai nouă. Şi de ce-o vinzi ?

Pe Salinas care, ca avocat, a primit să se ocupe de moştenirea lăsată de Ezequelito, îl supără aluziile malițioase ale Violetei la adresa Elenei. El şi Elena sînt prieteni din copilărie şi afară de asta ea e una din clientele lui importante : ar fi putut cere oricui altul s-o reprezinte la tribunal în procesul drepturilor ei de succesiune, de exemplu chiar şi fratelui ei, ca să nu ne gîndim la cîţi alţii încă, şi ar fi fost foarte natural, ea însă l-a ales pe el, pe Salinas, e un gest frumos pe care oricine, dacă-i om subţire, nu-l poate considera decît cu recunoştinţă. Pe de altă parte, ştie că lui, nu altcuiva, i se va adresa întreaga familie cînd va sosi momentul să se deschidă succesiunea lăsată de bunici. Şi încă ceva, deşi e tot un amănunt de nu mare însemnătate : îl interesează o maşină Impala. Ce nevoie are Elena de această Impala a ei ? E un automobil atît de mare, atît de incomod pentru o femeie ! Elena înalţă braţele şi ochii spre plafon : Dar nu, o Doamne, ea nu doreşte de loc

să păstreze lucruri de-astea care-i complică viața, mai ales că acum nici n-ai unde parca în oraș o mașină mai voluminoasă și se găsesc de vînzare oricînd din acelea mici, extrem de drăguțe. O Impala înseamnă bani cu nemiluita pentru plata polițelor de asigurare; și consumă la benzină... Să-și ia un șofer? Doamne Dumnezeule, draga mea, dar încă nu-s așa de bătrînă, știu să țin volanul în mîini și-l țin bine, și-apoi nu-mi place să-mi cunoască cineva toate drumurile. Dar nu trecem și noi în salon?

Privirile celorlalți o urmăriră pe a Elenei. Într-adevăr bunicii se ridicaseră încet de la masă și se îndreptau spre salon. Bunica mergea braț la braț cu doamna Torney, care se tot apleca voind să nu fie prea înaltă pentru bunica. Bunicul, destul de gîrbovit, mergea sprijinindu-se în baston și încercînd într-una să scape de brațul pe care i-l oferea cu slugarnic respect soția lui Salinas. Ca un stol de păsări speriate de trecerea trenului, noi, toți ceilalți meseni, ne ridicarăm numaidecît și începurăm să-i urmăm grămadă pe bunici. Mai aduceți cafele; lichiorurile le serviți afară, în grădină, dădu Lucia dispoziții. Jesús făcu semn din cap, cu supunere, că a înțeles.

Pătrunseră în curte două mașini, cine-or fi? cum? mai sînt invitați? Sigur că da, altfel n-am fi încăput toți la masă, ne-au întrebat atîția și-a-

tîţia cînd să vină să-i felicite pe bunici. Ce vorbeşti ! Şi-au pornit-o la drum la o asemenea oră... De ce nu ? E o plimbare. Le face bine.

În holul uriaş, pardosit cu dale albe şi negre, erau mult mai mulţi decît ar fi putut încăpea în două automobile. De unde au apărut toţi ăştia ? Habar n-am. Dar de cînd aşteaptă aici ? Unde au mîncat ? Ei, ce, n-o recunoşti pe profesoara de piano ? Şi dincolo, englezoaica, guvernanta — e aici de treizeci de ani... şi mai e şi chelăreasa, şi fata care-i citeşte cărţi bunicăi şi... ce mişcător ! e şi don Rosario, vechilul de la Trenque Lauquen. Cum, mai trăieşte don Rosario ? Ce oameni cumsecade ! Şi cînd îi mai auzi pe unii cum că ţara asta-i pe ducă. Nu-i adevărat, în lumea satelor valoarea morală a rămas intactă. Iată, avem sub ochii noştri acest exemplu de credinţă faţă de stăpîni. Don Rosario, friptură de miel ţi s-a dat ? Să nu stai flămînd, auzi ? este carne pentru toţi slujitorii conacului, s-au tăiat ieri şi doi juncani pe lîngă cei şapte miei. Dar cîteva *mate* ai băut ? Foarte bine. Şi-ascultă : să ceri aici tot ce-ţi rîvneşte inima.

Deodată aud vocea ta. Întrebi : Ce cadou le-ai adus bunicilor ? Fratele tău îţi răspunde : Nimic, doar au tot ce le trebuie, ce era să le aduc ? Ştiu eu ? era bine ceva... eu le-am trimis flori. Sper c-o să le duc flori la cimitir, zice Violeta ; şi toţi rîd. Şi

rîzi şi tu. Tu care nu rîdeai niciodată, care abia de schiţai vreun zîmbet ; la circ, îţi dădeau lacrimile cînd vedeai cum se schimonoseau clovnii, spectatorii te credeau o fetiţă proastă, fricoasă, mereu speriată, una din acele fetiţe care strică totdeauna dispoziţia copiilor între care se află. Mă întrebai în şoaptă : Dumnealui are copii ? Nu ştiu, îţi răspundeam, iar mirarea mă făcea să insist : De ce m-ai întrebat ? Şi tu : Trebuie să fie îngrozitor pentru un copil să-l vadă pe tatăl lui murdărit aşa pe faţă cu alb şi cu toate culorile... şi cu pantalonii ăştia largi-largi, cu pălăria asta spartă... şi cum îl bat toţi şi lui îi ţîşneşte apă din haine de sus pînă jos... Te durea tot ce-i grotesc, vulgar, tot ce calcă în picioare demnitatea omenească. N-aveai decît şapte-opt ani, dar simţeai de pe atunci ce cruzime sălbatică e să fie silit cineva să facă pe măscăriciul ca să-şi poată cîştiga existenţa. Cînd îţi sărbătoream ziua de naştere, ne rugai ca, printre distracţiile pe care ţi le ofeream, să nu fie şi spectacole cu clovni. Aveai subtilităţi de adult, vreau să spun de adult subtil, ceea ce desigur nu se întîlneşte prea des. O dată m-a impresionat, mi-aduc aminte, faptul că ştiai să faci diferenţă între deghizarea în Moş Crăciun şi deghizarea în clovn. Îţi dădeai seama că, dorind să le facă o bucurie copiilor din familia lui, oricine se poate deghiza în Moş Crăciun, chiar şi cel mai im-

portant personaj din lume, fără ca asta să-i scadă prestigiul — pe cînd a fi clovn e cu totul altceva. Într-un rînd, cînd te-am întrebat dacă în locul arhicunoscuţilor August-prostul n-ai fi vrut mai curînd să vezi un iluzionist, un scamator, ne-ai privit nesigură şi nu ne-ai răspuns nimic : intuiseşi că e mai puţin umilitoare îndeletnicirea scamatorilor decît a clovnilor, dar nici această distracţie nu-ţi surîdea. Acrobaţii nu-ţi plăceau absolut de loc, ne făcea impresia că, deşi copilăria ta era fericită, deşi te răsfăţam toţi, aveai încă de pe atunci sentimentul nemărginitei suferinţe a omenirii. Şi nu mai puţin al suferinţei animalelor, cîini dresaţi, elefanţi, pînă şi lei. O dată chiar ai ţipat auzind plesnetele biciului în timp ce un cal dădea ocol arenei la pas, în cadenţă, exhibîndu-şi amazoana. Îmi vin în minte atîtea amintiri din vremea copilăriei tale... Cum te mai desfăta „fîntîna cu minuni“ ! vîrai mîna în rumeguşul dinăuntrul ei şi scoteai un pacheţel înăuntrul căruia aveai să descoperi un alt mister ; te atrăgea necunoscutul, îţi închipuiai că eşti în pragul unei lumi care te întîmpina la tot pasul cu minuni, şi de multe ori aveai dreptate. Acum nu mai e aşa, acum mersul tău prin lume în loc să fie plutitor ca altădată, e strivitor, calci cu picioare de plumb. De exemplu : în momentul acesta priveşti bănuitoare carafa cu lichior de anason în timp ce Jesús îţi umple păhăruţul. De

ce-a fost pus lichiorul în carafă, de ce n-a fost lăsat în sticla lui din comerț? nu-i de import? Doamna Lucia a spus că mai bine așa...

Printre musafirii ce sosesc mereu și se îndreaptă spre noi prin curte, unii mai de-a dreptul, călcînd gazonul, alții poticnind pe alee din cauza pietrișului, sînt destui pe care nu-i cunosc. Sigur că și lor li se întîmplă același lucru în ce mă privește; cînd vor povesti cum s-au sărbătorit azi ziua de naștere a bunicului și nunta lui de diamant — la aceeași dată amîndouă aniversările, ce coincidență, și cît pe ce să fie chiar trei dacă nu aveau un mare ghinion, pentru că, să știi, meritau să li se atribuie premiul pentru taurul lor, toată lumea spune asta — vor aminti într-una de Justo, de Maria Antonieta, de Gustavo, de toți, pînă și de rudele sărace, pe-ăștia, pe săracii familiei, îi vezi oriunde, ei sînt prezenți la orice nuntă, nu-s invitați decît la ceremonia religioasă de la biserică dar la urma urmei de ce să nu vină? au și ei un spectacol pe gratis; pe urmă, cînd pleacă toți împreună de la biserică, dacă cineva, nebănuind că ei nu-s poftiți și la petrecere, se oferă să-i ia în mașina lui: Mergeți la socri acasă, da? hai că vă duc eu, ei spun: Nu, mulțumesc, îl ducem mai întîi la culcare pe Eduardito, are un pic de temperatură, o să venim și noi ceva mai tîrziu. Și tot așa îi întîlnești la orice priveghi. Angelica la priveghiuri e de neînlocuit: pricepută, energică, dă

dispoziţii cum să fie aranjate florile, are grijă să nu se termine pe neaşteptate cafeaua, să se ia cu împrumut destule ceşcuţe, cheamă călugăriţele care trebuie să vegheze mortul fără întrerupere, cheamă preoţii, stabileşte cu precizie momentul cînd vine la rînd altă rugăciune. E o perlă... Bine, lasă, cine mai era acolo ? Nu mai ştiu, şi doar îi cunosc pe toţi, dar sînt unii oameni care orice-ai face nu-ţi rămîn în minte, e ceva freudian. Mai erau mulţi bineînţeles, era şi unul din familia Ingelbaard însurat cu o Barros, sau poate invers, el Barros şi ea Ingelbaard, în orice caz ţine seamă că eu cunosc bine familia lor, sînt de zece ani prietenă cu Maria Antonieta... a, nu, nu din copilărie, ea e cu cel puţin cinci ani mai mare ca mine... în sfîrşit, cînd am cunoscut-o încă nu-l născuse pe Enriquito, ce-aveam eu ? vreo douăzeci şi şase de ani, Ana începuse a merge la grădiniţă.. dar cred că nu prea se înţelege cu el, cu fratele acela al ei... sau poate cu sora ei... sau cu cumnatul ori cumnata ei, pentru că unul din ăştia doi a murit, cred eu... adică nu, asta nu cred... o fi dat divorţ poate ? Nu ştiu, dar nu cred... poate s-a stabilit în Europa... habar n-am, dar nici nu mă interesează, e din categoria celor de care mie cel puţin mi-e silă. Şi cine mai era ? Era şi Justo ? ştii, se-aude c-o să fie ministru la Educaţie, sau la Externe. Orice minister i s-ar da el se achită perfect, e un om ex-

cepţional... Personal nu-l cunosc, dar nu-i nimeni care să nu ştie că Justo e un om excepţional. Nu-i adevărat, nu repet pe de rost tot ce susţin alţii, nici pe Mahomet nu l-am cunoscut şi totuşi ştiu c-a fost excepţional, şi nici pe Hruşciov... Maica Ta Doamne! îl compari pe Justo Francisco Barros cu bolşevicul ăla... Mă rog, pune-l în locul lui Hruşciov pe de Gaulle sau pe oricine vrei... pe Napoleon. Aşa-i că se ţin splendid bunicii? Splendid, nimeni nu le-ar da anii pe care-i au...

Doña Mercedes, bunica, la indicaţiile celor ce-au condus-o pînă la unul din fotoliile din jurul şemineului, a luat loc acolo faţă în faţă cu don Ezequiel care s-a aşezat din proprie iniţiativă în celălalt fotoliu. Le-ar face plăcere să asculte puţină muzică, un cîntecel la ghitară? Copiii ard de nerăbdare să le ofere bunicilor un mic concert, nici nu mai ştiu ce să facă, săracii, ca să-i distreze cît mai bine. Don Ezequiel mormăi ceva neclar. Nu, papa, azi eşti al familiei, insistară Justo şi Gustavo. Bătrînul încuviinţă dînd din cap de cîteva ori, un gest maşinal, somnoros, şi-şi îndreptă docil privirea spre întreagă această progenitură a lui care ţinea cu orice preţ să-l sărbătorească. De atîţia ani se resemnase să-i suporte în cele din urmă, li se dăduse legat de mîini şi de picioare. Mai demult, la reuniunile familiale de soiul acesta, greul, obligaţia de a fi amabil cu musafirii, cădea aproape numai pe

umerii doñei Mercedes, pe cînd acum... dar ce mai putea el acum ? Un bătrîn nu are cum fugi, e ca un copil, ba și mai rău decît un copil, copilul, smucindu-se, poate scăpa din mîinile celorlalți ca să se ascundă în pod pentru o vreme, chit că după aceea o să-și ia pedeapsa. Nici un copil n-ar răbda să i se înșire într-una atîtea nerozii. Mă mai țineți minte, don Ezequiel ? Eu sînt nepotul lui don Rosario, don Rosario e unchiul meu, aveam patru ani cînd ați vîndut *La Desmentida* de pe moșia Tres Arroyos. Două mîini aspre strîng mîinile reci, inerte ale bunicului și îndată după aceea vine altcineva, una a cărei respirație miroase urît și bunicul trebuie să primească drept în față respirația aceasta : „*Alors, monsieur Barros, c'est une belle journée aujourd'hui... j'ai déjà demandé à madame Mercédès de me garder une photo en souvenir... Ah ! Si monsieur Ezequiel avait vécu !... et madame Luz... ah, oui c'est bien triste... mais Hélène et Violette sont tellement jolies... Elle va bientôt se marier, Violette ? Bon, voilà les garçons qui commencent à chanter... bonne fête, monsieur Barros.*“ [1]

---

[1] E o zi frumoasă azi, așa-i domnu Barros ?... am avut grijă să-i cer doamnei Mercedes să pună deoparte pentru mine o fotografie ca suvenir... Ah, să fi trăit pînă azi și domnul Ezequiel... și Doamna Luz... da sigur, e foarte trist că... dar Elena și Violeta sînt atît de drăguțe... Cînd se mărită Violeta ? acuși-acuși, nu ? Ei, ia uitați-vă, au început băieții să cînte... vă urez petrecere frumoasă, domnu Barros. (fr.).

Monsieur Barros... Se dusese într-o zi la cursele de la Longchamps, acolo a făcut cunoştinţă cu ea — şi amintirea îi reînvie în memorie fiindcă şi-a auzit numele pronunţat cu acelaşi accent de o bătrînă, fostă guvernantă a copiilor lui. *Vai săracul meu cal şarg, ce-am mai plîns cînd a pierit.*[1] De ce s-or fi crezînd ei datori să pronunţe *cabaio* şi *baio*? Adică n-ar putea cînta fără să născocească pronunţarea asta absurdă pe care şi-o închipuie ţărănească?

Ca într-o sindrofie din provincie cei tineri începuseră a se grupa separat, pe sexe : de-o parte bărbaţii, de alta femeile. Aveau atît de puţine preocupări comune încît, simţindu-se mai bine aşa, separaţi, ţineau să beneficieze ori de cîte ori aveau prilej de neta linie de demarcaţie trasată de natură între femei şi bărbaţi. Bunicii... bine, cu ei era altceva, ei înfăţişau aristocraţia care, ca şi poporul, posedă calităţile cele mai de seamă ale speciei umane ; aristocraţia e capabilă de eroisme, aristocraţii sînt în stare să-şi rişte şi viaţa într-o luptă, fie ea împotriva cotropitorilor patriei sau competiţie automobilistică. Părinţii noştri, copiii

[1] In original: *Pobre mi cabaio baio como ioraba quando él murió*", cu încercarea de a se reproduce grafic pronunţarea ţărănească prin transcrierea unor cuvinte — *cabaio, baio, ioraba* în loc de *caballo, bayo, lloraba* — într-un fel relativ mai apropiat de această pronunţare.

bunicilor, erau marea burghezie, deci cei ce aspiră — şi de cele mai multe ori reuşesc — să fie preşedinţi de bancă, directori ai Societăţilor anonime, să facă parte din comitetele de conducere a Expoziţiei agricole, să fie membri ai Jockey-Clubului, ai cluburilor de golf, unii dintre ei, excepţiile, devenind chiar titulari ai unui fotoliu în vreo Academie, ai unui loc în Senat sau ai vreunor ministere mai efemere decît sînt de obicei ministerele. Voi însă, voi cei tineri, tu şi soţul tău, fratele tău, Violeta cu logodnicul ei, toţi verii voştri, Marcialito, Gustavito, Elenita, Justito, şi ceilalţi, toţi ceilalţi *ito* ai familiei, voi, o Doamne, în loc s-o reprezentaţi azi cu cea mai mare strălucire, sînteţi, dimpotrivă, cei mai lamentabili purtători ai numelui ei. Omul coboară din maimuţă, de acord, dar că şi maimuţa coboară din om — asta mă cutremură. Cum de-aţi ajuns voi, nepoţii bunicului, ai acestui aristocrat cu veleităţi de intelectual şi de viaţă boemă, să alcătuiţi o burghezie atît de măruntă, atît de predispusă la tot ce-i meschin, mediocru, laş ? Mai trebuie numai încă o generaţie, următoarea, căreia îi vor aparţine şi nepoţii mei, şi-o să-i vedem pe toţi, duminicile, înfulecînd colţunaşi cu carne în bodegile de la ştrand. Care ştrand ? Da mai ştiu eu ? Nelipsitul ştrand de pe malul vreunui rîu,

bufetele acelea de la ştrand, cu umbrar şi mese acoperite, drept faţă de masă, cu petice de hîrtie pătată cu vin roşu.

Şi femeile... Vă vedeam pe toate acolo îmbrăcate fără gust, coafate urît şi toate ignorînd cu suveran dispreţ orice înseamnă totuşi ceva în alte părţi de pe faţa globului. Am remarcat asta mai ales cînd a venit Fabián. El abia s-a întors din Europa. Bietul Fabián... Ani şi ani de zile întreaga familie îşi bătuse joc de apriga lui dorinţă şi speranţă că-l va moşteni cît mai curînd pe tată-su, dorinţă şi speranţă sistematic năruite de îndîrjirea bătrînului care era de-o longevitate uimitoare. Totuşi nu-i e dat nimănui să facă umbră pămîntului la infinit, n-a putut aşadar constitui o excepţie nici măcar tatăl lui Fabián, cu toată adînca mulţumire pe care o avea contemplînd suferinţa fiului său. Şi într-un tîrziu, la şaizeci de ani, Fabián îl moştenise. Atunci plecase, călătorise mult, epatase Europa cu risipa pe care o făcea ; voia să recupereze timpul pe care-l pierduse aşteptînd, dar surîsul lui melancolic arăta clar ceea ce-a învăţat în cele din urmă : că nimic nu-i recuperabil, la bătrîneţe nu poţi inventa nimic care să te facă să trăieşti plăcerile la care ai visat în tinereţe. Iată-l acum din nou printre noi, fără averea de odinioară, însă purtînd un costum splendid,

făcut la Londra nu demult ; e îmbrăcat din creștet pînă-n tălpi de furnizorii Maiestății Sale — date fiind actualele condiții economice în regat, furnizorii acceptă de cîtva timp și alți clienți, de exemplu pe ducele de Edinburgh. Noi, cei mai în vîrstă, ne strîngem în jurul lui Fabián, stăm de vorbă cu el. A vizitat nenumărate expoziții în străinătate, a văzut la teatru o mulțime de piese, printre ele cea mai recentă realizare a lui Laurence Olivier, la Bayreuth auzise cu urechile lui cum fluiera sala cînd nepoții lui Wagner avuseseră pretenția să aducă inovații muzicii create de bunicul lor, văzuse și ultima piesă a Françoisei Sagan, asistase la premiera piesei unui tînăr din Columbia care promitea mult ca autor dramatic, după cum susțineau toți criticii și toți spectatorii prezenți în acea seară la Théâtre des Nations. Noi am auzit cumva despre acest tînăr dramaturg columbian ? Dar despre celălalt, tot tînăr, de-aici, din Argentina ? Doamne, păi ăsta-i comunist ! Ei, și chiar de-o fi comunist, ce-i cu asta ? Maria Antonieta era la curent cu foarte multe lucruri, Justo se prefăcea că și el e la curent, eu firește... Voi însă n-ați scos nici un cuvînt, singura voastră reacție a fost să vă uitați de sus la Fabián. Tu arătai ca o proastă de la țară, ca fata vreunui brav fermier : îți legănai în brațe copilașul,

iar pruncul se încrunta, nu voia de loc să-ți zîmbească ; fiindcă Elenita și Sara se tot strîmbau la el în semn de mare dragoste, bietul țînc, ca să le evite privirile, întorcea capul într-una, își îngropa fața în sînul tău. Puloverul nu-ți disimula corsajul, se putea remarca ușor că, fără îndoială, purtai un soutien-gorge prost croit, una din obișnuitele tale achiziții convenabile : îți deforma sînii. Dar, urîte sau frumoase, ce importànță au pentru tine acum formele ? Cuvintele „urît", „frumos" nu țin de vocabularul tău.

Voi, cei tineri, stăteați de vorbă mai de-o parte, unde formaseți un grup ; v-am auzit comentînd : cîte griji îi dau cuiva copiii ! Da, dar dacă nu accepți să te chinuiești o noapte, două nedormind din cauza copilului, atunci ce rost mai ai în viață ? Pe bărbați totuși discuția aceasta îi cam plictisește, Bebe spune că, dacă nu se termină mai repede, lui i se face somn și-o să se ducă în iatac la bunici să doarmă. Ori poate se duce să stea cu fetița și dădaca. Te previn că-i foarte nostimă dădaca, te amenință Bebe rîzînd. Ăștia-s bărbații, toți la fel. Din partea mea n-ai decît, numai să nu știu eu... Sigur, parola de trecere, eternul consemn al micii burghezii : să nu știu ; numărate de ți-ar fi zilele sau orele totuși să te minți pe tine însuți că nu știi asta, și să nu ți se spună : ai cancer, să ți se spună :

colită, şi să nu ştii că soţul te înşeală, să nu convii nici măcar în gînd, nici măcar în faţa unor dovezi zdrobitoare, nici măcar după divorţ, că soţia te-a înşelat. Coarne ? Ceilalţi da, se poate, e plină lumea de bărbaţi încornoraţi, eu însă nu. Eu nu-s ceilalţi. Ba da, neghiobule, şi ceilalţi sînt *eu*, toţi sînt *eu*. Imi vine o poftă grozavă să strig, să le spun în gura mare toate acestea, dar nu pot decît să mă uit lung la ei fără să scot o vorbă. Oricine altul în locul meu la fel ar fi procedat. Cine ar avea inima să le trîntească vreun adevăr în faţă ? O, feţele lor cu trăsături ezitante, de nevîrstnici, deşi nu mai sînt de mult nevîrstnici, şi ochii lor care privesc orişice cu suficienţă lăsînd însă mereu să se străvadă o rugăminte, una singură : fie-vă milă, înduraţi-vă de mine, nu-mi spuneţi adevărul, nu vreau să-l cunosc. Somn uşor, copilaşi, n-aveţi grijă, n-o să aflaţi niciodată adevărul, n-o să ştiţi niciodată cu adevărat cum trăiţi şi cum veţi muri ; nu-i prea greu să-i înduplecăm pe ceilalţi să nu ne spună decît ce dorim noi să auzim, pentru asta e destul să-şi ducă viaţa cineva aşa cum v-o duceţi voi, închişi în lumea voastră strîmtă ; îi e destul să se ferească să aibă a face cu cei ce cunosc ceea ce el ţine să ignore, asta o să-l ajute să învelească în vată tot ce, în viaţa oamenilor, e colţuros : ca să

nu se vatăme. La urma urmei viaţa e şi datoare să vă satisfacă măcar această doleanţă. Voi îi cereţi atît de puţin ! Pentru voi gloria, puterea şi chiar şi banii sînt vorbe goale ca şi chemarea interioară sau jertfa ; voi travestiţi instinctele voastre primare şi le spuneţi sacrificii.

N-am mai lăsat pe nimeni să pregătească biberonul de cînd o tîmpită, o luasem să îngrijească de Annie, Annie avea pe-atunci trei luni, i-a pus în biberon supă făcută cu o zi înainte. Supă ? Ce idee, dar cum de-a fost posibil să-i treacă prin minte aşa ceva ? Ştiu eu ? O nebună. Ştiu eu, ştiu eu, ştiu eu... Asta-i cea mai frecventă expresie a voastră, n-aş avea nevoie decît s-o repet în scris de douăzeci de mii de ori şi-ar ieşi un adevărat studiu despre voi, un studiu din care s-ar înţelege perfect cum priviţi voi viaţa. Tu, micuţa mea sirenă, tu cea a cărei strălucire interioară îmi părea fără seamăn...

Şi baletele ? În discuţiile despre spectacolele de balet Maria Antonieta e foarte competentă. Cînd cineva, fără a fi prost crescut sau nerespectuos faţă de tezaurul artistic al omenirii, susţine că se pricepe în materie de balet, înseamnă că în realitate nu ştie nimic. Ca că poţi discuta despre acest gen de artă, nu-i nevoie să-ţi supui imaginaţia la mari eforturi.

Te descurci la iuţeală cu cîteva adjective: măreţ, unic, atît de clasic, atît de modern, baletul belgian l-ai văzut? Şi pe-al lui Moiseev? Şi pe-al marchizului de Cuevas? Bietul marchiz! L-ai cunoscut? O, mai e vorbă... sigur că da, am stat la el, la Cannes, o săptămînă. Ba eu n-aş sta nici o oră în casa unui pederast, protestează soţul tău. Ce-ar fi să-i povestesc despre laurii cîştigaţi de tată-su în acest domeniu? Dar nu povestesc nimic, tac, de asta am venit aici: ca să tac. E numai o zi pe an, o singură zi. Peste cîteva ore, plecînd, voi respira din nou aer proaspăt, aer cu miros de oameni, nervii mi se vor destinde, pe drum voi ajunge din urmă sau îmi vor ieşi în faţă camioane pline de găligani gălăgioşi care, fluturînd steagul vreunei echipe de fotbal, „River" sau „Boca", îmi vor arunca glume de-ale lor, mitocăneşti, şi eu le voi zîmbi, în comparaţie cu voi îmi vor părea nişte îngeri.

Vine spre noi Angelica şi în mers, cu mîna peste fustă, îşi tot saltă ceva invizibil. Poate chiloţii sau poate o jartieră. N-ar trebui să dau importanţă dar simt că, iată, începe să mă obsedeze lenjeria voastră de corp, detaliile vestimentare pe care le pur-

tați voi toate. Mă întreb cu dezolare unde i-o fi fost mintea Eleniței cînd și-a cumpărat ciorapi de culoarea asta, dar nici ai tăi nu-s mai frumoși, au cusătură groasă și călcîiul ți-ajunge pînă aproape de glezne. Fără să vreau fac praf bunele-mi intenții de mai înainte, ferma-mi hotărîre de a tăcea. Te întreb : de ce porți ciorapi de aceștia care-ți urîțesc picioarele, nimic nu-i mai urît decît un picior urît. Voi sînteți însă niște burgheze chibzuite și cuvintele *urît, frumos* vă costă : O, Doamne să pun ciorapi fini cînd viu să iau masa la țară ! Și imediat îți sar într-ajutor toate celelalte : de ce să arunce banii de pomană ? ciorapii buni țin o singură dată, nu se mai dă azi atîta importanță tuturor fleacurilor. De ce ? le întreb eu, cu toată hotărîrea pe care am luat-o să tac, dar în cazuri de acestea demonul meu lăuntric e totdeauna mai tare decît voința mea. Eh, știu eu... Așa, perfect, dă-i înainte cu „știu eu"... Nu le vine în minte nici cea mai elementară argumentare, n-am de loc nevoie să-mi concentrez atenția ca să ghicesc ce se ascunde sub vorbele îngăimate de ele, știu ce vor să spună : viața e scumpă, asta-i o replică veche de cînd lumea. Tocmai pentru că viața e scumpă bunicul a trebuit să vîndă două dintre proprietățile lui ru-

rale şi o casă în oraş, ale cărei apartamente date cu chirie îi aduceau un venit important, dar bunica tot n-ar fi purtat asemenea ciorapi, asemenea pulover sau fusta asta de pînză băţoasă şi de-o culoare incertă şi nici, ca tine, combinezon de ţesătură de jerseu, uzat, şi un soutien-gorge ale cărui bretele îţi intră în carne, îţi imprimă pe umeri şi pe omoplaţi o dîră roşie atît de dezagreabilă.

Iată că dau năvală spre noi copiii ca o hoardă, fiecare din ei aleargă spre maică-sa, se lipeşte de picioarele ei. Scîncesc toţi fără să ştie de ce. Adevărul e că-i doare burta, masa a fost prea grea pentru ei şi li s-a mai dat şi îngheţată, ba şi cîte un strop de şampanie, să ciocnească în sănătatea bunicilor. Dădacele intră în sufragerie după copii. A stat la oliţă ? Şi ?... Atunci pune-o din nou, să mai stea. Îi face rău şocolata... nu, că el n-a mîncat de loc, numai îngheţată l-am lăsat. S-a spuzit copilul, are urticarie. Ce ideie pe Julia, menajera, să servească cu şocolată caldă, era destul îngheţata, cînd sînt şi copii la masă trebuie să te gîndeşti bine ce dai. Ei, săraca, ea nu poate, a rămas fată bătrînă. Fată bătrînă... FATĂ BĂTRÎNĂ. Cu ce satisfacţie rostiţi cuvintele aces-

tea ! E singura abatere fățișă pe care o tolerați în viața unei femei, aveți impresia că astfel de neîmpliniri scot în relief gloria voastră de a fi căsătorite și mame. De asta nu invidiați de loc nici menajul fără copii din familia noastră, să n-ai copii e o altă inferioritate evidentă. Numai voi sînteți femei în adevăratul înțeles al cuvîntului. Ieri am fost cu copilul la medic. Asta-i. Cu asta ați spus totul, nu mai trebuie nimic altceva din care să se vadă ce-ați făcut o zi întreagă, nimic altceva care să justifice întreaga voastră viață. Și totuși lumea e plină de femei care mai fac și altceva decît să se ducă la medic cu copilul. Dar mai bine să-mi țin gura. De data asta reușesc, nu-mi mai calc hotărîrea ; îmi îndrept pașii spre salon, unde bunicii suportă cu stoicism neîntrerupta cazna la care-i supun, zeloși, ghitariștii. Fabián mă însoțește. Schimbăm cîteva fraze în timp ce străbatem cei vreo cincizeci de metri cîți sînt de la terasă pînă în salon, trecînd prin hol. Cum s-a mai schimbat Lorelei, îmi spune Fabián. Simt că privirea mi-a devenit suferindă și recunoscătoare ca a unui cîine căruia îi oblojește rana cineva. Spun încet : Da, ți-aduci aminte... ? Cum să nu, țineam la ea, de parcă mi-ar fi fost nepoată. Dumneata... Îmi aruncă o privire și tace. Preferă să nu mă întrebe.

Eu cu atît mai mult prefer să nu mai vorbim despre ceea ce a fost. De trei ore încoace e prima dată cînd mă simt în prezenţa unui om. Îl iert că a fost incapabil să realizeze ceva în viaţa lui, îi iert indolenţa şi lunga-i aşteptare cu ochii aţintiţi asupra lui tată-său care era de-o vitalitate atît de înverşunată. Vorbindu-mi de tine a spus *Lorelei* şi-a spus că te-ai schimbat.

Ne apropiem aşa de bunicul. Vă implor, spuneţi-le să termine o dată, ne roagă don Ezequiel aproape în şoaptă, ori ducă-se să cînte în alt loc, au la dispoziţie şase sute de hectare... Se înşeală, nu-s nici trei sute, doar a tot vîndut din moşie, ultima sută de hectare a vîndut-o în loturi mici la ţărani, ceea ce i-a produs încasări substanţiale, numai că acum loturile acestea formează în jurul moşiei o centură roşie sau, mă rog, să zicem de un roz foarte pronunţat: şi-au clădit oamenii pe ele căsuţe, nişte biete căsuţe umile care o îngrozesc pe bunica şi asupra cărora se revarsă neîncetat dispreţul Juliei, menajera. Oricum, tot îmi pare bine că-l văd pe bunicul încă în stare să reacţioneze cumva. Promptă, gata să facă orice serviciu, Lucia se duce la băieţi — care începuseră acum un cîntec glumeţ: „Eu îţi jur că de glumeai / cînd ai spus c-o să mă iai, / nu mai merg

cu tine-n porumbişte" — şi-i înştiinţează că bunicul nu se simte bine, îl doare capul... Unul din aceşti *ito* bodogăneşte că numai noi, eu şi Fabián, sîntem de vină, fiindcă noi nu apreciem niciodată ceea ce este autentic popular, argentinean, pînă să venim noi bunicul îi ascultase fermecat... Şi nu-şi dă seama că pronunţă greşit: pînă să venim noi, bunicul îi ascultase ferecat. Fiindcă am luat ferma hotărîre să suport aici orice cu răbdare, nu-mi dau osteneala să mă duc la băieţoiul acela şi să-i explic ce înseamnă Argentina. Argentina are punctele ei cardinale, nord, sud, est, vest, nu ca ei care nu ştiu decît de ghitarele lor prost acordate, de examenele lor veşnic neglijate şi de ceea ce-i înfricoşează, viaţa, căci asta, frica de viaţă, îi face laşi şi ascultători, ea îi mînă, turmă docilă de neputincioşi, spre casele părinteşti, la masă, ca spre staul.

Angelica în timpul acesta umblă de colo colo, trece de la un grup de musafiri la altul, nu ştie ce să facă numai să se pună bine cu toţi, să înlăture toate asperităţile ori să se prefacă, dacă nu-i posibil altfel, că nu le vede, că e convinsă că asperităţi nu există. Procedeul acesta are avantajele lui, are însă şi dezavantaje pentru că, iată, Angelica nu izbuteşte să intre în nici un grup şi

izolarea ei începe să devină primejdioasă: alcătuite pe îndelete cît a durat prînzul, grupurile sînt acum consolidate, cimentate. Ici e mica burghezie, dincoace marea burghezie, colo bunicii, dincolo copiii care scîncesc şi varsă ce-au mîncat, şi mai e şi un colţ unde sînt eu. Poate cu Fabián alături. Ba nu, imposibil, două vieţi, două concepţii despre viaţă enorm de diferite una de cealaltă, nu se pot tolera reciproc datorită simplei întîmplări că cei cărora le aparţin aceste concepţii s-au pomenit deodată stingheri amîndoi. Nu-mi plac prieteniile a căror bază o constituie antipatii comune, legăturile mele cu oamenii la care ţin nu au niciodată un punct de plecare negativ. Nu accept ceea ce nu intră şi în vederile mele, ceea ce nu-i şi părerea mea. Nu vreau să-l accept nici pe Fabián cu moştenirea lui pe care în cele din urmă a pus mîna şi în bună parte a şi tocat-o, cu pospaiul lui de cultură, cu incapacitatea lui de a vedea suferinţa oamenilor, cu lumea lui atît de puţintică, pe care el însă o crede uriaşă, fiindcă undeva, la orizontul ei, se arată din cînd în cînd şi marchize, conţi, regi detronaţi. Fabián le povesteşte acum bunicului, Luisei şi soţului ei, contele di Bertini,

cum a fost cea mai recentă petrecere la ducele de Windsor. Luisa strîmbă din nas: Dar nu-i primește nimeni în vizită. Angelica se uită atunci la toți, grozav de radioasă. Ceea ce a spus Luisa reprezintă justificarea întregii vieți a Angelicăi: Nimeni la Paris nu-i primește în vizită pe Windsori, așa și trebuie, nu se poate, de ce să considere unii că lor le este permis orice... În continuare, fraza e atît de previzibilă, încît nu merită să fie înregistrată și nici ascultată... pentru că altfel n-ar mai avea nici un preț jertfele, cinstea... Natural ; și nici scara cu întrerupătoarele-automate defecte, nici mirosul de varză gătită, nici lăzile de gunoi din curte, fiindcă imobilul n-are crematoriu, și nici neînduratele sfîrșituri de lună, perlele false, ciorapii remaiați. Ea era cu ciorapi remaiați, observasem asta imediat, dar, cu siguranță, n-are altă pereche de ciorapi fini, ea totuși a rămas trup, rupt, e drept, dar din trupul marii burghezii, deci nu și-ar fi îngăduit să vină, cum au făcut celelalte, astea din noua generație, cu ciorapi netransparenți, de culoarea aluatului necopt și cu călcîiul pînă spre glezne.

Fiindcă tocmai în acel moment tu, ridicîndu-te, te întorci cu spatele spre mine ca să-ți culci co-

pilul în cărucior, observ că ciorapii tăi nu sînt la fel, călcîiul unuia e mult mai nalt și mai subțire, au însă amîndoi exact aceeași culoare, aceeași nuanță, pesemne ți-ai închipuit că nimeni n-o să remarce diferența. Ai uitat că eu văd totul, ai uitat și faptul că, în ciuda hotărîrii pe care ai luat-o de-a mă înlătura din viața ta, vezi și tu imediat ceea ce văd eu, simți ceea ce simt eu; ne leagă, înfruntînd timpul și spațiul, un tainic, indestructibil cordon ombilical. Arunci o privire spre ciorapii tăi, apoi te uiți la mine. Eu nu spun nimic, îmi vine numai atît: să țip. Dar nu-i adevărat. Nu, pentru că tu îmi auzi gîndurile totdeauna de parcă ți le-aș transmite în gura mare; nu știu dacă așa se petrec lucrurile între orice copii și cei ce i-au crescut sau e doar o particularitate a legăturii dintre noi. În clipa asta mă urăști. Te-ai indignat că nu pun mare preț pe copleșitoarea ta fericire lipsită de fantezie, de orizonturi largi. Ai dori să mă înțepi și nu știi cum. Spun să mă înțepi, nu să mă vezi suferind, fiindcă de suferit știi că sufăr. Te uiți în jurul tău, cauți. Zadarnic. Nici nu mă pot atinge măcar, locurile comune în genul celor debitate de Angelica. Și cu atît mai puțin rafinatul cinism al sexagenarului Fabián.

Aşezat pe treptele terasei sub care se întinde curtea plină de gazon, Guillermo se joacă de o bună bucată de timp cu un cîine. Nu că-i plac cîinii chiar atît de mult, vrea numai să ne dea a înţelege prin ostentaţia lui că tot ce facem şi spunem noi i se pare sec. Guillermo adoră cîinii, spune Maria Antonieta cu o voce subţire, insinuantă, şi pe buzele ei pluteşte un surîs uşor, abia vizibil, ca o umbră vagă. Cîinii îi plac mai mult decît oamenii, adaugă ea, după o scurtă pauză.

Gusturile lui Guillermo îi intrigă pe mulţi din familia noastră, ele constituie subiectul lor predilect de conversaţie la mesele mai intime. Unii susţin că Guillermo e impotent, alţii că-i homosexual. Nu s-a auzit niciodată de vreo femeie în viaţa lui sentimentală ; dar nici de bărbaţi şi cu atît mai puţin de pederaşti, îl apără Justo şi Gustavo, verii lui primari care ţin la el din toată inima, fiindcă Guillermo s-a consacrat heraldicii şi, datorită acestei bizare ocupaţii, a ajuns făcător de minuni, a demonstrat cum că neamul Barros se trage, nici mai mult nici mai puţin, din Carol Quintul. E adevărat, intrînd în amănunte se constată că nu e vorba de o descendenţă directă din Carol Quintul, e mai curînd din familia unei surori a Ioanei Nebuna, a cărei fiică se măritase cu un Barroso, iar feciorul cel mai mic al acestui

Barroso plecase într-o bună zi în Peru, unde, din nu se știe ce scrupule de economisire a spațiului tipografic, renunțase la ultimul *o* al numelui ca și la patronimele ce i-l completau, dat fiind că numele său întreg fusese Iniguez Quevedo de Barroso y Miranda. Cum de s-a transformat în Barros înșiruirea asta de nume răsunătoare pentru ca apoi să nimerească în Argentina, eu niciodată n-aș fi fost în stare să pricep, de n-aș fi urmărit cu încordată atenție explicațiile pe care mi le dădea Guillermo călăuzindu-mă autoritar cu un coupe-papier printre încîlcitele ramuri ale arborelui genealogic măiestru colorat, ca un ceaslov din evul mediu, în roșu, verde, auriu și siniliu.

Pasiunea lui Guillermo sînt morții și cîinii iar visul lui : să aibă un șoim, pînă una-alta însă are un ogar care seamănă foarte mult cu cel de pe blazonul familiei unde acest de-al doilea ogar se lungește subțiratic, pal, proptindu-se cu labele dindărăt în lut [1], iar cu cele din față aproape atingînd o stea.

Ar trebui să te căsătorești și să te joci cu copiii tăi, nu cu cîinii, îi spuse Elena pe un ton afectuos ca și cînd n-am fi știut toți ce aluzie otrăvită camufla binevoitorul ei sfat. Oribil, exclamă Guillermo, să-mi facă plozii pipi pe covorul care

[1] *Barro* (sp.) — noroi, lut.

a aparţinut cîndva doamnei de Pompadour. Şi cîinii fac pipi etc., mi-am spus plecînd de lîngă ei în timp ce toţi ceilalţi începeau să-i înconjoare ca să poată apoi comenta discuţia dintre ea şi el. Eu o ştiam pe de rost aşa cum ştiam de mai înainte şi comentariile celorlalţi : Ai văzut cum s-a trădat singur cînd a spus : „Dacă aş fi femeie, probabil m-aş căsători“ ? E clar, nu-i plac femeile, el cu bărbaţii... Eu am interpretat altfel, cred că a vrut să spună că femeile sînt pasive, or, întrucît lui i-e imposibil să fie activ... Nu ştiu dacă-i e chiar imposibil, vara trecută cînd s-a dus în insulele Bahama nu era singur, era cu violonistul acela pe care acum cîţiva ani toţi îl considerau drept un copil-minune şi nu-i un secret pentru nimeni ce faimă are tînărul violonist... Asta nu înseamnă nimic, la Rio Guillermo era cu o femeie splendidă — cum o cheamă ? a fost amanta unuia din familia Braganza.

M-am dus la toaletă, unde nu se putea ajunge decît numai trecînd prin „salonaşul galben“, care îşi păstrează şi azi numele, cu toate că de ani de zile mobilierul lui tapiţat cu brocart galben devenit ferfeniţă, a fost înlocuit printr-o sofa şi cîteva fotolii îmbrăcate în rips albastru. Cînd să ies, auzii în salonaş o voce care se precipita :

„...nu fi aşa, ai şi tu măcar o dată puţină răbdare... nu, pentru că papa nu împlineşte în fiecare zi nouăzeci de ani ; eu cum aştept sîmbăta ?... dar nu-ţi reproşez nimic, nu-mi întoarce vorbele pe dos..." Vocea Luciei oscila între îngrijorare şi necaz, între dorinţa de a găsi o posibilitate de împăcare şi indignarea că se vedea victimă a unei nedreptăţi. Tăcu puţin şi o auzii respirînd greu, puteai ghici cuvintele pe care ar fi vrut să le adauge, grăbită. Nu ştiu la ce argument o fi recurs Ignacio, dar a fost unul decisiv : Bine, o să viu, dar trebuie să aştept pînă pleacă musafirii... ştiu eu ? ce-i vina mea că ei se eternizează aşa... A, nu, aproape toţi sînt cu copiii, or să plece devreme... Da, cam pe la opt, în cel mai prost caz opt jumătate... Urmă clinchetul uşor care însoţeşte totdeauna depunerea receptorului. Închipuindu-mi că Lucia o să plece imediat din salonaş, eram gata să-i ies în cale şi să-i mărturisesc că fără voia mea ascultasem convorbirea ei la telefon, mi-ar fi fost penibil să mă ascund, să încerc s-o evit. Lucia însă nu plecă, o auzii adresîndu-se altcuiva, nu era singură în cameră : Ce zici de asta ? Ce să zic ? ai prea multă răbdare, eu în locul tău... Nu umbla să mă minţi, şi tu îi tolerezi atîtea lui Pancho...

Pancho şi Maria Inés îmi sînt cei mai simpatici dintre rudele noastre, nu observasem sosirea lor, sosiseră probabil spre sfîrşitul mesei cînd, ca de obicei, sîntem cu toţii mai neatenţi, mai distraţi. Mi-a venit să intru în cameră şi să mă duc la Maria Inés s-o sărut, dar tocmai atunci convorbirea ei cu Lucia deveni atît de intimă încît mi-am imaginat că nu le-ar conveni de loc nici uneia dintre ele să constate că le ascultasem... M-am gîndit c-o să trebuiască, te pomeneşti, să stau, pînă cine ştie cînd acolo, dar pe de altă parte mă şi amuza discuţia lor. Pancho îmi dăruieşte orice, altfel nici nu m-aş fi măritat cu el. Dar ştiu că-l iubeşti foarte mult. Îl iubesc fiindcă e bogat... mă rog, şi din alte motive, însă nu mă văd iubindu-l dacă ar fi fost sărac ; un Pancho care ar sta la coadă să ia autobuzul, un Pancho care duminică m-ar duce la Ştrandul Municipal sau, cînd sîntem la resturant, ar alege din listă după preţuri, ca tinereii... Lucia izbucni în rîs : Nu exagera, asta nu-i chiar sărăcie, e ceva aşa, mijlociu... Asta-i cea mai rea din toate, exclamă Maria Inés, adevărata sărăcie cel puţin poate părea patetică, aproape distinsă. E sărac cine nu vrea să muncească, cine dispreţuieşte banii, cine preferă arta, literatura, călugăria... enumeră ea aducînd totul la acelaşi nivel : sacrificii. Ceva

mijlociu ! Cincisprezece zile de vilegiatură vara în loc de treizeci sau şaizeci, deplasări cu avioanele vreunei firme care plăteşte asigurări, riscurile de prăbuşire fiind mai mari — ai la dispoziţie tot ce-i de mîna a doua... Vorbea, vorbea într-una, aţîţată de chicotele Luciei. Tăcu pentru scurt timp, doar cît dădură buzna în cameră cîţiva copii alergînd unul după altul şi Lucia se răsti la ei : Ieşiţi afară, obraznicilor, n-aveţi loc destul în parc ? Camerele sînt pentru cei mari, nu pentru joaca voastră. Copiii plecară şi Lucia continuă adresîndu-se Mariei Inés : Dar eu că să fac ? Găseşte-ţi pe cineva, un protector, şi recăsătoreşte-te, cum am făcut eu. Cu tine e altceva, ai obţinut anularea religioasă a primei tale căsnicii... Zău ? Chiar ai crezut ? Eu am declarat asta numai fiindcă face impresie bună, şi ca să se bucure bătrînii din familie şi să nu se mai uite strîmb la mine. Îţi spun drept, uneori regret că i-am dus de nas, mai înainte aveam avantajul de-a nu fi invitată la nici o reuniune familială şi era atît de bine pentru noi, eram atît de mulţumiţi... Acum între banii lui Pancho şi basmul ăsta cu anularea...

Fereastra cabinetului dădea afară, o deschisei fără zgomot sperînd să pot evada pe aici, dar tresării : fereastra avea zăbrele. Convorbirea din sa-

lonaşul galben începea să mă agaseze. Prevedeam fără nici cea mai mică eroare — garantez, aş fi putut da şi în scris pe o hîrtie pusă în plic închis şi sigilat — cum va continua convorbirea, numele căror bărbaţi şi femei vor mai fi pomenite de-a valma, ce confidenţe va face Lucia, cu reticenţe şi răstălmăcind faptele, despre legătura ei cu Ignacio şi despre cealaltă, pe care o avusese înainte de Ignacio, cu Roberto ; n-ar fi lipsit din lista mea nici enumerarea cadourilor de mică valoare pe care le primiseră amîndouă şi despre care îşi mărturiseau una alteia înadins, ca să ascundă faptul că primiseră mai ales alte cadouri, mult mai scumpe şi ceva mai umilitoare tocmai prin prozaismul semnificaţiei lor. Îşi relatau momente din viaţa unor prietene, se refereau la diverse iubiri care în aparenţă erau, toate, de neînţeles şi nu puteau fi explicate decît prin unul şi acelaşi motiv : teama de singurătate. N-am înţeles niciodată cum de l-ai putut suporta pe Roberto atîţia ani. Teama de singurătate... De ce nu are curajul măcar o singură dată să spună adevărul, să strige că-i e frică de viaţă, că fără ajutorul lui Roberto n-ar fi fost în stare să se mute în oraş, să-şi mobileze noua locuinţă, să se emancipeze de tutela egoistă şi tiranică a părinţilor ei ? Nici azi nu mă împac cu gîndul că Lucia

s-a mutat de la noi, spune deseori bunica suspinînd, dar aşa-s tinerii de azi, nu le place să stea cu bătrînii. Las, o să vadă ea acum că nu-i atît de uşor să-ţi duci singură viaţa, aici la noi nu-i lipsea nimic. Sigur, avea masă şi casă ca slujnicuţele pe vremuri. Ignacio, cel puţin... sigur, nu-i un nabab, dar nu se zgîrceşte niciodată, comandă whisky scoţian chiar şi în localurile de noapte. Şi-n afară de asta îl iubesc, ce vrei ! Pe Maria Inés o interesa însă mai ales să ştie cu precizie ce cadouri îi făcuse Luciei Roberto şi de aceea îşi continuă cu prudenţă investigaţiile prefăcîndu-se că lua drept adevărate şoaptele pe care le prinsese la clubul ei de canasta. Lucia se apăra fără convingere fiindcă nu se putea hotărî cu ce să se mîndrească mai mult : că Roberto a adorat-o şi a răsfăţat-o dăruindu-i tot ce dorea ea, ori că ea l-a lăsat pe Roberto pentru Ignacio care nu-i poate dărui nimic — eh, chiar nimic nu-i exact, să zicem „mai nimic" — sau mai bine să se arate mîndră că ea e din familia Barros şi să susţină că nu are nevoie s-o întreţină un bărbat ca să poată trăi aşa cum visează ? De altfel cine oare şi-ar permite să-şi închipuie că *o Barros* ar putea primi alte cadouri din partea unui bărbat, în afară de, cel mult, un pachet de ţigări ? Şi nici măcar atît pentru că ea, Lucia, ăsta-i adevărul, totdeauna

își controlează minuțios poșeta înainte de a ieși în oraș... Nimic mai dezagreabil decît o femeie care uită neîncetat să-și ia țigările ori să-și facă plinul de benzină al mașinii...

Le readuse la realitatea imediată glasul unui bărdat care întreba scos din fire: Dar ce faci aici dragă? Te caută toată lumea... Papa a obosit, vrea nu știu ce medicament, maman se plînge că după ce ai avut ideia asta cu prînzul, acum o lași să se descurce singură cu invitații... sînt cîțiva care vor să plece, te caută să-și ia rămas bun de la tine. Am recunoscut glasul lui Justo, venit să-i aducă la cunoștință Luciei toate acestea. Una din cele două femei răspunse: Venim acuși... Am mai așteptat puțin și în sfîrșit am putut intra și eu în salonașul acum pustiu. Pe sofa, pernele deranjate, boțite, pe măsuță scrumiera plină de mucuri de țigări.

La ușa de intrare în vastul hol, Lucia, zîmbitoare, extrem de amabilă, spunea la revedere, rînd pe rînd, tuturor verilor și verișoarelor, fraților și surorilor, cumnaților și cumnatelor, nepoților și nepoatelor ei care plecau. Maria Inés, știind ce grăbită era Lucia, îi dădea o mînă de ajutor, se

adresa într-una cu prefăcută nevinovăție celorlalți musafiri: Și voi plecați, nu? Dacă n-ați aranjat cu nimeni să vă ducă, este loc în mașina lui Gustavo... Ei da, pentru Justo sigur că e mai bine să plece de aici devreme, are tensiune și pe șosea, duminicile, știi, e o îmbulzeală... Asta-i ora cea mai potrivită, cursele de cai de la San Isidro încă nu s-au terminat... Cînd o începe să se golească hipodromul e foarte greu de trecut pe șosea...

Unii plecau, dar rudele sărace nici gînd să se urnească din loc, preferau să ajungă în oraș cît mai tîrziu posibil, ca să se culce repede, să nu li se pară, acasă, prea lungă seara, prea melancolică. Ba din contra, asta-i ora cea mai nepotrivită, protestă candid Eduardo, e mai bine să mai așteptăm puțin, altfel plecăm tocmai cînd se iese de la hipodrom și găsim șoseaua plină de gloate. Mie mi-e frică de toți-ăia cînd îi văd așa împreună, declară soția lui Eduardo, cutremurîndu-se de parcă-i era frică să nu se pomenească pe drum față în față cu vreun grup de răsculați de pe vremea Revoluției franceze, rămași în viață pînă azi. Angelica era gata să intervină ca să întărească ceea ce susțineau sora și cumnatul ei, cînd Maria Inés, iscusită ca totdeauna, o trase de-o parte și-i spuse la ureche: Las'să plece toți ceilalți, rămînem între noi, mai în familie și

putem vorbi nestingheriţi pe seama lor. Angelica chicoti încîntată, apoi dădu fuga să-şi anunţe sora şi cumnatul că au fericirea să figureze toţi trei printre aleşi.

Maria Inés îmi făcu un semn din ochi. Actualmente în Argentina, îi spusei zîmbind, selecţiile se efectuează invers, nu-i aşa ? Şi adăugai : Am remarcat că la nunţi şi la toate petrecerile abia după ce pleacă oamenii simţiţi şi nu mai rămîn pe loc, neclintiţi ca nişte sentinele, decît cei amatori să mănînce pe gratis, vreau să spun pe socoteala amfitrionului care-i cine ştie ce parvenit — abia atunci se serveşte masa cu adevărat. Maria Inés rîse şi-mi dădu dreptate. Mi-a făcut impresia că dintre cei prezenţi la această reuniune familială ea era cea mai cu judecată din toţi.

Impasibili, deşi doar vedeau că pleacă majoritatea musafirilor, ghitariştii familiei, deveniţi acum patru la număr, continuau să-i tortureze pe cei doi bătrîni care abia mai puteau suporta. Bunicul, în jilţul lui cu rezemătoare înaltă, încă mai stătea drept, dar bărbia i se tot lăsa în jos şi deodată bastonul cu măciulie de aur, pe care pînă atunci îl ţinuse vertical între picioare, nu mai avu nici un sprijin şi căzu, hodorogi rostogolindu-se pe parchet. Din nou fiică ideală, cu toate că

ideal se achita în acel moment şi de obligaţiile ce-i reveneau ca reprezentantă a amfitrionilor, Lucia se repezi, ridică de jos bastonul, nelăsînd timp altora să i-o ia înainte. Bunica moţăia tihnită cu capul pe un umăr. Fratele tău striga: Prima strofă... şi tustrei ghitariştii cîntau din gură, în cor. A doua! comanda Martin continuarea acelei jeliri ritmate şi iarăşi răsuna de voci şi de cîntec din ghitare spaţiosul vestibul în care nu mai era acum aproape nimeni,

Cum, şi voi plecaţi? lasă, nu mai treceţi pe la bunici să vă luaţi rămas bun, nu-i nevoie, o să le transmit din partea voastră, sînt foarte obosiţi bieţii de ei... Adevărat, copilul are puţină febră, e mai bine să ajungeţi cu el acasă devreme... Atunci mai bine ar fi să-i puneţi termometrul şi să-l vîrîţi în pat aici undeva, interveni Elena cu un sfat, fericită s-o pună pe jăratic pe Lucia tocmai fiindcă o vedea cum se grăbeşte.

Tu erai printre cei ce voiau să mai rămînă un timp. De altfel ca şi mine, dar eu o aşteptam pe Lucia, mă rugase ea, privindu-mă îngrijorată, s-o iau cu mine în maşină, la plecare. Erai în chioşc, la vreo sută de metri de casă, cu copiii, într-un grup hotărît să mai întîrzie. Soţul tău îmi spuse

că voia să plecați după ce vom bea ceaiul. La ceai s-a renunțat, ne înștiință Justo instalîndu-se în automobilul lui, dacă vreți ceva pentru copii cereți-i lui Jesús, o să le dea o cană cu lapte, papa și maman nu mai au putere să stea, e tîrziu pentru ei, am terminat masa la trei jumătate.

Luisa și soțul ei, Gino di Bertini, se dăduseră mai deoparte, într-un colț de cameră să stea de vorbă cu Pancho : discuție despre cai de curse. E vorba de cai *de rasă,* cai *de curse,* subliniază Lucia văzînd că Gustavo are intenția și pretenția să se amestece în convorbire. Pentru Dumnezeu, Gustavo, nu vorbi despre ceea ce nu știi. Cum, nu știu eu să călăresc ? protestează Gustavo gata să se înece de indignare. Luisa strînge din umeri cu un gest aproape imperceptibil, toate mișcările ei sînt așa, eterice, abia schițate : aproape imperceptibil se încruntă, aproape imperceptibil suspină și tot cu aproape imperceptibil dispreț îi ripostează lui Gustavo : Ce știi tu nu e călărie, ea merge călare, aici în Argentina nu există cu adevărat nici o școală de echitație. Apoi își acoperă urechile cu amîndouă mîinile, murmurînd : Da nu mai încetează o dată ghitarele astea ? Din tot ce a spus ea azi, asta-i cea mai înțeleaptă vorbă. Cu un alt gest studiat, afec-

tat, ca al unei actrițe foarte stăpînă pe mișcări, își apasă tîmplele cu vîrful degetelor : Am migrenă... zgomotul ăsta după un prînz atît de greu... și toată lumea la masă vorbea atît de tare... e teribil, în Argentina nimeni nu poate vorbi fără să strige, așa-i Gino ? Gino — de acord. Și soarele..., adăugă Luisa, deși n-a ieșit de loc din casă de cînd a sosit : dar așa cum pe unii îi supără ploaia cu toate că sînt instalați confortabil sub un acoperiș, pe Luisa o supără soarele, e o senzație interioară. După aceea, dînd cu ochii de mine, îmi aduce la cunoștință că încă n-a plecat, numai ca să nu trebuiască să facă drumul pe soare. Duminicile sînt groaznice oriunde, în orice parte a lumii, ea și soțul ei nu pleacă niciodată din „castello" de sîmbătă pînă luni, și iată că azi... și aici e și mai rău. O impresionează foarte neplăcut camioanele pline de băieții care se întorc de la meciurile de fotbal și țin steaguri în mîini și le flutură... Ce să facem nu-i vina ei, o incomodează tot ce-i vulgar, cel mai rău din toate e să fii prea sensibil, e o dublă suferință, adevărul e că lumea de azi nu e pentru o femeie ca ea. Și nivelul general al oamenilor e din zi în zi mai coborît, dacă s-ar putea ar trebui să stăm numai în casă, așa-i Gino ? Gino — de acord. Ei, acum soarele nu mai

e atît de puternic, pot pleca şi ei, ar fi mai bine să nu ajungă acasă prea tîrziu, una că trebuie avuţi în vedere copiii — două fetiţe, amîndouă de doisprezece ani, gemene, ultimii lor născuţi, ceilalţi sînt mari şi toţi căsătoriţi, afară de Julián care-i nebun, vrea să facă cinematografie (tinerii de azi sînt în stare de orice !) — şi apoi diseară au invitaţi la masă, Luisa, după ce vor sosi acasă, vrea să se poată odihni puţin înainte de a-şi schimba toaleta. Gino — de acord. Tot aşa e de acord şi cu neînduplecata cochetărie a Luisei care ţine să fie însoţită de fetiţele ei, gemene, oriunde, în călătorii, la plimbare, să pară mai tînără. Cu ceilalţi copii ai ei, mari, prea ar crede-o lumea bătrînă ! Să nu spui la nimeni : de azi în două luni voi fi bunică, îmi şopteşte Luisa. Pe mine mai curînd mă uimeşte faptul că încă nu e.

Au plecat cele mai multe dintre maşini, înălţînd una după cealaltă nori de praf pe drum. Ghitarele au tăcut. Ai plecat şi tu, ştiu acum că pentru mine e ca şi cum ai fi plecat pe veci, dar mi-e totuna, în sfîrşit am înţeles, tu, o fată blondă, visătoare, ai murit la şaisprezece ani şi nu ai absolut nimic comun cu cea de azi, cu această femeie greoaie, lată-n şolduri, cu ciorapii unul de-un fel şi altul de alt fel, cu părul rău tuns

şi privirea ştearsă, femeia asta care ţine în mînă o geantă din care ies la iveală scutece murdare, bibe-roane, toată proza vieţii ei de toate zilele. Lorelei, draga mea nimfă, mica mea vrăjitoare, a încremenit ca o stalactită de cristal culcată într-un coşciug de cristal într-un cimitir de cristal, într-un univers de cristal invizibil tuturor şi acum chiar şi mie.

Fratele tău, încăpăţînat ca totdeauna, îşi acordă ghitara, deşi ceilalţi trei cîntăreţi s-au împrăştiat. Felix vrea să plece, a anunţat la cazarmă că va fi îndărăt la ora şase, colonelul i-a dat ordin să se ducă la opt s-o ia cu maşina pe Myriam. Cine-i Myriam ? Myriam ? iubita colonelului. Mă amuză Felix cînd începe să sporovăiască şi nu se mai poate opri : Că mi-a spus colonelul : mă băieţaş, o iei şi-o duci peste tot unde are ea de făcut cumpărături, însă dacă ţi se-ntîmplă cumva să ciocneşti vreun vehicul, să ai vreun accident, speli putina imediat şi laşi maşina acolo în plata Domnului... N-avea grijă, o remorchează ăia şi-apoi mă duc eu s-o scot. Să n-aud c-ai intrat pe mîna autorităţilor şi mai ales cînd eşti cu Myriam. Şi să nu mai încurci lucrurile, auzi ? lenjeria de te-am trimis ieri s-o ridici de la spălătorie n-avea ce căuta acasă la mine. Carnea, da, s-o duci acasă la

mine, vită ce ești ! Ce, pentru Myriam cumpăr eu două kile de mușchi, douăsprezece antricoate și-o bucată de spată ?... Dacă doamna nu-i acasă, le lași soacră-mi... Duminică, vezi ce faci, dar să nu te ție mult bunicii tăi, spune-le să se culce devreme, că altfel mă omoară Myriam. Dacă vii tîrziu, te trimit să-ți termini stagiul la Neuquén[1], găsesc eu alt fecior de bani gata care să știe să conducă mașina, unul mai descurcăreț ca tine. Felix imită bine, rîdem toți afară de Lucia, căreia i se pare că timpul stă pe loc. Are dreptate colonelul : e spre binele tău să rămîi aici șofer (în vorbirea noastră de toate zilele nu se-ntîmplă ca în dicționarul Academiei, nu se spune ciofer [2]), nu să te pomenești vărsat în vreo garnizoană unde și-a înțărcat dracul copiii, la Neuquén sau la Ushuaia, ia deci măsuri dacă vrei să te ducă cineva în oraș ca să ajungi la timp acolo. Felix își sărută bunicii, o sărută pe maică-sa și se urcă în automobilul lui Guillermo. Pancho face o glumă cu două înțelesuri, Lucia înalță din umeri : nici o primejdie, lui Felix îi plac femeile, nu bărbații.

---

[1] Oraș în sudul Argentinei ca și Ushuaia, care este capitala Țării de Foc.
[2] Pronunțarea cuvîntului sp. *chófer* (șofer).

Acum trebuiesc exediați fratele tău, Elena și rudele sărace. De ce nu pleacă niciodată ăștia, săracii, atunci cînd e timpul pentru ei să plece? poate fiindcă n-au ceasornic? Să le cumpărăm unul fie și de la Muntele de Pietate, îmi spune la ureche Maria Inés, spirituală ca de obicei. Ce plăcuți oameni sînt burghezii cînd au bani, m-am gîndit. Sărac poate fi numai cel ce nu e burghez pînă în străfundul inimii lui; un burghez care se respectă are datoria să fie bogat, pentru asta i-a fost dată viața, pentru asta a renunțat la orice altceva. El trebuie negreșit să fie proprietarul unui automobil frumos ca o statuie de Michelangelo, al unor briliante demne să alcătuiască o constelație. Maria Inés e ca o sirenă, fiece gest al ei iscă fosforescențe. Pancho își poate permite să-și facă zob caii pe terenurile de polo și automobilele în cursele auto, el e ca nobilii din evul mediu: își riscă viața și averea. Acesta e felul cel mai aristocrat de a fi un mare burghez.

Au plecat și ei, mașina strălucește pe șosea în bătaia soarelui ca o ceată de războinici de pe vremuri, porniți într-o cruciadă. L-au luat și pe fratele tău, de-acum dispun de mine însumi, n-o să mai sufăr din cauza lui și a ta.

O aştept pe Lucia care s-a dus cu bunicii în camerele lor de la etaj. Soarele apune, orizontul e gri cu nuanţe roz. Angelica, Sara şi Eduardo vor să stea de vorbă cu mine, i-a cam impresionat faptul că Lucia mi-a cerut s-o aştept: li s-a explicat că ea se întoarce cu mine la Buenos Aires fiindcă sîntem invitaţi amîndoi la un dineu dat de-o ambasadă. Cuvîntul ambasadă le place foarte mult, îmi mărturisesc ei, e ceva atît de evocator... E sinonim, zică cine ce-o vrea, cu ţări străine, cu ţinuturi exotice, nu-i aşa? Ambasada Uruguayului, le declar eu, n-are nimic exotic, deşi poate că, vorbindu-se despre ea în Tailanda, apare exotică. Ambasada statului Chile îmi pare tot atît de puţin exotică. Sara îmi răspunde că ea se gîndea la ambasada Japoniei. Îi spun: cred că Japonia e mai exotică decît ambasada Japoniei, dar în Japonia nu pot părea exotice nici Japonia, nici ambasada Japoniei. Se uită unul la celălalt şi nu ştiu ce să creadă: am vorbit serios sau în glumă? poate a fost un joc de cuvinte?

Jesús ne serveşte whisky. Bună idee, aprobă Eduardo. De data asta a spus o vorbă cu rost, ideea lui Jesús a fost într-adevăr bună, Jesús trece apoi cu o tavă în mîini, urmat de o servitoare care duce altă tavă şi apoi iarăşi trece cu încă o

tavă pe care sînt două boluri cu supă. Cina bunicilor, ghiceşte Sara, perspicace, Eduardo e de părere că poate ar fi bine ca ei tustrei să-şi ia copiii şi să plece, dar Angelica sare de pe scaun exclamînd : Sîntem nişte monştri. O privesc fără să-mi pot stăpîni uimirea. Cred că se laudă : nu-i tocmai uşor să fii un monstru. Nici eu n-am reuşit cu toate că numai Dumnezeu ştie cîtă osteneală mi-am dat în acest scop. Dar încet, încet îmbătrînim şi, monştri sau nu, ajungem pînă la urmă să luăm parte fără împotrivire la un prînz în familie. Recunosc totuşi că am fost de o severitate excesivă cu aserţiunea Angelicăi, ea ne-o face acum accesibilă, îşi clarifică ideia : Adevăraţi monştri ! Biata Lucia a avut azi atîtea pe cap şi acum cînd trebuie să aibă grijă de bunici, să le dea să mănînce, o lăsăm singură... Mă încumet să-i atrag atenţia că Jesús şi servitoarea par a-i fi Luciei de mult ajutor, fără să mai punem la socoteală contribuţia bucătăresei. Dar Angelica nu vrea să ia în consideraţie nici o argumentare, cu bătrînii, spunea ea, e ca şi cu copiii, un străin nu ştie cum să-i ia, e nevoie de cineva apropiat de ei, cineva din familie. E şi foarte explicabil, toţi cei lipsiţi de putere au atîta nevoie să fie alintaţi, răsfăţaţi ; am văzut o carte extrem de interesantă de... De

cine-i cartea aceea, Sara ? Nu-i de Steckel ? A, nu, el e cu *Femeia frigidă.* În sfîrşit, nu-mi aduc aminte acum de cine-i, dar dacă o găsesc ţi-o împrumut, se-arată acolo ce mare diferenţă este să fii îngrijit de mîna unor oameni plătiţi pentru asta sau de mîini pline de dragoste. Bătrînii, copiii, bolnavii... Nu-mi pot opri un suspin : cînd sîntem bolnavi, facem toţi cunoştinţă cu nedibăcia acestor mîini pline de dragoste, care ne chinuiesc cînd trebuie să ne facă o injecţie ori să schimbe cearşaful de sub noi... dar Angelica n-a reţinut suspinul meu, ea continuă să ne prezinte ideile din cartea pe care a citit-o. Nu-şi bea păhăruţul de whisky : Mi se suie la cap, din punctul acesta de vedere sînt o bătrînă, nu beau whisky niciodată... Iar eu am o bănuială : se abţine din alt motiv, nu din cel invocat de ea... O văd ridicîndu-se şi pornind spre scara ce duce la etaj : Urcă încet şi de fiecare dată cînd pune piciorul pe treapta următoare, îşi anunţă cu glas tărăgănat sosirea : Luciaaa. Lucitaaa... vrei să te ajut ?... bunica... Îmi dau seamă, după ce ajunge sus, pe palier, că nu îndrăzneşte să deschidă nici o uşă fiindcă nu ştie sigur în ce camere dorm membrii familiei Barros cînd vin să stea cîtva timp la moşie.

Deodată, ca o explozie, răsună un țipăt al Luciei și Angelica parcă a amuțit, nu-i mai auzim vocea dulceagă. Tresărim în hol tustrei, sărim în picioare speriați. Dar constatăm imediat că nu s-a întîmplat nimic grav. Lucia pur și simplu o apostrofează pe Angelica : Ești nebună ? Vrei să-i trezești din somn pe maman și pe papa, după ce că a fost atît de grea ziua asta pentru ei ? Și mai adaugă nu știu ce, cu glas bolborosit, înecat de indignare. Mă surprinde izbucnirea aceasta a Luciei, ea de obicei e atît de stăpînă pe ea... Așteaptă-mă în hol cum fac și ceilalți... Angelica revine cu coada între picioare. Urcase treptele atît de mîndră iar acum, coborîndu-le, lasă capul în piept ca o regină detronată. Din mers ne zîmbește stînjenită. Copiii o privesc cu asprime. Liana îi amintește : Ți-am spus de cîteva ori să plecăm... că automobilul tatei e vechi și chiar și el a spus cînd am venit, să ne întoarcem devreme, să nu ne apuce noaptea pe drum... N-are faruri, ne exlică Eduardito. A fost unul dar ni l-au furat, completează Liana cu seninătate, și noi ne-am înțeles să cumpărăm altul să i-l facem tatei cadou de Crăciun... Angelica îi lasă pe copii să vorbească, se simte învinsă, dezonorată. Să țipe Lucia la ea, s-o pună la punct, să nu-i dea voie s-o ajute, s-o lip-

sească tocmai de ceea ce, pentru ea, pentru Angelica, ar fi fost încununarea acestei zile de o excepţională importanţă: că seara ea, Angelica, le-a dat bunicilor supuşoară... Îi fug privirile în gol, îi vin în minte atîtea şi atîtea momente trăite de ea sau de alţii, îşi închipuie cum s-ar fi putut petrece lucrurile aievea: bunicul în pat, între perne, sorbind ascultător fiecare lingură de supă — lingura e de aur, fireşte — pe care ea, Angelica i-ar duce-o la gură:... asta pentru Justo... asta pentru Luisa... asta pentru Lucia... şi încă una pentru strănepoţei... La urmă, bineînţeles, le-ar fi dat bunicilor să mănînce piure şi compot. Un compot de piersici uscate... Ei hai, încă două, trei linguriţe, mătuşică Mercedes, că zahărul întăreşte memoria... Dar Lucia i-a spulberat cu brutalitate visul, acest vis frumos, idilic. Angelica se uită la noi, bieţi muritori de rînd, şi ochii nu-i mai strălucesc, au iarăşi privirea lor de totdeauna ochii aceştia ai Angelicăi, care fuseseră gata-gata să vadă aievea marea ei familiaritate cu semizeii.

Se lasă o tăcere jenantă. Cred că e timpul să plecăm, zice Eduardo, copiii trebuie să fie frînţi de oboseală. Afară e întuneric, noaptea a căzut ca o mare mantie neagră, acoperind cu totul incendiul de mai înainte al apusului soarelui. Mă

ridic, le cer scuze că n-o să plec și eu cu ei — i-am promis Luciei, știți... Ei, sigur, dacă vă duceți amîndoi la ambasadă... Îi însoțesc pînă la ieșirea din hol, în fața căruia așteaptă ca părăsit într-o curte, fiindcă nu mai e bun decît de dat la fiare vechi, un automobil pitic, model 1938, englezesc. Nu e însuflețită convorbirea dintre ei și mine cînd ne luăm rămas-bun : Lucia n-ar fi trebuit să se poarte așa. Evident, e scuzabilă nervozitatea ei, a avut o zi atît de obositoare, emoții, lume multă, teama că la masă ar fi putut să nu iasă totul bine, să nu reușească de pildă curcanii fripți... Dar tot nu trebuia să facă asta. Sigur, am să-i atrag atenția... Ei deduc din privirea mea că o să-i fac reproșuri Luciei și parcă le mai vine puțin inima la loc ; se așează în mașină și pleacă.

Pe cîmp noaptea seamănă totdeauna numai cu ea însăși. Neclintiți, înșiruindu-se monoton, copacii își profilează coroanele pe cerul de un albastru atît de închis, încît pare negru. Liliputanul automobil se îndepărtează din ce în ce tresăltînd într-una pe aleea prunduită. Vor trebui să meargă încet, vor face două sau și trei ore pînă în oraș și Angelica va smiorcăi puțin observînd că Liana tace, copleșită de ceea ce s-a întîmplat, și auzindu-i pe

Eduardo și pe Sara cum, în timp ce flecăresc între ei, încearcă să-i găsească scuze Luciei. Nu ne mai amărî cu prostia aceea, a fost o zi minunată, îi va spune Sara Angelicăi. Și Eduardo tăios: Ți s-a întîmplat pentru că prea te bagi, n-ai niciodată măsură, eu țin la ei tot atît de mult cît ții și tu, dar evit totdeauna să fac ceva pentru care să mă văd pus la punct. Asta să-ți fie învățătură de minte... Eduardo însă nu va mai lua parte după aceea la convorbire fiindcă îl nelinișteşte bara de direcție, cam joacă, și se teme să nu-l lase vreun pneu, toate pneurile au pînă acum peste 30.000 de chilometri. Și-și va arunca mereu privirea spre aparatele de bord, constatînd că indicatorul ampermetrului arată zero iar cel pentru temperatură, din contra, urcă prea repede. Și-apoi se va mai și vedea, poate, obligat să oprească fiindcă lui Eduardito, care a mîncat în neștire, îi vine să vomeze. Ia uite blegul, în mașină a găsit să i se facă rău! zbiară tatăl. Angelica însă începe să uite afrontul pe care i l-a adus Lucia, acum are de sprijinit fruntea nepotului ei favorit... cu Liana nu mă pot înțelege... nu că nu i-aș iubi pe amîndoi la fel, dar Eduardito se aseamănă cu noi la fire mai mult decît Liana, Liana e atît de aparte!

Sînt licurici bineînțeles în întunericul din jurul meu, dar printre ei cel mai puternic lucește, roșu, jarul țigării pe care o fumez. Sînt gata, plecăm — aud o voce nu departe de mine. E Lucia. Foarte elegantă, fardată cu atenție, foarte drăguță, nu-i dă nimeni mai mult de 35 de ani. Este în viața oricui o perioadă cînd, dimineața, abia treziți din somn, părem de cincizeci de ani, seara de treizeci și noaptea, dacă nu vrem să ne mințim singuri, ne simțim ca de-o sută în momentul cînd ne uităm în oglindă înainte de-a ne vîrî în pat. Unii susțin că e imposibil să-ți dai seama cum arată cei pe care-i cunoști prea îndeaproape ; eu sînt de altă părere, îmi dau seama cum arată numai cei pe care-i văd mereu, toată viața. Atunci observ imediat zbîrcitura sau firele de păr alb pe care numai cu o zi înainte cutare dintre prietenii mei intimi nu le avea, sau dacă s-a îngrășat cu un chilogram ori a slăbit cu un chilogram. În schimb, cînd mă întîlnesc cu cineva pe care nu l-am văzut de vreo douăzeci de ani aproape mă uimește faptul că omul acela totuși seamănă atît de bine cu el însuși, că n-a ajuns o căzătură, că n-a murit încă. E ciudat, sîntem mereu în viață, deși atîția alții au murit înainte

să murim noi şi atîţia alţii s-au născut după ce ne-am născut noi.

Privind-o, Lucia îmi creea impresia că abia s-ar fi întors dintr-o călătorie pe care abia o făcuse în Europa, chipul ei exprima acea curiozitate vie şi totuşi detaşată a celor ce s-au rupt pentru o vreme de problemele noastre de fiecare zi, privirea ei părea schimbată aşa cum ne apare, sau poate, naivi, dorim să ne apară schimbată privirea celor ce au contemplat privelişti de pe străine meleaguri, nouă necunoscute, privelişti a căror oglindire în ochii lor noi o pîndim să nu ne scape. Unii spun că asta-i o simplă iluzie, eu nu cred, eu văd în proprii mei ochi, cînd mă uit în oglindă, cum se conturează imediat în ei cupola bisericii Sfîntul Vasili, Muntele Măslinilor, cariatidele Acropolei sau fîntîna din vreun sat de prin Italia, Spania, Franţa. Privirea Luciei părea că reflectă delaolaltă, chiar dacă faptul e de neînţeles, toate priveliştile acestea. Parfumul ei franţuzesc mă învăluia într-un nor de amintiri pe care pentru moment nu le identificam, dar care s-ar fi animat numaidecît dacă aş fi închis ochii şi mi-aş fi impus să le iau în seamă ; pantofii ei confecţionaţi în Italia, pardesiul la Londra, o preschimbau într-un fel de prospect al unei agenţii de

voiaj. Da, dar zilnic mă întîlnesc la Buenos Aires cu bărbați și femei care poartă, unul, tricou de cașmir englezesc, altul cravată cumpărată pe via Condotti, alții ceasornice-brățară elvețiene sau consumă numai whisky scoțian, și totuși niciodată n-am avut senzația că vine dinspre ei acea boare ca o briză marină sau ca de vînt cu miros de pămînt reavăn, pe care cîte odată ne-o aduc nopțile, nu știm de unde și nici datorită căror inexplicabile fenomene meteorologice. Obosisem căutînd un termen de comparație și de fapt totul se cuprindea în următoarele cîteva cuvinte: Lucia sosea de foarte departe, din atmosfera grea pe care i-o creaseră oboseala din timpul interminabilului prînz, nervii ei încordați, zîmbetul obligatoriu, stereotip, și îngrijorarea care o chinuise neîncetat, chiar și în momentele cînd aplauda apariția în sufragerie a mieilor la frigare sau organiza munca fotografilor — marea ei îngrijorare: Ce face acum Ignacio? Cu cine e... unde... de ce? Își rosese zăbala timp de opt ore iar acum, un zvîcnet și la galop ca un cal de rasă.

Ne urcăm în mașină, demarez, pornim în viteză de parcă am fi avut în fața noastră pista unui autodrom. Realitatea însă era cu totul alta: o șosea îngustă, rău pietruită, plină de hîrtoape asa-

șine, cu șanțurile în dreapta și în stînga gemînd de apă, o șosea pe care circulau brambura căruțe, autocamioane, mașini, biciclete și pietoni neatenți, aceștia din urmă în special umblînd fără nici o grijă de parcă erau la plimbare și vîrîndu-se neîncetat printre vehicule, convinși că nu li se poate întîmpla nimic, fiindcă „nu le convine“ celor de la volan să ucidă un pieton. Le convine sau nu, dar accidente au loc deseori, așa încît eu acum într-una trebuie să frînez brusc ca să nu dau peste cineva, îmi tot ies în cale cîte doi-trei îmbrăcați ca înadins, parcă-s camuflați, în gri sau bej, și traversează în fugă șoseaua, cu inconștiența unor iepuri. Pe lîngă asta, cînd ajungem la calea ferată mereu găsesc bariera coborîtă și, după ce se ridică bariera, mașinile din fața noastră trec peste șine încet de tot, cu grijă, să nu-și strice cumva arcurile, că la noi în țară arcurile costă mai scump decît un transatlantic.

Lucia mi se plînge: Așa nu mai ajungem niciodată. O întreb: Dar la ce oră v-ați înțeles să te aștepte? Și ea: Ignacio nu așteaptă. E acolo unde mi-a spus, însă niciodată nu se poate ști dacă așteaptă sau nu. Mi-a părut neclar răspunsul ei. I-am spus: Mi-e neclar răspunsul tău. Și ea: Da. Neclar. O bucată de vreme ne-am continuat

drumul tăcuţi, dacă tăcere se putea numi urletul clacsoanelor din jurul nostru şi talmeş-balmeşul de muzică şi publicitate emanat ca o duhoare sonoră din aparatele de radio ale celorlalte maşini.

Apoi am întrebat-o : Eşti fericită cu Ignacio ? De data aceasta ea n-a mai fost laconică : Închipuie-ţi, eu nu ştiam ce-nseamnă a fi îndrăgostită. E ceva cu totul deosebit, n-are nimic a face cu fericirea, nici cu nefericirea, nici cu orice altă stare morală pe care o cunoscusem pînă atunci. A fi îndrăgostită de cineva nu e sinonim cu a iubi pe cineva şi nici cu a urî pe altcineva, e un sentiment în sine, total distinct, o dependenţă absolută, o dependenţă care la cea mai mică, la cea mai prudentă încercare a ta de eliberare, devine şi mai tiranică. Cînd sînt cu Ignacio depind de el mai puţin decît, de exemplu, am depins de el azi tot timpul pînă s-a terminat prînzul acesta. Ignacio nu-mi poate uşura situaţia în nici un fel, n-are cum împărţi cu mine sentimentul acesta de dependenţă a mea şi nici nu mă poate face să am reacţii normale faţă de ceea ce îmi spune la un moment dat sau faţă de o neplăcere apărută în viaţa noastră. Cînd sînt cu el, pentru mine nu mai există nimic altceva, mă distrez. Şi mă distrez atît de bine, încît ajung să cred că dragostea

mai înainte de orice asta este : să te distrezi fiind cu celălalt încît să nu mai poţi de plăcere. Orice alte distracţii au gustul dulce-sălciu al petrecerilor sărbătoreşti între copii sub supravegherea părinţilor : cu prăjituri care ne delectează dar simţim numaidecît că nu ne-au priit şi c-o să ni se facă rău din cauza lor ; cu clovni, care vin să ne amuze dar nici unui copil din lume nu-i plac clovnii, toţi copiii se uită cu spaimă la clovni şi-apoi ei nici nu-i pot înţelege, copiii n-au simţul grotescului, e o noţiune pe care o dobîndim mai tîrziu, cu vîrsta, însă cei mari ţin morţiş să distreze copiii oferindu-le spectacole de senzaţie, deşi copiilor le este inaccesibilă respectiva senzaţie. Nici un puşti nu se miră văzînd cum prestidigitatorul scoate dintr-un joben un iepure de casă ori un porumbel, ce, nu i s-a spus că pe el l-a găsit mămica în grădină, depus pe o căpăţînă de varză sau pe un trandafir, sau că l-a adus barza ? N-am impresia că e mai ciudat să se afle un iepuraş într-un joben decît un copilaş pe o varză. Dar ce mi-a venit oare să-ţi înşir toate astea ? I-am adus aminte : Îmi spuneai că orice alte plăceri îţi par ca nişte petreceri între copii, pe cînd cu Ignacio... Cu Ignacio, continuă ea, nu-i ca la distracţiile obligatorii cu oră fixă, e fără clovni, fără iluzionişti, fără

alte fetițe mai frumos îmbrăcate și care se uită la tine cu dispreț — fetițele acelea cu păr blond cîrlionțat, și-al meu nu-i cîrlionțat și nici blond; și fără tombolă, să-i vezi pe alții cîștigînd iar tu — nimic, ceea ce-ți creează sentimentul că soarta e părtinitoare; și fără hăinuță nouă pe care, dezastru, am pătat-o, în copilărie toți ne închipuim că petele nu mai ies, așa-i? Da, i-am răspuns, fiindcă despre curățătorii nu ni se spune nimic.

Cînd sînt cu Ignacio simt ceea ce se numește plinătate a vieții. Mi-a plăcut totdeauna ca bărbatul să fie bogat, mă revoltam că Pancho îi făcea cadou Mariei Inés o brățară cu briliante în timp ce, mie, Roberto, îmi făcea cadou una de aur, că Maria Inés și Pancho plecau în Europa în timp ce noi doar la Rio, veșnic mă uitam la celelalte, să văd: mă pot măsura cu ele? în general noi, femeile, n-avem dimensiune proprie, e ca și cum ne-ar lipsi un simț, acela al aprecierii proporțiilor reale... e ca o miopie: treci prea pe aproape de ceva fiindcă ai iluzia că acel ceva e departe; și invers. Pentru noi, dimensiunea proprie o constituie măsurarea, compararea cu celelalte femei și mai ales cu prietenele intime, că nu ne putem transporta cu metrul în mînă pînă la Buckingham

Palace sau pînă la Villa Miseria[1] : măsurătorii de terenuri cînd dau de o limită naturală se opresc, nu pot să măsoare şi fluviile sau mările şi nici să se înalţe în cer ca să măsoare firmamentul. Eu mă comparam într-una cu celelalte fiindcă, la urma urmei, prietenele chiar mă obligau să intru în acest joc al lor ; orice convorbire între noi nu avea alt subiect decît comparaţia-cu. De altfel cred că şi în familia noastră tot aşa e, fiecare ţine să se compare cu alţii, Maria Antonieta îi reproşează lui bărbat-su, Gustavo, că el nu-i impozant ca Justo... toţi se compară, numai tu nu ; de ce tu nu ?

Pentru că, i-am răspuns, eu sînt cum eşti tu cînd eşti cu Ignacio. Fără clovni, fără iluzionişti, fără şocolată să-mi pătez hăinuţa. Mă distrez bine fără să-mi trebuiască distracţii fiindcă abia îmi ajunge timpul să strîng la piept plenitudinea asta a vieţii, certitudinea că am atins cu un deget adevărul. Nu ştiu dacă îţi dai seama că aşa cum în momentul acesta tu arzi de nerăbdare să-l vezi pe Ignacio, alţii ard de nerăbdare să se cunoască pe ei înşişi. Lucia exclamă : Ceea ce spui tu are un nume, se cheamă vocaţie, talent. Bravo ! am lăudat-o eu, dar nu are un singur nume, are mai

---

[1] **Cartier de bărăci (bidonville) în Buenos Aires.**

multe, se poate chema și dragoste, nu ? Lucia surîse și interiorul mașinii păru deodată iluminat.

Am stricat însă tot farmecul acestui moment, punîndu-i o întrebare prostească : dacă ea acorda importanță divorțului. Mi-a răspuns așa cum mi-ar fi plăcut să răspund și eu dacă m-ar fi întrebat cineva o asemenea nerozie : Nu-mi pasă de nimic, absolut de nimic, nici de căsătorie, nici de divorț, nici de impozitele pe venit, nici de legea asupra maternității, nici de prețurile maximale, nici dacă se dau gratificații : și nici de cinema, de teatru, de avioanele Boeing, de greva omnibuselor, de o croazieră pe Mediterana, de barurile de pe Costanera, nu rețin nici un cuvînt din ceea ce poate să însemne ceva concret și plural, mă interesează un *singur* lucru : eu și Ignacio. Și poate nici măcar atît. Mă interesează să fiu în brațele lui Ignacio ; știu, o să vină o zi cînd o să recunosc că toți ceilalți au dreptate : dragostea e o nebunie, totdeauna unul din cei doi iubește mai mult decît celălalt și, după ce dragostea a încetat, viața capătă iarăși, în cel mai bun caz, gustul dulce-sălciu despre care ți-am spus. Sau, în cel mai rău caz... Tăcu o clipă și după aceea repetă : Eu și Ignacio. Alții fac schi pe apă ori se duc la curse de cai, ori la meciuri de fotbal, ori în Honolulu, în de-

finitiv orice, e totuna, doar știi și tu: nu-i pe alese; ori viață din plin ori pustiu. Restul: prînzurile festive în familie, nunțile, înmormîntările, divorțul — vorbe goale pentru uzul burghezilor. Cum adică, toți oamenii sînt burghezi? am întrebat-o. Toți, afară de vizionarii geniali și de îndrăgostiți. Dar cei ajunși la disperare? am insistat. Ea tăcu. Am răspuns eu în locul ei, după cîteva minute: Disperarea e un mod burghez de a reacționa. Cred că ai dreptate, îmi spuse Lucia.

Și-atunci datoria, a-ți face datoria, ce este? mă întrebă după o vreme, cu emoție în glas. I-am spus: E un instinct. Asta-i adevărat, confirmă ea, cînd nu-ți faci datoria te simți vinovat. Faimosul complex de culpabilitate... Da las că-mi trece, adăugă imediat, hotărîtă. I-am atras atunci atenția că ea se achitase excelent de toate îndatoririle în cursul lungului nostru prînz de familie.

Lucia nu-mi răspunse nimic. Sosisem în dreptul blocului în care locuiește Ignacio. Scoase capul pe gemulețul portierei să vadă, e lumină la el? și suspină ușurată, mă anunță: Am noroc, e lumină. Mă sărută grăbită pe tîmplă, coborî, porni în fugă Fără să se întoarcă, îmi strigă de departe: Ne vedem mîine la...

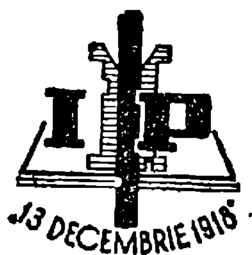
Mi se păruse că spusese „la priveghi“ dar fiindcă, alergînd, era acum la cîţiva metri departe de mine, mi-am închipuit că auzisem greşit.

Ne-am văzut a doua zi la priveghi. Unchiul Ezequiel, peste noapte, murise. Foarte probabil în somn. El totdeauna suna la şapte dimineaţa să i se aducă sus în cameră micul dejun şi Jesús mirat că nu-l mai cheamă, urcase pe la opt să vadă ce s-o fi întîmplat; l-a găsit ţeapăn, mort, rece, ba chiar şi începînd puţin a mirosi.

Cred c-a murit îndată după ce plecasem eu, susţinea fiecare dintre comesenii de ieri... Şi eu, hohotea de plîns Angelica, voiam aseară să-i dau o ultimă sărutare... şi supuşoara, ultima lui supuşoară... Şi-o ţinu aşa mai departe, cu diminutivele: sărăcuţul, era atît de bătrînel, ar fi trebuit să observăm că tare mai obosise, bunicuţul... Testament a lăsat? A lăsat? întrebau unii sau alţii cu jumătate de glas, dar erau atît de mulţi cei ce doreau să ştie asta, încît aveai impresia că răcnesc.

Priveghiul a fost ceva mai puţin lugubru decît prînzul. În ziare a apărut cu acest prilej un portret al lui Ezequiel Barros la patruzeci de ani: guler-tare foarte înalt şi mustăţi ca ghidonul bicicletelor de pe vremuri. La rubrica „Decese“, şaisprezece înştiinţări diferite despre moartea lui,

fără să le mai socotim și pe cele care au urmat cu o mică întîrziere timp de patru zile. În necrolog se elogia remarcabila contribuție a regretatului în domeniul creșterii vitelor, exemplara lui căsnicie și faptul că fusese înconjurat de toți urmașii în momentul decesului, „știre ce va întrista profund pe toți cei care“ etc. etc. etc.

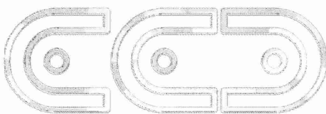

TIPARARUL EXECUTAT LA:

INTREPRINDEREA POLIGRAFICĂ "13 DECEMBRIE 1918"

Coli tipar: 5,25; comanda nr. 137

Scanare și prelucrare digitală

de

Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen

2023

